

El Comentari de text històric

El comentari de text lliure s'estructura a partir d de tres presupòsits bàsics: introducció, anàlisi i conclusions.

1.1. Introducció: l'enquadrament del text (QUÈ?)

Es tracta d'una introducció **breu** que ha de **situar** el text **temàticament** i **cronològicament**. Es pot fer referència a les qüestions següents:

- Naturalesa** del text (*memòries, cartes, cròniques, premsa, relats, lleis, tractats, etc*)
- Tema** que tracta el text.
- Si el text té **data**, és important fer referència a la **cronologia**.
- Si el text té ho permet, s'ha de fer algun comentari sobre **l'autor**, el **destinatari** (*a qui va dirigit?, amb quina intenció?*) i les **circumstàncies** en què es va escriure.

1.2. Anàlisi del text i entorn històric.

Consisteix a fer una **sinopsi** de les **idees principals** del text i alhora **identificar** i **aclari** els **noms propis**, les **dades**, les **institucions** i els **personatges** que s'hi esmenten. Cal **evitar** la posició còmoda de copiar aquelles "*frases literals*" del text que ens semblen més importants; s'han **d'ordenar** les **idees principals** i exposar-les amb **paraules pròpies**. Es poden seguir **dos mètodes** diferents:

- Mètode lineal**. És el més **senzill** i consisteix a **sintetitzar** el text **seguint l'ordre** mateix del text, analitzant-lo paràgraf per paràgraf.
- Mètode lògic**. És més difícil, però demostra que es té un domini de la tècnica de la síntesi. Consisteix a extreure del text les **idees principals** i a exposar-les **segons un ordre lògic** i no segons l'ordre del text. D'aquesta manera s'estalvien les típiques repeticions d'un comentari literal i la lectura es fa més àgil i assequible. Un cop sintetitzat el text, cal **analitzar-lo** d'acord amb el **període històric** a què correspon. Aquest és potser el punt més important del comentari. Consisteix a centrar-se en el **moment històric** a què fa referència el document i a explicar a què responen i com cal situar les idees que s'hi expressen. Si **no va datat**, és ara que, d'una manera **raonada**, s'ha de deduir a **quina època pot correspondre**. És en aquest apartat on s'ha de **relacionar** el **contingut del text** amb els **propis coneixements històrics** i emmarcar-lo correctament dins el **moment històric** a què **pertany** i la relació amb **l'autor**. Igualment s'ha de demostrar que es coneix el significat dels **termes específics** que apareixen al document (*pronunciment, autarquia...*), i dels **esdeveniments** a què fa referència (*Setmana Tràgica, Bienni Negre...*).

Dit d'una altra manera un cop analitzat el contingut del text s'ha haver respost a aquestes 6 preguntes: *Què és? Qui ho ha escrit? A qui va dirigit? Quan es va fer? Per què? (causa) i Per a què? (finalitat).*

1.3 Conclusions

També cal fer una petita **valoració** del document que s'ha analitzat. Aquest és l'aspecte més **personal** i més **crític** del comentari. Per fer aquesta tasca es poden tenir en compte els aspectes següents:

- Projecció del text**. Si és que aquest **influeix** de manera important sobre alguns **esdeveniments posteriors**.
- Crítica**. **Valor** actual del text, de les **conclusions** que se'n treuen i de les **afirmacions** que s'hi fan.
- Aportació personal al tractament del tema**. Si el text admet **polèmica**, es poden donar les raons per les quals s'hi està **d'acord** o en **desacord**.
- Per acabar, cal recordar que un **comentari** de text **no** és: ni el **resum** del que diu l'autor, ni **l'anàlisi** o estudi **formal** de l'estructura, ni una **reflexió** o **aplicació vivencial** del tema sobre el qual parla l'autor.

SEGLE XVIII

Aquest segle s'anomena el **Segle de les Llums** o de la **Raó** pel fet que s'intenta buscar una explicació racional a tots els fets que es produeixen en la vida de l'home. **E. Kant** l'anomenarà *la majoria d'edat de la Humanitat* perquè és el moment en què l'home no es deixa portar ni per la política, ni per la religió ni per la tradicció per tal de donar una explicació al món que l'envolta.

Les idees de la **Il·lustració** anglesa i francesa (Locke, Rousseau, Voltaire i Montesquieu) arrelaran a tota Europa, sobretot la **divisió de poders** (executiu, legislatiu i judicial), que s'exposa a *l'Esperit a les lleis* de Montesquieu. El segle XVIII espanyol es pot dividir convencionalment en tres períodes que són el primer terç, en què la novvinguda monarquia borbònica consolida el seu poder i referma les relacions amb França (*Pactes de família*). El segon terç del segle es comencen a dur a terme les **mesures reformistes** del **despotisme il·lustrat** (tot per al poble però sense el poble), L'últim terç del segle es caracteritza pel fre de totes aquestes reformes per la guerra que va enfrontar França i Espanya l'any 1792 (**Guerra Gran-Pau de Basilea -1795-**), durant el regnat de Carles IV.

A finals del segle XVIII s'enfronten el **reformisme Il·lustrat** i el **tradicionalisme** que rebutja la modernització del país i que s'estima més la decadència en que es veu sotmès el país.

La **Demografia** i l'**Economia** d'aquest segle es caracteritza per l'*augment de població* i la disminució de les persecucions religioses (recordem que a Espanya no hi ha ni jueus ni musulmans ni conversos). Entre 1714 i 1792 no hi ha cap conflicte bèl·lic, la qual cosa reactiva i assegura l'augment demogràfic i econòmic espanyol. Aquesta situació beneficia les classes productores (**burgèsia**).

La monarquia absoluta esdevé **despotisme il·lustrat** (*Tot per al poble, però sense el poble*) en la persona de **Carles III**, l'*Alcalde de Madrid*. Aquest modernitza el país mitjançant obres públiques, va millorar el funcionament de l'administració, va intentar la reforma de l'agricultura i va proveir el país d'una xarxa de carreteres. La seva acció de govern es pot estructurar en dos eixos: **a) la centralització** i la **uniformització** de l'Estat **b) Separació del tron i l'altar** mitjançant el **regalisme**, o sigui, *la intervenció del rei en assumptes religiosos* per frenar el monopoli que tenia l'Església i **c) les reformes econòmiques**:

- El **comerç amb Amèrica** es renova gràcies al *Tractat de Lliure Comerç* de 1778 que permet el comerç també als no castellans. Per això començarà un gran període colonial per Espanya, tot i les *insuficiències estructurals del país*. La manufactura tèxtil catalana pren molta importància, és el que Pierre Vilar anomena *petita revolució industrial*.
- **Reducció** de la importància dels **gremis**.
- **L'eliminació de duanes** interiors que dificultaven el comerç i encarien el producte.
- **Re població de terres ermes**.
- **Liberalització del comerç**. Això provoca l'augment de preus (carestia) i el **motí d'Squilace** el 1776.
- **Jovellanos** proposa la **desamortització** de terres i la seva comercialització.
- Ell mateix proposa la **contribució única** dels rics i els no-rics. Aquestes dues mesures no es duran a terme.

L'**Economia** entre 1787 i 1797 es caracteritza perquè l'Estat s'adapta al **capitalisme** això vol dir que *se substitueix la riquesa de la terra per la riquesa monetària*. La legislació dona suport a aquesta reforma mitjançant l'**eliminació de duanes interiors**, es prohibeix la *puresa de sang*, com a requisit gremial (però recordem que ja no hi ha ni jueus, ni musulmans ni conversos). A finals del segle XVIII es produeixen les primeres propostes de **desamortització**. Totes aquestes reformes fracassaran a la pràctica perquè es va mantenir la *desigualtat social* (el poder de la noblesa restava intacte), els privilegis i l'arrelament a l'economia agrícola (la propietat de la terra estava restringida a uns pocs). El mercat interior era inexistent i l'afany reformista era patrimoni d'una minoria.

Carles IV va aturar totes aquests intents de reformes davant del problema europeu de la Revolució Francesa. Els seus ministres **Floridablanca, Aranda i Godoy** no aconseguiran restaurar les bones relacions amb el país veí fins a l'any **1795** en què Espanya signa amb França la **Pau de Basilea** (França ocupa l'Empordà, la Cerdanya i la Val d'Aran , a més de perdre la meitat de l'illa de Santo Domingo) i el **Tractat de Sant Ildefons** per contrarestar el poder marítim anglès. Espanya serà derrotada a Trafalgar el 1805. Espanya viurà una **crisi crònica i secular** a partir d'aleshores.

Aquesta **crisi general** romandrà immortalitzada pels quadres de **Goya**. Napoleó estarà al corrent d'aquesta crisi econòmica, social, política i monàrquica però infravalorarà l'instint de resistència del poble espanyol i la voluntat de renovació de la seva classe dirigent.

LA GUERRA D'INDEPENDÈNCIA 1808 - 1814

L'any 1799 **Napoleó** esdevé *consol* i 5 anys després **Emperador**, per la qual cosa França esdevé un perill per a Espanya. Carles IV a través de **Godoy** va dur a terme una política d'aliances amb França. Pel **Tractat de Fontainebleau** Napoleó obté el permís per travessar Espanya a fi d'atacar Portugal (aliada anglesa). Les tropes franceses s'instal·len a Espanya Napoleó s'adona de la feblesa de la monarquia espanyola que s'evidencia amb els fets següents:

- Godoy era el *valido* del rei i era **odiat** per l'alta noblesa, per l'Església i pels elements il·lustrats de la Cort i sobre tot pel futur Ferran VII. En donar permís a l'entrada de les tropes franceses va augmentar l'odi vers ell, d'aquesta manera l'any 1808 es va produir el **motí d'Aranjuez**, que fou una **revolta palatina** que buscava la destitució de Godoy i l'abdicació de Carles IV a favor del seu fill Ferran VII. En definitiva, fou una **conspiració àulica** però sobre tot protagonitzada per un *fill contra el seu pare*. Això va produir que destituït i revoltat demanessin *l'arbitratge* de Napoleó que els va reclamar a **Baiona** i un cop allà els va obligar a **abdicar** a tots dos a favor de **Josep I Bonaparte**. Un cop a Baiona Josep va convocar corts i va reinstaurar les mesures reformistes frenades a finals del XVIII, amb la **Constitució de Baiona del 1808**.
- Els plans de Napoleó de conquerir Espanya es basaven en la feblesa de la monarquia i en la crisi de l'Antic Règim, però no va tenir en compte **dues forces fonamentals**: les *masses populars fidels* a la monarquia i a la seva pàtria i els *grups reformistes* que van veure en la guerra l'oportunitat per instaurar un **Estat liberal**.
- El **2 de maig de 1808** es va aixecar contra l'invasor creant la futura **guerrilla** (petits grups que coneixien perfectament el terreny i que van mantenir a ratlla les tropes franceses gràcies al suport de la població local) que s'escamparà per tota la Península.

Oportunament les tropes espanyoles vencen les franceses a **Bailén** (*Castaños-Dupont*) i es creen les **Juntes provincials** i la **Junta Suprema Central** que dirigirà el país en substitució de la monarquia. Aquestes Juntes havien d'estar representades per la noblesa local però amb l'exili de gran part d'ella es va donar l'oportunitat d'omplir aquestes places per l'**alta burgesia**, obrint d'aquesta manera *pas* per a un futur Parlament obert a totes les classes socials.

En aquestes primeres Juntes es va començar a fer una **divisió** entre les classes altes absolutistes, que volien retornar a l'**Antic Règim**, i les *classes altes reformistes*, que intentaràn desmuntar-lo i crear un **Estat liberal**. Aquesta oposició es mantindrà durant tot el segle. Malgrat les seves diferències es posaran d'acord per crear una **Constitució a Cadis** l'any **1812** (Viva la Pepa). Hi participaran els catalans *Antoni de Capmany* – il·lustrat- i *Jaume Creus* – absolutista-.

Aquesta *constitució progressista* representarà els principis bàsics del **liberalisme polític** en què prevalia el poder legislatiu per sobre de l'executiu. Les seves aportacions s'estructuren en tres eixos:

- **Polític**: sobirania nacional, divisió de poders, una constitució que limiti el poder del rei.
- **Judicial**: Igualtat davant de la llei.
- **Econòmic**: igualtat de les contribucions, llibertat econòmica, supressió dels gremis, desamortització.
- **Social**: societat igualitària, sense estaments, supressió de la Inquisició, supressió dels privilegis i del règim senyorial (el senyor deixa de ser l'amo de la terra i dels que hi treballen), llibertat de premsa. Amb tot, el *sufragi* serà *masculí per als majors de 25 anys censatari i indirecte*.

Amb les Corts de Cadis s'evidencia la divisió social que patia el país: la burgesia i la noblesa legislaven a fi de *modernitzar el país* i de lluitar sobre el paper contra l'invasor. Contràriament, el **poble mig** i baix lluitava organitzant-se amb guerrilles fruit del **federalisme instintiu**, ja que s'organitzaven espontàniament. El poble veia la lluita sota una motivació religiosa: una *Reconquesta contra l'ateu*. Segons Marx es palesa el *divorci característic del segle XIX a Espanya*: les *idees sense actes* de les classes altes reformistes i els *actes sense idees* del poble mig.

Malauradament aquesta Constitució era un *gegant amb peus de fang* pel fet que no tenia arrelament popular. Els seus principis s'anul·laren dos anys després, al 1814, quan Napoleó va ser derrotat i **Ferran VII** fou aclamat com "**el Desitjat**" (*vivan las cadenas-Bous*), s'altres l'anomenaran "*el Narizotas*".

Amb l'arribada de Ferran VII es **reinstaurà l'absolutisme** i s'anul·laren totes les conquestes liberals de la Pepa. Du a terme una repressió contra els *afrancesats* i contra els *liberals patriotes*. Espanya roman duran tot un segle en un *anacronisme social, polític i econòmic*, perquè es mantenen les diferències socials, es retorna a l'Antic Règim i a l'economia agrària.

El país després de la guerra es va veure sotmès a tres crisis profundes:

- una **crisi econòmica**, per les destrosses de les batalles, dels setges, etc...
- una **crisi demogràfica** per l'alta mortalitat durant la guerra
- i una **crisi colonial**. Les colònies espanyoles van començar a independitzar-se durant la guerra amb França aprofitant la feblesa de la Metròpoli i pel menyspreu espanyol dels criolls durant la Guerra del Francès. Els criolls volien el control dels territoris americans. Cap rei espanyol viatjà a Amèrica i mai s'hi invertí res. Eren considerats súbdits de segona.

Ferran VII rep el **suport** de tots els sectors de la població: el poble que no s'identifica amb el liberalisme, l'exèrcit (el general **Elío** es pronuncia a *València* i dóna el poder al rei) i els mateixos diputats lliuren un manifest al rei *demanant-li* el poder absolut i la nul·litat de la legislació liberal. Aquest és el **Manifest dels Perses**.

Els *liberals*, que no van donar suport al rei, van ser **detinguts i assassinats** o van haver d'exiliar-se (com Goya). Els que van romandre al país van dur a terme insurreccions anomenades **pronunciamientos** com la de Lacy, Porlier i Milans del Bosc.

A tot *Europa* se seguí el mateix patró de **retorn** a l'absolutisme que a Espanya després de la derrota de Napoleó i del **Congrés de Viena**. Però la diferència és que a Espanya la crisi i la ruïna del país va fer que al 1820 **triomfés el Pronunciamiento de Riego i Quiroga** a Cabezas de San Juan (Cadis), amb ells s'inicia el **trienni Liberal** de 1820 al 1823.

Davant el pronunciamiento el Rei es veu obligat a acceptar la Constitució de 1812 falsament –Andemos todos juntos, Yo el primero por la senda constitucional!- i ha de veure com els liberals s'alineen com a partit polític i es divideixen en dues faccions: els **moderats**, que creien que s'havien de dur a terme reformes limitades i els **exaltats**, que creien que la *reformes* havien de ser *profundes* i en tots els àmbits.

Malgrat tot, la **crisi** es mantenia i els partidaris del **Trienni Liberal** van quedar-se *sense suport* per la insatisfacció del poble que passava gana, de la noblesa antiliberal i sobretot del Rei, que va sol·licitar la intervenció estrangera de la **Santa Aliança** per eliminar el **Trienni Liberal**. Així al 1823 els 100.000 **Fills de Sant Lluís** dirigits pel **Duc d'Angulema**, acaben amb el liberalisme.

Amb l'eliminació d'aquest, **Ferran VII** inicia la **Dècada Ominosa (Abominable, 1823 al 1833)** caracteritzada per ser molt més **cruel** que l'anterior època absolutista i per tornar a anul·lar la Constitució de 1812. Es perseguiren els liberals i s'afusellaren (*Riego i Quiroga*, els primers, però els seguiran molts altres com *Mariana Pineda*). Però la crisi econòmica, la pèrdua de les colònies i les males collites van obligar-lo a acceptar cap al 1825 alguna *mesura liberal* per redreçar el país. Això va provocar la **Guerra dels Malcontents (1827)**, formada per un grup d'absolutistes **ultraconservadors** que acusaven al Rei d'acceptar mesures que anaven en contra de les seves idees tradicionalistes.

Així es va veure en **tres seriosos problemes**: l'amença dels liberals, la insatisfacció dels ultraconservadors i el problema successori ja que no tenia fills. L'any 1830 té de la seva quarta muller, Maria Cristina, una filla, Isabel. L'absència d'un fill varó, l'obliga a anul·lar la **Llei Sàlica** i a proposar la **Pragmàtica Sanció**. Els partidaris de **Carles Maria i Isidre**, germà del rei negaren la successió al tron d'una dona amb la qual cosa començà a dibuixar-se un conflicte que es dilatarà tot un segle (**Guerres Carlines**). L'any 1832 el rei cau greument malalt i assumeix la **regència Maria Cristina**.

La mort de **Ferran VII** va iniciar un període irreversible de **reformes**: la liquidació del règim senyorial, dels estaments i de l'Antic Règim. Per contra es va crear un règim burgès que dirigirà el país cap el capitalisme. El llarg regnat de la reina **Isabel II** es va dividir en diferents períodes; són els següents:

- *La regència de Maria Cristina i del general Espartero: evolució política i econòmica (1833-1843).*
- *La Dècada moderada de 1844 al 1854.*
- *El Bienni Progressista 1854 al 1856.*
- *El restabliment del moderantisme 1856 al 1868.*

LA REGÈNCIA DE MARIA CRISTINA (1833-1840)

EVOLUCIÓ POLÍTICA

Aquest període s'inicia amb la **mort de Ferran VII** amb la qual cosa el tron passarà a la seva filla **Isabel de 3 anys**. Durant 9 anys, fins a 1840, la **reina Maria Cristina** durà els estreps de la situació política espanyola. Aquest període començarà amb un greu **conflicte civil**, produït pel descontentament i la disconformitat del germà de Ferran VII, **Carles Maria Isidre**. Els seus partidaris rebutjaran la regent i encetaran un conflicte anomenat **Guerres Carlines**. La primera durarà fins al 1840 i serà un conflicte en què s'enfrontaran **dues Espanyes**, dues zones geogràfiques, i en definitiva dues maneres d'organitzar-se: una conservadora i tradicionalista, partidària de l'Antic Règim i un altra més progressista i liberal.

Els primers seran els **Carlins** que tindran el seu nucli al **País Basc, Navarra i part de Catalunya**. Seran una minoria però amb força arrelament d'entre la població. Els carlins estaven formats per noblesa (desposseïda) i clergat i nostàlgics de l'Antic Règim, tot i que la pagesia que estava en desacord amb la modernització del país i amb el fet que se'ls expulsés de les seves terres. Aquests pagesos es veien obligats a proletaritzar-se (emigrar a la ciutat i vendre la seva mà d'obra barata a les fàbriques). Un altre factor que unirà als carlins són els **privilegis forals o furs** de Navarra que amb la modernització del país estaven començant a perdre. A més d'aquests privilegis dels terratinents defesaran "**Déu –ultracatolicisme-, Pàtria i rei –en masculí-**". A Catalunya, la ciutat de **Berga** esdevindrà la capital del carlisme.

D'entre **els isabelins** destacarà la noblesa lliberal i la burgèsia que veien en el conflicte la via de modernització del país. La *primera guerra carlina* es va iniciar al **1833** però en aquest període els carlins no van aconseguir escampar el conflicte a tot Espanya, els carlins van utilitzar sempre la tècnica de les **guerrilles** de la guerra de la independència però tot i així a partir de 1835 van anar perdent inevitablement. Aquest fet va provocar que els carlins es dividissin en dos grups: els que estaven d'acord amb pactar amb els liberals, anomenats **transaccionistes**, i d'altra banda els que es negaven a pactar, anomenats **intransigents**. Finalment l'any 1839 el successor de **Zumalacárregui**, cap dels carlins, **Maroto** va pactar amb el cap dels isabelins, **Espartero**, en l'anomenat *Conveni de Bergara (Abrazo de Vergara)*. Els intransigents no van acceptar el final de la guerra fins un any després, i es van mantenir fent guerrilles fins que el seu cap, **Cabrera**, signar la pau, el 1841.

Durant els anys de guerra la major part del país, que era isabelina, seguia la seva evolució normal. Va arribar al poder l'any 1834 **Martínez de la Rosa** que va promulgar un **Estatut Reial**. Aquest estatut no arribava a ser una constitució sinó més aviat una **carta atorgada**. Una carta atorgada significa la concessió d'uns drets al parlament que fins al moment eren exclusius del monarca, com si fos un *regal* o una *gràcia que el monarca que és d'origen diví feia als seus súbdits*. Aquest estatut reial **no** reconeixia la **sobirania nacional**, les corts estaven encara en mans dels privilegiats, el sufragi electoral era només del 0,15% de la població i la corona reservava molts poders. Evidentment els liberals no n'estaran contents ja que no podran dur a terme les reformes que pretenien per això la divisió entre moderats i progressistes o exaltats es farà cada cop més gran. La manca de guanys econòmics i de drets laborals a Barcelona provocà avalots anomenats **bullangues a Barcelona** i la destrucció de la fàbrica de **Bonaplata** (promer episodi **ludita** d'Espanya). La corona es reservava el dret d'intervenció política per dissoldre les corts i nomenar ministres per contra els progressistes demanaven la sobirania només per les corts i la no intervenció de la corona, mantenien el sufragi censatari però amb una àmplia participació i per últim exigien la llibertat de premsa, d'opinió, etc...

Així doncs l'única via del lliberals per accedir al poder van ser els **pronunciamientos**. La reina mare davant del temor va destituir **Martínez de la Rosa** i va reclamar al poder **Mendizàbal**. El reformisme d'aquest es va mostrar amb l'intent de **desamortització** de les terres senyorials i eclesiàstiques, la supressió dels delmes (impostos eclesiastics), supressió de les duanes interiors, dels gremis,.... La introducció en definitiva d'una revolució burgesa capitalista. El sùmmum va ser la constitució de 1837 que va **instaurar la monarquia constitucional i parlamentària**. Aquesta reconeix la sobirania nacional, però acceptava el poder moderador de la corona. Mantenia el sufragi censatari però ampliat a un 2 % de la població.

ECONOMIA I SOCIETAT **(1833-1840)**

La **reforma liberal** va propiciar l'enfosament del règim senyorial, la propietat de la terra en mans de la noblesa i la desamortització en mans de l'esglèsia. Malauradament si la reforma agrària hagués anat acompanyada d'una *industrialització*, la migració de pagesos del camp a la ciutat hagués estat profitosa. Ara bé com que la *industrialització no es produí*, la massa de pagesos a l'atur va romandre al camp i va ser contrària a qualsevol tipus de mecanització agrària amb la qual cosa la pagesia va ser la primera detractora d'incorporar maquinària al camp. Durant aquest període es van produir els grans **canvis** de la **propietat de la terra**, ja que el senyoriu jurisdiccional, els béns comunals i els privilegis de la Mesta van passar a la venda pública. D'aquesta manera la propietat de la **terra** esdevingué una **mercaderia**, però una mercaderia a la qual només podrà accedir la classe benestant. D'aquesta manera els rics esdevindràn cada cop més rics i els pobres cada cop més pobres.

El govern de **Mendizàbal** va dur a terme la primera **desamortització** legal per tal de arranjar la situació econòmica de la hisenda espanyola. Aquesta pretenia **suprimir** tots els ordes religiosos i **confiscar** totes les seves terres a fi de posar-les a subhasta pública. En sortir totes les terres de cop a la venda el seu preu va disminuir amb la qual cosa es varen malvendre als mateixos propietaris a qui se'ls havia confiscat mitjançant *homes de palla*.

En tota aquesta situació, la **fi de l'Antic Règim** es va du a terme gràcies a l'acord tàcit de la *noblesa*, la *burgèsia* i l'*esglèsia* i els únics perjudicats foren els *camperols*. Això explica que la pagesia s'aliniés al bàndol carlí. La necessitat de productes agraris per nodrir la població va afavorir el conreu i la rompuda de noves terres traient importància a la **Mesta** (ramadaria ovína). Amb la manca d'innovacions agrícoles els rendiments agraris van disminuir ja que el conreu que es practicava era extensiu amb la qual cosa l'exportació fou impossible i per contra es va haver d'importar llana.

Historiadors com **Fontana**, consideren que la revolució industrial a Espanya va fracassar per la permanència d'una agricultura endarrerida, per la inexistència d'un mercat interior i la deficiència d'una xarxa de transports i de comunicació. Tots aquests factors foren **obstacles** pel **desenvolupament** de la **industrialització**. Així *el blat de Castella es podria a les sitges mentre el litoral mediterrani l'havia d'importar*. **Catalunya** va seguir un itinerari propi gràcies als primers passos en la indústria tèxtil durant el segle XVIII, això va produir el desenvolupament de la maquinària tèxtil, la **incorporació del vapor** i la concentració de les indústries al **Barcelonès** i al **Maresme**. Malgrat això el mercat agrícola seguia sent deficient i els camperols seguien reivindicant el **proteccionisme** com a única mesura per evitar la seva fallida. La indústria siderúrgica va començar a desenvolupar-se a tot Espanya però malauradament es va permetre la incorporació de capital estranger per a la seva explotació, això va produir que els **beneficis fugissin cap a França i Anglaterra**.

Socialment la reforma liberal es va fer amb un **acord** entre la burgesia i la noblesa, que progressivament es van anar fussionant, amb la qual cosa la pagesia va quedar al marge dels beneficis. Així la divisió social entre el poble i la classe dirigent es va perpetuar. La **pagesia empobrida** va haver d'emigrar a la ciutat i **proletaritzar-se**, però això només es va produir en unes zones clau de la geografia espanyola ja que d'indústria només n'hi havia a Catalunya i al País Basc.

REGÈNCIA D'ESPARTERO (1840-1843)

La confirmació l'any 1840 de la **Llei d'Ajuntaments**, que designava els alcaldes electoralment i no digitalment per la Corona, va produir l'abdicació de Maria Cristina i el nomenament del general Baldomero **Espartero** com a **regent d'Espanya**. Espartero va ser elegit pels seus èxits en la primera guerra carlina. Va afavorir la **introducció de lleis lliurecanvistes**, que obrí les portes a productes anglesos (treient un guany el mateix Espartero). Això va afavorir **aixecaments dels comerciants catalans** com l'anomenada **Jamància**. La violenta reacció del general Espartero (bombardeig de Barcelona des de Montjuïc) posà en evidència la seva incompetència i la incomprensió de la situació política espanyola. Tot plegat precipità l'abandó del poder de a més de la pressió dels moderats i dels progressistes va produir la destitució d'**Espartero** l'any 1843. Per tal d'evitar el nomenament d'un tercer regent es va avançar la majoria d'edat de la infanta i es va proclamar reina d'Espanya Isabel II a l'edat de 13 anys.

LA DECADA MODERADA (1843-1853)

La **teòrica** aliança de progressistes i moderats per fer caure **Espartero** es va trencar l'any 1843 quan es va suprimir la **lleï d'Ajuntaments**. El **moderats** amb una àmplia majoria, van crear un nou model polític que els mantingué durant 10 anys. **Narváez** va pujar al poder l'any **1844** i va *instaurar les bases per al nou estat lliberal, contra el carlisme i contra la subversió del poble més baix*. En substitució de la constitució de 1837 es va promulgar la constitució promulgada de **1845** que substituïa la sobirania nacional per la sobirania entre les corts i la corona, *tot ampliant els poders de l'executiu* (L'autoritarisme de **Narváez** es manifesta en aquesta frase: "*No tengo enemigos, los he matado a todos*")

La llei electoral **restringia** el dret a vot a l'**1%** de la població; la **lleï d'impremta** feia desaparèixer els jurats per aquets delictes d'opinió, la reforma fiscal intentava racionalitzar el fisc, es va signar el **concordat amb la Santa Seu de 1851** com a mesura per reconciliar-se amb el papat després de les desamortitzacions (les terres no venudes es tornaren a l'Església a canvi d'acceptar la venda de les ja confiscades). El govern es comprometrà a vetllar per la Fe i pel interessos de d'Església. Els membres del poder municipal eren nomenats digitalment. pel Governador Civil, es va crear la **Guàrdia Civil** l'any 1844 per establir l'ordre al **camp**.

En tot aquest sistema la burgesia va quedar al marge i *només aconseguiran arribar al poder amb mètodes violents*.

Les **alternatives** al sistema moderat apareixeran des del carlisme entre 1848 i 1849, el més important dels aixecaments va ser el període 1846 i 1849 anomenat **Guerra del Matiners** (*segona Guerra Carlina*). Aquesta Guerra dirigida per Cabrera, que tornà de l'exili, s'inicià arran del **casament** concertat de la **reina** amb el **Comte de Montemolín**, fill de Carles Maria Isidre. El govern va decidir casar-los per lligar les dues línies de descendència i així acabar amb les hostilitats carlines. Contràriament, els carlins es van sentir menystinguts per no tenir-los en compte en aquesta decisió.

Una **altra alternativa** al moderantisme la van proposar una facció dels moderats. Aquesta facció pretenia crear un únic partit que aplegués els més moderats d'entre els progressistes i els més progressistes d'entre les moderats, la **Unió Liberal**. El seu líder va ser **O'Donell** i agruparà personalitats com **Cànovas del Castillo**.

Després de la Revolució de 1848 a Europa es va crear l'any següent el **Partit Demòcrata** integrat pel sectors més radical dels progressistes, aquest partit propugnava: el sufragi universal i l'ampliació de les llibertats públiques, la ruptura amb les tesis del lliberalisme i la intervenció de l'estat en l'**ensenyament públic**, *l'assistència social* i el *fisc*. Aquest partit va plegar ràpidament els primers nuclis socialistes i republicans d'Espanya. A l'**Empordà**, aquest partit tindrà molts seguidors com **Narcís Monturiol**, seguidor del socialisme utòpic. No és d'estranyar que proliferessin corporacions de **folklore** (*Coral Erato*) o que a Figueres s'ubiqués el primer Institut d'Ensenyament Públic d'Espanya (el *Ramon Muntaner*)

El sistema moderat es va anar desprestigiant en afavorir les classes més benestants del país sobre tot els terratinents, la corrupció i la manipulació electoral van degradar el sistema. El successor de Narváez, **Bravo Murillo**, va reformar la constitució tot donant més poder al *poder executiu*, aquesta fou l'espurna que va aixecar als *progressistes contra els moderats*. El juny de 1854 es va produir la Vicalvarada o **Pronunciamiento de Vicálvaro** que va donar el poder als progressistes. Així **Espartero** va reprendre el poder en coalició amb la Unió Liberal de **O'Donell**.

EL BIENNI PROGRESSISTA 1854 – 1856

La principal tasca dels progressistes va ser continuar la liberalització del país. Es va elaborar una nova **constitució** (la Nonada –**Non nata**- 1856). Però va ser en el terreny econòmic on els progressistes van dur la tasca més important amb la nova **lleï de desamortització de Madoz** i la **lleï de ferrocarrils**.

La **desamortització** va ser més amplia que la de **Mendizàbal** perquè va afectar no sols els **béns de l'Església** sinó també dels militars, les confraries, dels carlins i dels béns propis i comunals de l'Estat. Aquesta lleï va afectar **també** els béns desamortitzats anteriorment i que no s'havien venut. Una altra **diferència** és que s'havia **de pagar en metàl·lic i no s'acceptaven els títols de deute públic**. Així es va tallar la connexió entre deute públic i desamortitzacions. *En no haver-hi cap guerra carlina* com va passar amb la desamortització de Mendizàbal, els guanys es van **invertir en** la modernització econòmica del país, o sia, la construcció del **ferrocarril**. Les corts espanyoles aprovaren a aquest efecte el 1855 la **Llei de Ferrocarrils i mines**. Aquesta darrera, la **Llei de Mines**, desamortitzava les mines que fins al moment eren *propietat de la Monarquia*. És lògica aquesta mesura si es té en compte la llibertat d'acció que necessitava l'executiu per instaurar la línia fèrria.

La construcció del ferrocarril es va dur a terme entre 1855 i 1865. Amb anterioritat a aquesta data es va construir solament la línia **Barcelona - Mataró i Madrid – Aranjuez**. Les causes d'aquest retard foren la inactivitat estatal, la manca de capital, de coneixements tècnics i el retard econòmic del país. La lleï de ferrocarrils regulava la seva construcció i oferia incentius econòmics als promotors, això estimulà el desenvolupament de bancs i companyies de crèdits. La seva construcció va ser relativament ràpida entre 1866 i 1900, el **problema s'esdevingué en el fet que en comptes de capital espanyol el govern va donar facilitats a l'arribada de capital estranger (sobretot francès), que fou qui es va endur els beneficis**.

D'altra banda en comptes d'estimular l'extracció del **ferro** es va **importar** aquest metall **de Gal·les**, amb la qual cosa es va perdre *la gran oportunitat per a la siderúrgia*. Per tots aquests motius la modernització d'Espanya que pretenia Madoz no es va aconseguir, i el ferrocarril fou un negoci poc rendible.

Malgrat tot a la llarga el **ferrocarril** fou un **factor de dinamització del mercat interior**, mentre que *el ferrocarril ens va aïllar de la resta d'Europa perquè l'amplada de les vies espanyoles era superior a les europees*. A més a més la **disposició radial** del ferrocarril va empitjorar el trasllat de mercaderia ja que els centres productius no es trobaven ni a Madrid ni a Castella sinó a la perifèria.

Els *avenços tecnològics referents al ferrocarril foren puntuals i anecdòtics ja que la major part de maquinària era importada*. A més, el carbó espanyol, tot i ser més barat que l'estranger resultava més car pel transport interior, així s'acabava important del país de Gal·les, com hem dit. *Quan es va establir l'eix Bilbao – Cardiff les mines d'Astúries van decaure totalment donant així rellevància al ferro basc*.

El restabliment del moderantisme 1856 – 1868

El **trencament** de la **coalició** entre **unionistes** i **progressistes** va ser aprofitat per **O'Donell** per restaurar el **moderantisme**. Els moderats tenien el **suport** de la **Corona**, l'**exèrcit** i dels **monàrquics**. Va restablir la **constitució de 1845**, que recordem que **NO** acceptava la **sobirania nacional** i **SI** el **sufragi censatari**. Només podien votar el **2%** de la població **catalana**. Qui ostentava el poder considerava que el **dret polític de votar** provenia de la **riquesa** i de la **intel·ligència**, que només **ELLS** posseïen. Malgrat tot, entre **1856** i **1868** es produeix l'**alternança** de **poders** entre la **Unió Liberal** i el **partit Moderat**, en **política interna** va haver-hi **conciliació** política. De mica en mica, es van **ampliar** les **bases electorals**, es va reforçar l'**administració pública**, les **obres públiques**, la **xarxa ferroviària** i l'entrada de **capital estranger**. Fins i tot alguna **mesura social** del *període anterior* com la **Llei Moyano de 1857**, que decretava l'**ensenyament públic** (Creació del primer institut d'Espanya a **Figueres** per les raons comentades anteriorment).

Pel que fa a la **política exterior** es va dur a terme una política de "*prestigi*" amb la **guerra d'Àfrica**, l'expedició a **Mèxic** i a la **Coxinxina** (per distreure l'opinió pública dels problemes interns i buscar la unió patriòtica!) . L'èxit esperat no es va dur a terme i únicament va prosperar la victòria militar de **Wad-Ras (1860)**. El desgast de la **Unió Liberal** va fer que la **Corona** s'inclinés a **favor** dels **moderats**. Això va dur a terme que els progressistes dirigits pel **general Prim** emprenguessin nombrosos **pronunciamientos** (en van ser tres però el més significatiu fou el dels sergents de la **Caserna de San Gil**).

El **fracàs** dels **pronunciamientos** va produir l'**aliança** amb **demòcrates** i **unionistes** en l'anomenat **Pacte d'Ostende** de **1866** que fixava una **plataforma antiisabelina** que es concretava amb la celebració d'eleccions per decidir si se seguia amb la **monarquia** o es creava una **república**.

El **període** que va de la **I Guerra Carlina** fins al **1866** es caracteritza per una **prosperitat econòmica**, a partir d'aquest anys les crisis de subsistència es van anar repetint pel sostre de les **inversions ferroviàries**, que ja no eren rendibles i produïen **rendiments escassos**.

Això va provocar un **crac borsàtil** que va produir **atur** i **fallides** en bancs. La crisi financera va coincidir amb la **fam de cotó** produïda per la **Guerra de Secessió Americana**, amb la qual cosa molts centres es va especialitzar en **llana**.

Amb tot això el **camí** de la **revolució** ja estava preparat i un altre cop la preferència que tenia la monarquia pel moderantisme més intransigent va fer que la caiguda d'aquest règim posés **fi** a la **monarquia** i a **Isabel II**.

La **davallada** de la monarquia espanyola va coincidir amb la **primera gran crisi econòmica del capitalisme espanyol**. El moviment revolucionari va tenir la **forma** d'un **pronunciamient popular** i va necessitar col·laboracions de forces polítiques i de masses populars. El malestar general amb la monarquia esdevé segons **Pierre Vilar** molt fort pels **excessos** de la **Reina** i per l'**imperatiu** d'atorgar **títols** als seus fills *il·legítims*. El **general Prim** va dur a terme el **pronunciamient (La Gloriosa)** tot i ser conscient que la burgesia que li donava suport **NO** desitjava **transformar** la **societat** sinó **redreçar l'economia** espanyola, per això **Josep Fontana** analitza aquest pronunciamient com *un cop d'estat disfressat de revolució*. L'aixecament del setembre de **1868** es va dur a terme sota el comandament del **brigadier Topete** que es va aixecar a **Cadix**. En aquest moment el govern i el tron es van trobar totalment aïllats. El **29 de setembre** les tropes fidels a la reina van ser vençudes i **Isabel II** es va exiliar a **França**. El govern del regne el va dur a terme un **govern provisional conservador** amb la qual cosa **demòcrates** i **republicans** van quedar aïllats. El **nou govern defensava** la **llibertat d'ensenyament**, **d'impremta**, **d'associació**, etc. i **eixamplava** el **sufragi universal** als barons de majors de **25 anys**. Per totes aquestes circumstàncies la **inestabilitat política** era **crònica** en aquest moment.

El **panorama polític** restava de la següent manera: a la **dreta**, els **carlins** i els **moderats** amb el suport de la *burgèsia agrària*. Al **centre** els **monàrquics demòcrates** partidaris del **Pacte D'Ostende** i amb el suport de les *classes mitjanes* i a l'**esquerra** es va situar un nou partit: el **partit republicà federal** dirigit per **Pi i Margall** que contava amb el suport de la *burgèsia radical* mediterrània i sobretot catalana.

Les **eleccions** van donar la **victòria** a la qualificació de **progressistes, unionistes i demòcrates** i va crear **dues minories**: la **carlista** i la **republicana**. Les corts van començar a elaborar una **nova constitució** que fou la **més democràtica** fins aleshores: decretà la **Sobirania Nacional**, el **Sufragi Universal Masculí**, el **liberalisme** – paraula espanyola que passà a totes les llengües igual que *pronunciamento* i *guerrilla-*, les **corts** es feren **Bicamerals**, amb un **Congrés** i un **Senat** i una reforma de la **Hisenda**. La **Constitució de 1869** es declarava **monàrquica** però **NO** atorgava cap **poder** d'intervenció política a la **monarquia**. Tampoc reconeixia la separació entre Església i Estat.

En ser **monàrquica** es va establir la **regència** en la presència del **general Serrano** i van haver de buscar un **substitut** d'Isabel II. L'inici de la **insurrecció cubana el 1868** va iniciar una **guerra de deu anys** provocada pel secular **desinterès** de les **autoritats** espanyoles per la **colònia** i per la **manca d'inversions**.

La nova orientació econòmica del govern va anar encaminada cap al **lliurecanvisme**, a fi de permetre l'**entrada** de **capital estranger**. **Prim** va impulsar el **canvi de moneda** i va reair la *pesseta*, de nom català. La **Hisenda pública** era un desastre per les **males collites**, la **guerra de Cuba** i el **dèficit públic**. Això els va conduir a la **desamortització** definitiva de les **mines** que fins aleshores eren **patrimoni** de la **corona**. Des d'aquest moment van ser **explotades** per **empreses privades**. Aquesta mesura pretenia **atraure** capital estranger, sobretot **anglès i francès**, d'aquesta manera el sector **minaire** espanyol va passar del seu endarreriment a ser la primera **potència mundial en mans britàniques** (exemple el grup **Rothschild** fou propietari de les mines de *Peñarroya, Linares, Riotinto-coure- i Almadén* – mercuri-). Així la **burgèsia interior** estava **impossibilitada** per secundar el creixement de l'economia espanyola que ja **depenia** més de l'**exterior** que de l'**interior**.

El moviment obrer a Espanya (I)

Amb **La Gloriosa** el **moviment obrer** va reaparèixer amb una força extraordinària d'aquesta manera l'**Associació Internacional de Treballadors (AIT)** va fer que una part del **proletariat català** i la **pagesia andalusa** adoptés una actitud **apolítica** i abandonés el **federalisme** per organitzar-se al voltant de l'**internacionalisme bakunista**. Quan l'**AIT** es va assabentar del triomf de la revolució del 1868 els va animar a adherir-s'hi. Seguidament **Bakunin** va enviar **Giuseppe Fanelli** perquè organitzés les **seccions** de la **internacional**. El representant de Bakunin en comptes de fer **propaganda** de **AIT**, o sigui dels drets dels treballadors i de les diferents modalitats que encarnaven el moviment obrer, es va dedicar a guanyar addictes per als **anarquistes** o **àcrates**, aquests es caracteritzaven pel fet de **negar-se a participar en política**, a **col·laborar** amb la **democràcia** i no volien cap **entitat** superior a l'**home**, així els **anarquistes** es negaven a **acceptar l'Estat capitalista burgès** del moment. El fet de **negar-se a participar** amb la democràcia, i fins hi tot a **subordinar-se** a l'**AIT**, va fer que el socialisme de **Marx** els **expulsés** de l'**AIT**.

Els **anarquistes** ressentits crearen la **seva** pròpia **AIT** a **Suïssa** però després de la **comuna de París** en què foren acusats del descontrol de la ciutat es van negar a col·laborar en cap identitat i, **rebutjats** per la resta de grups obrers, es varen dedicar a la **propaganda del fet** o sigui al **terrorisme**. Malgrat la posició anarquista fins a arribar al terrorisme, **Catalunya** i **Andalusia** van ser **simpatitzants** de l'**anarquisme**. Poc després es va organitzar tot un grup de **simpatitzants** del **socialisme** de **Marx** dirigits per **Pablo Iglesias**, el futur fundador del **PSOE**.

Dins d'aquesta situació l'evolució política del **Govern Provisional** de **Serrano** i del **general Prim** seguia orientada a trobar un **substitut d'Isabel II**, s'hi varen presentar diferents **candidats**: un candidat espanyol, un de portuguès, un d'italià i un de **Prússia** (**Leopold de Hohenzöllern**). Aquesta tria provocarà la **guerra Franco-Prussiana**, la caiguda del **II Imperi francès** (**Napoleó III- Eugènia de Montijo**) i la **Comuna de París**. El **general Prim**, que fou l'*artífex* del relleu monàrquic ("*Los borbones jamás, jamás, jamás*"), va cridar al tron espanyol **Amadeu de Savoia (1870-1873)**. En arribar a **Espanya**, **Prim** va morir *assassinat* (no se sap si pel diputat *borbònic Angulo*, segons una frase copsada a l'aire: "*A todo cerdo le llega su San Martín, mi general*") amb la qual cosa el candidat es va trobar a **Espanya sense cap suport** (ni borbònics, ni noblesa, ni per suposat demòcrates-republicans), **únicament** amb els **progressistes** i els **unionistes**. A **Catalunya** els **republicans federalistes** (**Pacte de Tortosa**) prendran **força** contra la Monarquia i a favor de la República. **Amadeu de Savoia** fou **rebutjat** pel **republicans** i **carlins** a més de la indiferència del **poble** per l'entronització d'una dinastia estrangera, Amadeu de Savoia es troba també amb el problema de la **tercera** i última **guerra carlina**, a més del manteniment de la **guerra cubana**, però la *gota* que va empitjorar la situació fou la **insurrecció federalista de 1872**. El rei malgrat tot encara podia dur endavant la situació però el **trencament** de la **qualició** que l'havia dut al poder (**progressistes, unionistes** i **demòcrates**) el va deixar tot **sol**. Amb tota aquesta situació el **rei** va haver de **abdicar** el poder el **1873**.

La I República

L' **abdicació d'Amadeu de Savoia** va deixar la **legitimitat** del **poder** a les **Corts**, que davant l'atzucac va proclamar la **República**. Però aquesta decisió no era reflectida realment, ja que la cambra estava integrada per **diputats** majoritàriament **monàrquics**.

La **República** va ser rebuda amb **entusiasme** per les **masses republicanes**, que es van llançar al carrer amb el propòsit de fer **realitat** les seves **aspiracions de canvi**. Els **federals** i els **pagesos** que van ocupar les juntes revolucionàries van veure en la **República** l'excusa per **solucionar** els **vells problemes del camp**. Tots ells van intentar donar a la República una **orientació** clarament **social** i a **Barcelona** es va arribar a proclamar l'**Estat Català** dins la **Federació espanyola**. Aquesta proclama respon al fet que el republicanisme català representat pels **dos primers presidents: Figueres i Pi i Margall**, creien en el **federalisme** entès com a **associació voluntària, solidària, descentralitzada i autònoma** respecte a **Espanya**.

Malgrat tot els dirigents del republicanisme eren molt **lluny** de les **aspiracions** revolucionàries de les **masses** del seu **propi partit**. Tots ells van intentar construir un nou Estat de caràcter federal i es va palesar en l'elaboració d'un **projecte de Constitució** que declarava l'**organització Federal** de la **República**. (**15 Estats** federals més **Cuba** i **Puerto Rico**).

R
E
P
Ú
B
L
I
C
A

D
E
M
O
C
R
À
T
I
C
A

Malgrat la victòria electoral del maig de 1873, els **republicans** en el poder estaven **desunits (federalisme-centralisme)**, **mancats d'un ampli suport popular**, marcats d'una **mentalitat monàrquica**, **crisi econòmica crònica**, **III Guerra Carlina**, la **insurrecció cantonalista**, i la **Guerra de Cuba**. La República tenia els dies comptats.

Els successius **governos republicans presidits per Figueres, Pi i Margall (federalistes), Salmerón i Castelar (Centralistes)** no van aconseguir dotar el seu règim de **l'estabilitat** necessària per tal de poder governar. La **divisió** entre la **dreta de Castelar**, el centre de **Pi i Margall** i l'esquerra dels intransigents va dificultar encara més la seva tasca de govern.

Les noves corts van aprovar uns **projectes** de caràcter **socials** orientats a **eliminar el residu senyorial**, a reglamentar les **relacions** entre **obrers i patrons** i a **protegir el treball dels menors**. D'entre les dificultats de la república ja hem comentat les **divisions** dins del **republicanisme** però s'ha d'afegir la **guerra de Cuba**, el **conflicte carlí** i la **insurrecció cantonalista**, que pretenia **declarar independents** algunes **ciutats** com **Cartagena**, a la manera de la **Comuna de París**. La **república** va ser **incapaç de solucionar el problema carlí** per falta d'**experiència** amb la qual cosa **l'estat de guerra** es va **mantenir** fins el **1876**.

El **problema cubà** també va *superar* les seves *possibilitats* i el poder de l'illa va **romandre** sota el **poder** de les **autoritats** anteriors, la **insurrecció cantonalista de 1873** va ser fruit dels **sectors federals més radicals** i va consistir a formar **cantons o ajuntaments independents**. El moviment es va iniciar a **Cartagena** i s'escampà per **Andalusia, Múrcia i València**. Aquest moviment reunia **federalistes i internacionalistes** i pretenia fer una **revolució social**, **Salmeron**, encarregat de reprimir aquest moviment i contrari a la **pena de mort**, va preferir **dimitir** abans de signar una sentència a mort d'un cantonalista. A partir de l'any **1873** la república va girar cap a la **dreta** i **Castelar** va abandonar el **federalisme**. Aquest en no tenir la majoria de les corts va **prescindir d'elles** i va **governar autoritàriament**, va **tancar corts**, establí el **centralisme més radical** i **governà a cop de decret** tot atorgant amplis poders als **militars** per mantenir l'**ordre públic**. La situació va conduir a la **paviada** o *cop estat* del **general Pavia l'any 1874** tot fent entrar la **guàrdia civil al Congreso** per dissoldre'l i **evitar** així el **retorn al Federalisme**. Com a principis de segle els *militars continuaren tenint l'última paraula*. A partir d'aquest moment es va donar pas un nou govern presidit pel **general Serrano**, que no era més que una *disfressa* de **república formal**.

R
E
P
Ú
B
L
I
C
A

F
O
R
M
A
L

La **facilitat** amb que **Pavia** va acabar amb la república va mostrar la **manca de base social** de la **república** i la seva **feblesa**, el **poder** va passar als antics **unionistes i progressistes**, que amb **Serrano** va establitzar el règim republicà de caràcter **conservador**, malgrat tot la **república formal** va fracassar, **rebutjada** per **carlins i federals**. Així la burgesia va optar per la **Restauració borbònica** en la persona d'**Alfons**, fill d'Isabel II. Isabel II va cedir els drets reials al seu fill i el futur **Alfons XII** va **signar el Manifest de Sandhurst**, que oferia a l'opinió pública un **règim monàrquic** defensor de l'**ordre social** i del funcionament **liberal** de les institucions. **Cànovas del Castillo** fou *l'artífex* de la restauració monàrquica i va *reconciliar* els partidaris, d'Isabel, els *revolucionaris* i *l'exèrcit*.

ECONOMIA I DEMOGRAFIA

(1800-1875)

L'Espanya del segle XIX tenia una economia bàsicament **agropecuària**: la **ramaderia** transhumant se centrava en la **Mesta**. L'**agricultura** era tradicional: sense mecanització (usava *l'arada romana!*), sense fertilitzants químics i practicava el **guaret bianual**.

Entre les causes d'aquest endarreriment cal destacar:

- Factors **geogràfics**.
- Factors **socioeconòmics i culturals**.
- **Persistència d'estructures feudals**.
- **Mentalitat feudal**: estaments privilegiats, la vinculació del camperol a la terra.
- L'impediment de **compra-venda de terres**. Les terres eren un bé familiar i no es podia comercialitzar amb elles. Majoritàriament **pertanyien** a l'**Església** (*Mans Mortes*), a la **Noblesa** (*Mayorazgos*) i a l'**Estat** (*Terres Comunals*). Les que pertanyien als camperols podien ser *minifundis* al Nord de la Península o *Latifundis* al Sud.

El problema de la Hisenda

Si l'Estat gasta més del que ingressa es diu que hi ha **dèficit Públic**. Quan s'acumula molt de **dèficit**, aquest es converteix en **Deute Públic**. Aquest darrer va produir-se per: la guerra contra **França** (*Gran i del Francès* –gestionades pel *Príncep de la Pau-*), i **Anglaterra**, la pèrdua de les **Colònies americanes**, el manteniment de l'**Absolutisme de Ferran VII**.

Per compensar aquest Deute Públic l'estat proposa que els ciutadans puguin adquirir *títols de deute públic*, que era una mena de préstec que feien a l'Estat, per ajudar-lo a equilibrar comptes.

Les **Guerres Carlines** compliquen la situació econòmica estatal i els bancs (a principis de segle només existia el Banc de **San Fernando**), només oferien crèdits a l'**agricultura**, perquè la **mentalitat feudal** feia que es **malfiessin** de la **indústria!** Creien que era un negoci **indigne**. Els industrials **catalans** i **bascos** es veuran obligats a crear els seus propis **bancs!**

Aquest fet **endarrerirà** la industrialització espanyola i farà que **entrin capitals estrangers** que explotaran les possibilitats de l'Estat...i s'enduran els **beneficis!**

Demografia

La població **augmentarà** considerablement. Es passarà de **10** a **18** milions d'habitants en tot el segle. Tot i això, el ritme serà inferior que a la resta d'Europa per l'**elevada taxa de mortalitat** provocada per les crisis de subsistències (**males collites**), epidèmies de còlera (1820) i l'**esperança de vida** que era de **35 anys**.

A Catalunya, la demografia segueix un règim **modern**, i la població augmenta més que la mitjana. La qual cosa contribueix a la **proletarització**. Es passa de 800 000 a 2 000 000 d'habitats en cent anys.

Aquest *boom demogràfic* fa que s'iniciï la migració cap a Catalunya, Madrid i P. Basc, però també cap a l'exterior: Argentina, Uruguai i Cuba.

Etrebancs per al desenvolupament econòmic espanyol

Espanya és un exemple d'**industrialització retardada**. Les principals causes són:

1. Posició **geogràfica** perifèrica, en relació als nuclis industrials europeus (R.U. i Alemanya).
2. **Agricultura** poc evolucionada.
3. **Baix** nivell adquisitiu camperol, que **impedia** la **demanda** d'un mercat interior de **productes industrials**.
4. Això dificultava la inversió en la indústria perquè els bancs no la veien rendible.
5. L'**Estat** absorbia tots els crèdits financers.
6. **Poca** qualificació de la mà d'obra.
7. **Baix** nivell educatiu.
8. **Manca** de **tecnologia**.
9. Desaprofitament dels recursos siderúrgics.
10. **Inestabilitat** política persistent.

Malgrat tot això, **Catalunya** i **P. Basc** van aprofitar la proletarització del seu camperolat i la immigració per **industrialitzar-se** tot i la **reticència** dels polítics espanyols. Aquí començarà el primer **divorci** mental i **d'interessos** entre el **centre** i la **perifèria**, que nodrirà els **nacionalismes** català i basc.

Els canvis agraris:

La **transformació de l'agricultura tradicional de base feudal** dura gran part del segle XIX i ho fa principalment gràcies a les **desamortitzacions**.

Durant els anys 30 s'**aboleix el feudalisme al camp** i s'implanta el sistema capitalista i l'agricultura de mercat. Ja s'havien proposat aquestes mesures durant el període de **Jovellanos, les Corts de Cadis** i el **Trienni Liberal**, però totes avortades. Ara esdevindràn canvis definitius.

En aquest període cal retenir **tres aspectes**:

- a) La dissolució del **règim senyorial**. Els nobles passen a ser propietaris capitalistes de les terres i **perden la potestat de cobrar impostos**. Perden el control dels camperols que hi viuen. Els **camperols** s'empobreixen més en quedar a l'atur, i en no haver indústria tampoc poden **proletaritzar-se**. Ocasíó desaproveitada per a la Industrialització!
- b) La **desvinculació** de les propietats vinculades a la **noblesa** (*Mayorazgos*). Després de tants segles es permet que la noblesa pugui vendre's les terres i sanear la seva economia. Aquests dos apartats a) i b) suposen **canvis jurídics**, però no impliquen **cap canvi de propietat**, cosa que si fara
- c) La **desamortització**.

Mendizàbal i Madoz materialitzaran finalment les propostes de **Jovellanos**. El primer a partir del **1836**, se centrarà en les terres en **Mans mortes**, les terres de l'Església per tal de fer-les produir i **introduir el capitalisme al camp**.

El **balanç** no fou el desitjat perquè: les terres sortiren a la venda **de cop**, com que el deute públic era tan alt es va poder pagar amb **títols de deute públic**, per sanejar l'economia, la qual cosa va fer que no es veiessin els guanys en inversió, sinó en *guarir ferides...de guerra*, sobretot perquè s'acabà invertint en la **primera guerra Carlina**.

Madoz el 1855 inicia una nova **desamortització** que afectarà les terres de **Mans Mortes** que no s'havien venut, però també **terres comunals, i dels ajuntaments**. Ara només s'acceptarà **pagament en metàl·lic**. La inexistència de conflictes bèl·lics va permetre la inversió en la xarxa de **ferrocarrils**.

D'entre les **CONSEQÜÈNCIES** de les **desamortitzacions**, cal retenir:

- a) La **liberalització** de les terres que permetia la **compra-venda**.
- b) **L'eliminació** dels privilegis seculars de la **Mesta** (*ramaderia transhumant*).
- c) **Augment** de la producció **agrícola**, que encoratjarà al **Lliurecanvisme** o obertura de duanes exteriors, per exportar blat. El sector **industrial català i basc** el rebutjarà perquè no podia competir amb teixits estrangers més barats (**Proteccionisme**).
- d) **Sanejament** del Deute Públic.
- e) **Atreure** partidaris del **bàndol liberal**.
- f) **L'Església** rep un **cop definitiu**.
- g) **Perjudicarà els petits camperols** que compensaven els ingressos fluixos amb els camps comunals (boscos).
- h) **Se suprimeixen** ordres religioses i es tanquen convents. Les ciutats guanyen espai.
- i) **Els compradors** segueixen sent els mateixos (**noblesa, església i burgesia**).
- j) **Es manté** l'estructura agrària i privilegiada, tot afegint un nou grup.

L'agricultura a Catalunya

La **desamortització** a Catalunya no és tan forta com a la resta de l'Estat. Catalunya ja havia començat al segle **XVIII** a tenir una **agricultura de mercat**. A principis de segle **XIX** ja s'havien incorporat noves tècniques i adobs artificials (com el **guano**) i s'havien especialitzat en nous cultius com el **blat**, el **suro**, la **vinya**. Aquest últim a partir del 1865 pren una importància a nivell europeu sobretot pel fet que la vinya francesa fou atacada per un paràsit, la **fil·loxera**, que suposà un *llançadera* per al cava i el vi català.

El règim d'explotació agrícola català era diferent de la resta d'Espanya: Predominava el **contracte d'arrendament** entre el propietari i el camperol. Aquest contracte es basava en l'**emfiteusi**, que consistia a cedir el **domini útil** (treballar) a un pagès a canvi del pagament d'una quantitat fixa anual. El pagès podia transmetre aquest contracte en herència.

Aquest contracte podia adquirir **tres formes**:

- a) La **masoveria** se cedeix una finca amb habitatge a canvi d'una part de la collita.
- b) La **parceria** no inclou l'habitatge.
- c) La **rabassa morta** (només vinya). El contracte té la durada de la vinya: 45 anys. Els camperols replantaràn d'amagat alternativament per evitar marxar del camp.

Catalunya: la fàbrica d'Espanya

El 1840 arrenca l'autèntica **Industrialització** a Catalunya. Fins a aquesta data la iniciativa comercial del Principat ja existia. Si fem una estratigrafia d'aquesta evolució quedaria així:

- Al segle **XVII** i **XVIII** s'havien iniciat les primeres incursions comercials d'**aiguardent** i **teixits** (el que *Pierre Vilar* anomenà **Petita Revolució Industrial Catalana**) que es veié reforçada amb la **lleï de Lliure Comerç amb Amèrica**.
- La **Guerra del Francès** i la pèrdua de les **Colònies** dificultà la continuïtat de la **iniciativa comercial** catalana, però es reciclà en els intercanvis comercials amb els EUA, Cuba, Puerto Rico i el comerç d'esclaus de les Antilles.
- La importació de cotó de Nova Orleans va propulsar fins al **1830** l'ús de les **Berguedanes**, una màquina de filar de 120 fusos inventada pel fuster de Berga **Ramon Farguell**.
- Aquest substrat permetrà el gran impuls industrial de la mà de **Josep Bonaplata** el **1831** en muntar a Barcelona la fàbrica tèxtil que utilitzà la **màquina de vapor**, gràcies a la *mule-jennie* britànica. Recordeu que els obrers creuran que aquesta màquina els prenia la feina i per això el 1835 serà objecte del primer episodi ludita de l'Estat (**bullangues**).
- El triomf del **Liberalisme**, el 1840 amb la fi de la I Guerra Carlina, precipita les **inversions** en el **take-off** de la industrialització. Sobretot gràcies al retorn dels **indians** que retornen amb els guanys adquirits a Amèrica.
- A partir del **1840** hi ha una renovació energètica, s'utilitza la **turbina hidràulica** aprofitant la força del Ter i del Llobregat.
- El gran impuls s'obté amb la **màquina de vapor** (James Watt), que aprofita la força energètica del **carbó**. Com que el local no era prou bo va haver d'importar-se del Regne Unit.
- La **bergadana** serà substituïda per la **mule-jennie** (una persona podia moure més d'un fus), la **contínua** (màquina de filar contínuament a base de retorçar el fil), la **selfactina** (igual que l'anterior però permetia un funcionament intermitent), el **teler jacquard** (permet reproduir dibuixos a base de foradets que combinen els fils).
- La maquinària permet **abaratir** el preu dels productes i **obrir el mercat interior espanyol**, gràcies a la mà d'obra barata arribada a Catalunya.
- Aquesta indústria arrossegarà d'altres sectors com: la química, l'enginyeria, els ferrocarril, l'enllumenat, la construcció, el comerç...
- La **fàbrica** o *factory system* concentrarà mà d'obra, fonts d'energia, capital, matèries primeres, tecnologia...però a la llarga també reivindicacions i conflictivitat laboral. (**moviment obrer**).

Vapors i Colònies

La inversió que suposa una **fàbrica** farà que els empresaris busquin l'**optimització** dels guanys. Per això, imposaran una **disciplina** molt rígida i uns **horaris** molt intensos, que xocaran amb la dinàmica artesanal, a què estaven acostumats.

Segons les **fonts d'energia** s'imposaran **dos models** de fàbriques:

- a) Al **Litoral**, els **Vapors**, factories que utilitzen la màquina de vapor i el carbó anglès que arribava per via marítima. Els treballadors viuran en **barris-dormitoris**. Les relacions entre empresaris i treballadors són purament **contractuals**.
- b) La **crisi de 1860**, obligà a l'estalvi energètic i a retornar a l'**energia hidràulica** de les turbines utilitzades anteriorment. Així es crearen les **Colònies** que proporcionaren **habitatge** als **obrers**, a fi que acceptessin l'**horari nocturn**. Se'ls oferia **sanitat**, **escola**, **església**, **teatre**...tot per optimitzar el seu treball i assegurar-se la mà d'obra que era cara de trobar i per assegurar la **transmissió** de l'ofici de pares a fills. A més l'aïllament dels nuclis urbans **dificultarà** l'arribada d'**idees** sindicals-obreristes i anarquistes durant el pitjors moments del **moviment obrer**. En aquestes **Colònies** es duran a terme **experiments** propis del **socialisme utòpic** francès.

Conseqüències i limitacions de la industrialització catalana.

La nova situació fabril s'enfrontarà als **reptes** següents:

- **Manca de fonts d'energia.**
- **Dependència energètica estrangera.**
- Necessitat urgent de **proteccionisme**, perquè la producció catalana tingués sortida al mercat interior.
- **Excessiva** especialització en el **tèxtil**.
- **Necessitat** de recórrer a l'**energia hidràulica menys productiva**.
- La manca de **crèdits bancaris**, de fonts d'energia, de mitjans de transport i de mercat interior desenvolupat farà que les fàbriques siguin **de petites dimensions**. Que suportaran, d'altra banda, millor les crisis.
- Invertiran en **millores**.
- Les ciutats **creixeran**.
- **La burgesia** s'adscriurà al **Liberalisme conservador**.
- ...mentre que el **proletariat** a les idees més **radicals**.
- **1840-1860**: Fase d'expansió de **progrés econòmic** i **baixada de preus**.
- **1961-1870**: Es farà front a les primeres **crisis**: la Guerra de Secessió americana provoca la **fam de cotó** i una crisi energètica que obligà al retorn a l'energia hidràulica.
- **1870-1898**: El **Lliurecanvisme** dels terratinents exportadors agraris i vinícoles s'enfrontarà al **Proteccionisme** dels industrials del tèxtil. Polítics d'un o altre àmbit imposaran alternativament les seves prioritats. Però en general el **Lliurecanvisme** imposat per **Figuerola**, s'imposarà fins al **1891**. No és d'estranyar que els *Industrials i polítics* catalans se'n sentin i que el període **1870-1890** sigui el **bressol del catalanisme polític**.

Les transformacions a Espanya

Espanya es rica en recursos miners. No es van explotar per **manca de recursos** i de **coneixements tècnics**. Les miner de mercuri (**Almadén**), coure (**Riotinto**), plom (**Peñarroya**), ferro (**Biscaia**) i carbó (**Astúries**), van acabar sent explotats per **capitals estrangers** (**Rotschild**) que també **s'endugueren** els **beneficis**. Aquesta mesura es va dur a terme perquè els **polítics Lliurecanvistes** creien que amb l'arribada de capitals foranis se solucionaria el **Dèficit Públic** secular. Una altra ocasió frustrada d'haver desenvolupat els mecanismes de desenvolupament del país! La mentalitat retrògrada va triomfar novament.

La **siderometal·lúrgia** és la base per al desenvolupament industrial. La **siderúrgia** crea barres de ferro. La **metal·lúrgia** les transforma en maquinària. Per dur a terme aquestes transformacions cal **carbó**, que s'havia d'importar d'Anglaterra perquè el peninsular no era prou **energètic**. La **deficiència dels transports** espanyols també feia que fos **més barat importar-lo** de Gal·les que no pas **d'Astúries**. L'arribada del carbó britànic de **Cardiff** crea l'eix **Bilbao-Cardiff**, que propiciarà la creació dels **Alts Forns de Biscaia** i la creació de **Bancs** disposats a **confiar** en ells, ja que el tradicional de **San Fernando** es dedicava als **terratinents** i al **Dèficit de l'Estat**. Aquests foren el **Banc de Santander** i el **Banc de Bilbao**. A Catalunya la metal·lúrgia estarà representada per **La Maquinista Terrestre y Marítima**. El gran negoci s'hagués pogut fer amb el ferrocarril, però un altre cop la *mentalitat hispana* va preferir **importar** les **vies de l'estranger**, de **segona mà** (eren russes), i **més amples** que les de la resta d'Europa (per això se les volien treure de sobre). Aquesta decisió no tan sols va **desaprofitar** una altra oportunitat d'estar a la cua d'Europa, sinó que també ens va **aïllar del continent** perquè cap **locomotora** podia travessar els Pirineus!...Per això encara avui es fan AVEs.

Les primeres línies fèrries es van fer **Barcelona-Mataró –1848-**(iniciativa industrial: transportar carbó als **Vapors**) i **Madrid-Aranjuez** (iniciativa reial: passejar la Reina del *palau d'hivern* al *palau d'estiu*). Aquestes dues línies marquen les prioritats del centre i de la perifèria.

Amb **Madoz** i la seva **desamortització** les xarxes fèrries es despleguen generosament, però fallen amb el disseny: són **radials**, quan els focus productius són a la **perifèria**! *Traslladar ferro d'Astúries a Bilbao serà més car que importar-lo de la Gran Bretanya. València importa blat de Sicília mentre el de Terol es podreix a les sitges.*

Malgrat totes aquestes deficiències el **ferrocarril** va dinamitzar l'**economia**, els **transports** i la **banca**. La **pèrdua de Colònies** va fer que **Espanya s'obris a Europa** i desenvolupés el **mercat interior**. La manca de confiança en la industrialització per part de la banca tradicional va fer que la iniciativa catalana i basca se'n creés, de propis, com ara el **Banc de Barcelona** o els ja comentats a **Santander** i **Bilbao**. La **crisi de la borsa de 1866** va fer que en sobrevissuessin només aquests tres i el **Crèdit Mobiliari**, el futur **Banesto** (*Banco Español de Crédito*), que en els seus orígens *ni era banco, ni era español ni daba créditos*.

La restauració borbònica 1875 –1898

L'any **1875** el general **Martínez Campos** va proclamar a **Sagunt** la **Restauració** borbònica en la persona **d'Alfons de Borbó** fill d'Isabel II. Aquesta proclamació fou la **fi** de la **república conservadora** i la **recuperació** de la **monarquia** a **Espanya**, tal com volia la burgesia. Isabel II va cedir els drets reials al seu fill i el futur Alfons XII que **va signar** el **Manifest de Sandhurst**, on es presentava un **règim monàrquic** defensor de l'**ordre social** i del funcionament **liberal** de les institucions. **Cànovas del Castillo** fou l'*artífex* de la restauració monàrquica i va *reconciliar* els partidaris, d'Isabel, els *revolucionaris* i l'*exèrcit*.

Els *dos comptes pendents de la Restauració*, que van haver de solucionar d'immediat, van ser:

- A) la Guerra de Cuba (1868-1878), que va acabar amb la **Pau de Zanjón**. El general **Martínez Campos** va aconseguir pacificar l'**illa**, després de prometre més autonomia, amnistia per als súbdits cubans i més reconeixement...*no s'acabarà fent!*
- B) La III Guerra Carlina (1870-1876). S'anul·laran els **furs** navarresos, però es respectarà el **concert econòmic**, que encara dura avui dia. Els carlins abandonaran les seves reivindicacions dinàstiques i esdevindrà un partit **ultraconservador** i **ultracatòlic** (...el més antic de Girona).

D'aquesta manera **Alfons XII** va rebre el poder de la mà dels **militars** i dels **polítics**: **Cànovas del Castillo**, com ja s'ha dit, s'havia desplaçat fins a l'acadèmia militar de **Sandhurst** per *arrencar* al futur rei un **Manifest** on es comprometia a respectar una **Monarquia Constitucional Parlamentària**.

El nou **sistema polític** creat per **Cànovas del Castillo** es basava en un **sistema** de partits, inspirat en el **model britànic**:

- **bipartidisme**, que estava restringit a dos que s'alternaven en el poder sota un acord *tàcit* (**alternança o torn pacífic de partits**), que **pretenia evitar els pronunciaments militars**. El **bipartidisme** d'aquests anys de restauració se'l va repartir el partit **conservador** i el **liberal**, tots dos eren partits de **minories**, de **classes benestants** que a més de tenir **idees contraposades** responien a **interessos econòmics diferents**: a) El **partit conservador** tenia com a líder **Cànovas del Castillo** i el suport de la **unió liberal**, l'**aristocràcia**, els **terratinents**, l'**església** i els **industrials** catalans i bascos. Van pujar al poder el **1875**. Entre la seva obra destaca: la **constitució**, el sufragi **censatari**, i el pressupost de *culto y clero*, acabar amb la **guerra de Cuba** (Pau de Zanjón de 1878) i la tercera i última **guerra carlina** al 1876, una **política centralista** que va suprimir els **furs** del País Basc. b) El **partit liberal** estava dirigit per Pràxedes Mateo **Sagasta** i tenia el suport dels **radicals**, els **demòcrates**, els **republicans** i **comerciants**, **banquers** i **militars**. L'**alternança pacífica** invalidava els referèndums o les eleccions i un **pacte tàcit** feia que *les lleis instaurades per un partit NO fossin anul·lades amb l'alternança política*. **Sagasta** començarà a governar el **1881**, el i amb ell es recuperaran mesures liberals, s'imposarà el **sufragi universal masculí** i una **tolerància** cap a l'**obrerisme** i **catalanisme** propera a l'època del Sexenni Revolucionari. Aquests partits es van anar **alternant** fins l'any **1917**. L'alternança es produïa quan un partit es *desprestigiava* o perdia la **confiança** de les **corts**. El rei garantia el canvi polític: destituïa el governant, dissolia les corts, nomenava el successor i després es convocaven eleccions...una **farsa**.

- **El caciquisme** assegurava que el **resultat** electoral fos el **pactat** abans de les eleccions. Va ser una *eina de control de la coacció social, electoral* però que també va suposar la **marginació** de la vida política de les **classes populars**. El **cacics** feien d'intermediaries entre l'Estat i el **poble il·letrat**. La figura del **Cacic** era habitual a la ruralia. Era un propietari terratinent de obligava a votar a un partit a canvi de llocs de treball –o de mantenir-lo–, ser funcionari, lliurar-se del servei militar... Els Cacics s'asseguraven que les llistes de candidats proposades des de Madrid (**encasillado**) fossin les elegides a les urnes. En el cas que no hi haguessin prou vots falsejaven les paperetes o n'afegien *fent votar els morts (tupinada)*: Afegien a la llista electoral el nom de difunts...*que ressuscitaven per votar a favor del candidat dictat pel pactisme*. Amb el caciquisme **s'evitava** també que la població votés els partits del **moviment obrer**!
- **Constitució de 1876** dissenyava un **parlament liberal** però **escassament democràtic** ja que atribuïa moltes **funcions** a la **corona**, es va instaurar un **sufragi censatari** del 5% de la població (el **sufragi universal masculí** no s'imposarà fins al 1890), la **manca de llibertats** era present en molts àmbits, com per exemple l'associació obrera (**moviment obrer**). Cànovas imposà una **amnistia** (perdó) **contra** revoltats del **Sexenni** per evitar represàlies i pronunciaments i donar **estabilitat al règim**.
- Durant aquest període s'incorporaran dos **moviments polítics** o **ideològics** crucials: el **moviment obrer** i el **catalanisme polític**.

Un fet cabdal va enterbolir l'aparentment sòlid sistema canovista: la inesperada **mort** del rei **Alfons XII** el **1885**, fruit del **còlera**, segons uns, i de la *mala vida*, segons altres (*¿A dónde vas Alfonso XII?*). En els seus darrers instants va donar *dos consells* a la futura **reina regent Maria Cristina** (segona esposa del rei, *àlies Doña Virtudes*): *“Cristinita, ya sabes, guarda el coño, y de Cánovas a Sagasta y de Sagasta a Cánovas”*. La reina estava embarassada i, fent cas al seu marit, va signar el **Pacte del Pardo**, segons el qual es comprometia a respectar el torn pacífic de partits i...a no tenir més fills. En néixer el nen-rei exclamà *Mein klein koening!*

La **crisi** del sistema **bipartidista** ideat per Cànovas del Castillo va iniciar-se amb la mort dels dirigents dels dos partits (Cànovas va morir en mans d'un anarquista 1897 i Sagasta 1902) i amb la **pèrdua** de les últimes **colònies**: Cuba, Puerto Rico i Filipines; l'emergència del **moviment obrer** i del **catalanisme polític**. Tot això va fer replantejar-se la vida política espanyola.

L'oposició al sistema canovista

L'**oposició** al sistema va ser dut a terme per quatre grups considerats **enemics** de l'**estat** per Cànovas del Castillo:

- a) les **forces republicanes**: El **republicanisme** va restar **dividit** durant la restauració i només es va mantenir al seu voltant els **federals** dirigits per **Pi i Margall** i la **dreta** republicana dirigida per **Castelar**, que va abandonar les files republicanes i s'adaptà a la Restauració. A finals de segle van aparèixer grups **republicans radicals** dirigits a Barcelona per **Lerroux** i a València per **Blasco Ibàñez**, caracteritzats pel **patriotisme** i el fort **anticlericalisme**.
- b) els **carlins**, com ja s'ha dit, van abandonar les seves tesis dinàstiques per allistar-se en un partit **ultracatòlic**.

- c) els **intel·lectuals**. L'últim sector contrari a la **restauració** foren alguns **intel·lectuals** que fundaren **ateneus** privats com la **Institución Libre de Enseñanza** del pedagog **Ferrer i Guàrdia**, creada al **1876** que introduïren idees positivistes, darwinistes i laïques, això provoca enfrontaments amb la religió catòlica.
- d) Els grups **Nacionalistes** començaran a buscar el seu espai reivindicatiu dins de la Restauració. Aquest aspecte el veurem més extensament més endavant.
- e) Les **classes treballadores** s'oposaran a Restauració en el fet que se sentiran totalment **ignorats** pels seus dirigents. El **Moviment Obrer Espanyol** l'analitzarem tot seguit.

Ideologies inicials del moviment obrer .

1. La primera forma de lluita obrera és el **Ludisme**, que consisteix en la *destrucció espontània i descontrolada* de les **màquines** per part dels treballadors, perquè creien que els treia llocs de treball. El nom es deu a **Lud**, l'obrer britànic que va iniciar aquest tipus de moviment.
- 2.
3. La primera forma de lluita amb un rerefons ideològic i filosòfic és el **socialisme utòpic**. Iniciat per Cabet, Fourier, duc de Saint-Simon i d'altres, es basaven en la revalorització del treball obrer i de les seves condicions de vida. Creien que si es millorava aquest aspecte la **societat** milloraria en el seu conjunt i la **producció industrial** també. Aquests pensadors posaran en pràctica aquestes idees en comunes d'obriers anomenades **falansteris**, per **optimitzar** la rendibilitat. A l'estat espanyol **Joaquín Abreu**, **Sixto Camarà** i **Narcís Monturiol** seran els principals difusors d'aquestes idees. **Monturiol** difondrà les idees de **Cabet** a través de la revista *La Fraternitat*. Les idees **utòpiques** tindran molts seguidors entre el partit **demòcrata**. **Pi i Margall**, que serà president de la I República s'aproparà a les idees demòcrates i socialistes, pel que fa a la sensibilitat per millorar la situació laboral obrera.
- 4.
5. El **sindicalisme** i **cooperativisme** són igualment formes d'organització obrera d'ajut mutu en cas de malaltia, atur, vellesa o invalidesa. Ja hem tractat el cas de la **Societat de Protecció Mútua de Teixidors de Cotó de Barcelona** del **1840**, que va acabar sent il·legal el 1854 arran de les **bullangues** que es produïren durant el Bienni Progressista.
- 6.
7. **L'Anarquisme**, dirigit per Mikhaïl **Bakunin** es **negarà** que hi hagi **una autoritat superior** a l'Home: ni Déu, ni Pàtria, ni Propietat. Defensaren la **Societat Igualitària i Solidària**. Es **negaran a participar** en política, negaran l'autoritat de l'Estat. Proposaran una societat basada en la lliure cooperació dels individus, sense capitalisme, seran **ateus** i davant el rebuig de l'AIT duran **atemptats terroristes** – *propaganda del fet*– fins al **1912**. Com he dit **rebutjaran** la **propietat privada** i estaran d'acord amb les **comunes autònomes** i a la seva **autogestió**. Miraran amb recel la **industrialització**, tot enyorant el treball artesanal i camperol (*com els hippys*).

8. El **Socialisme científic (Marxisme)** analitzarà les contradiccions del capitalisme, un sistema que hauria de tendir, segons Karl **Marx** i Friedrich **Engels**, cap al socialisme. Sobre aquest tema tracta la seva obra: **el Capital**. La ideologia marxista s'anomena **materialisme històric**. Si mirem l'evolució històrica sota aquest *angle materialista*, la Història no és més que l'**evolució** de diferents **modos de producció** –o maneres de produir riquesa- (*primitiu, asiàtic, esclavista, feudal i capitalista*). **Marx** va més enllà i es pregunta per què han canviat, per què s'han succeït. Per donar-hi resposta, s'adona que cadascun consta d'una **infraestructura econòmica** i d'una **superestructura ideològica**. La primera està formada per **les forces productives** (mà d'obra, maquinària) i per les **relacions de producció** (contractes, salaris, vacances, condicions de treball). La **superestructura ideològica** està formada per l'art, la llengua, la història, la religió, la filosofia, la moda...la **cultura**. Cada cop que es produeix un canvi a la *base d'aquest edifici*, a la **infraestructura**, haurà de canviar forçosament la **superestructura**, i per tant la **cultura**. *Explicat d'una altra manera si es produeix un canvi en les forces productives es produeix una contradicció amb les relacions de producció, que obligarà a canviar-les, i la societat haurà de canviar.*
9. Pel que fa als individus, segons **Marx**, evolució històrica es pot resumir en la **lluita de classes** entre explotadors (patricis, nobles, **burgesos**) i **explotats** (plebeus, serfs, **proletaris**). En el **capitalisme**, Marx s'adona que l'home està **alienat** (perquè ven el fruit del seu treball, no se'l queda). Està alienat perquè intercanvia el seu treball per un **sou**, que és inferior sempre al guany del burgès. D'això se'n diu **plusvàlua**, l'apropiació del burgès del sou no retribuït –pagat- a l'obrer. L'empresari invertirà aquesta plusvàlua en **maquinària** que traurà feina als proletaris, però que produirà més quantitat a millor preu. Amb l'atur incrementant-se els burgesos no podran vendre tots els productes per la **misèria creixent del proletariat** que provocarà l'**autodestrucció del Capitalisme per superproducció**.
10. Segons Marx, els proletaris poden esperar que arribi aquesta **crisi** o bé la poden produir ells amb **vagues** per accelerar el procés i fer caure el sistema(**Revolució**). Sigui com sigui, després d'això per primer cop a la història els oprimits i **explotats** dominaran el món (**dictadura del proletariat**). Un cop al poder suprimiran el que consideraren que la **causa** de les injustícies contemporànies era la **propietat privada dels mitjans de producció**. Això és que les fàbriques, empreses...estiguin en mans privades. Per això defensaran una societat alternativa, on la **propietat** sigui **col·lectiva**, comuna (**Comunisme**). A aquesta societat comunista s'arribaria quan els obrers prenguessin consciència de l'opressió que patien (**consciència de classe**) per dur a terme aquest *capgirament* o **Revolució**. En aquest moment l'**Estat proletari i provisional**, que **suprimiria** la **propietat privada**, instauraria en uns 50 anys el Comunisme, moment en què l'**Estat** deixaria de ser necessari i **desapareixeria**.
11. Tots **aquests grups** posaran en **comú** les seves idees a l'**AIT (1864, Londres)**. Els anarquistes toparan amb els marxistes per no voler obeir tampoc les directrius acordades a l'AIT (es decidiran les **8h de treball** i **l'1 de Maig** com a festa dels treballadors, entre d'altres guanys). Els marxistes decidiran establir-se com a **partit polític** per lluitar des dels parlaments. Els anarquistes s'hi negaran – esdevindran **sindicats** a partir de 1912, la CGT/CNT-. Per aquest motiu seran expulsats i ells crearan la seva pròpia **AIT a la Haia**, el 1871 .

Fins ara he exposat les diferents **ideologies** a què es podran adherir els **obrers**. La **Revolució Gloriosa** engrescarà els representants de l'AIT, en veure que havien aconseguit expulsar la reina. Això els va fer pensar que Espanya podria ser un bon *planter* per a les idees obreristes. L'evolució de les idees internacionalistes s'instaura de la següent manera:

- El **1868** es constitueix la **Direcció Central de les societats Obreres de Barcelona**, dirigida per **Farga Pellicer**.
- Ell mateix propouà el **Primer congrés Obrer Espanyol**, el **1870**, a Barcelona.
- Es crearà la **Federació de les Tres Classes de Vapor**, formada per filadors, teixidors, i adobadors del sector tèxtil. En aquests moments, domina entre els grups **obrers** la **ideologia republicana federal**, inclinada cap al proteccionisme i el cooperativisme. Progressivament abandonaran el republicanisme.
- El **1868** arribà, des d'Itàlia, l'**anarquista** per introduir les idees i les decisions de l'AIT, **Giuseppe Fanelli**. L'esmentat Rafael **Farga Pellicer** assistirà a l'AIT de Basilea. Però posarà més èmfasi en les tesis **àcrates**. Aquestes idees dominaran fins a finals de segle al camp andalús i a les fàbriques catalanes.
- El 1870 se celebrà el **Primer Congrés Obrer Espanyol**, on assistiren 89 delegats de 40 000 treballadors. Aquest congrés s'inclourà dins l'AIT i contindrà una facció d'aquesta, l'anomenada **Federació Regional Espanyola (FRE)**. En aquest congrés el moviment obrer se **separà** definitivament del **republicanisme** i adoptaren les **tesis anarquistes**, apolítiques, l'ajut mutu entre **sidndicats** en el moment d'una **vaga**. Amb l'expulsió de l'AIT dels anarquistes, **Marx** hi envià el seu gendre, **Paul Lafargue**, qui ajudat per **Pablo Iglesias**, constituirà la **Nova Federació Madrilenya**, i més endavant el **PSOE**.
- Durant el **Sexenni Revolucionari** la **FRE** va convocar moltes vagues i el govern provisional va declarar-lo il·legal el **1872**, tot i que es reuniren en **clandestinitat**, per exemple al **Congrés de Saragossa**.
- Durant la **Primera República**, la **Federació dels Tres Vapors** promourà una vaga per exigir la jornada de **deu hores**, cosa que s'acaba aconseguint. Per influència de la **Comuna de París**, s'escamparà el **moviment cantonalista**, impulsat pels republicans intransigents. El cop d'Estat de **Pavía** dissolgué la FRE i desarticulà el moviment obrer...fins a la creació del **PSOE**.

EL MOVIMENT OBRER A ESPANYA

ENTRE 1875 I 1898

Després de la **Paviada (1874)**, el govern de **Castelar** dissol les societats obreres de l'**AIT**. Només sobreviuran les **mútues** com **Les Tres Classes de Vapor**. La **repressió obrera** es mantindrà fins al **1881** (en què es produeix el l'alternança política de **Sagasta**).

- La **FRE**, d'ideologia **anarquista**, es mantindrà en la **clandestinitat**. Les **classes treballadores** van quedar **sense representants**. Pobres i sense cultura van haver d'orientar la seva vida vers l'**emigració** a **Amèrica**. Aquesta vàlvula d'escapament va **evitar** els conflictes socials a Espanya tal com s'estaven produint a tot Europa. Malgrat tot a partir de **1880** el moviment **anarquista** va anant prenent força tot i la divisió dins del partit per la **tàctica** a dur a terme: els **anarcosindicalistes** reivindicaven una **revolució social** a mig termini i pretenien primerament aconseguir **millors socials**. D'altra banda els **antisindicalistes** buscaven una via revolucionaria mitjançant el **terrorisme (Propaganda del fet)**, alguns exemples d'atemptats terroristes dels anarquistes: *la bomba del Liceu de 1893 i l'atemptat del carrer Canvis Nous de 1896*. El govern de **Cànovas** va respondre a aquests **atemptats** amb una repressió contra els anarquistes en els anomenats *processos de Montjuïc del 1897*, aquí es produiran **4000 empresonaments i 5 execucions** de **persones** sense cap relació directa amb el terrorisme. Els anarquistes van respondre a aquests fets amb l'**assassinat de Cànovas del Castillo** (l'anarquista **Angiolillo** va cridar: *He venjat als meus germans de Montjuïc!*).
- Els **obriers industrials** catalans preferiran la **lluita sindical**, mentre que la majoria dels **jornalers andalusos** es preferiran l'**anarquisme**. El **1881 Sagasta** pren el relleu liberal i **autoritza** les associacions obreres. Aquest mateix any es fa a **Barcelona** la **Federació de Treballadors de la Regió Espanyola (FTRE, 1881-1888)** de tendència **anarquista** i que entrarà per via italiana (recordeu que G. Fanelli era italià). A **Catalunya** tindrà més seguidors la branca anarcosindicalística a partir de **1912** amb la creació de la **Confederació Nacional de Treballadors, CNT**. Fins a aquesta data la **Propaganda del fet** estarà a l'ordre del dia com demostren: la **bomba del Liceu**, l'atemptat a Barcelona de **Martínez Campos**, l'atemptat de la **processó del Corpus** al carrer de **Canvis Nous** de Barcelona, la mort de **Cànovas del Castillo** per **Angiolillo** en un **balneari (1898)** per **venjar** la repressària contra els innocents dels atemptats de Barcelona el **1897**, al **Castell de Montjuïc**.

- Té una menció especial l'assumpte de **La Mano Negra (1883)**. Els historiadors no s'ha posat d'acord ni sobre l'**autèntica autoria** dels seus atemptats, ni sobre qui hi havia darrera de l'organització. A **Andalusia**, es van produir tot un seguit **d'atemptats** aparentment anarquistes que van ser durament **reprimits**, es van **empresonar** dirigents **anarquistes** sota acusació d'haver-los instigat i molts van ser **afusellats**. Sembla ser que tot va ser una **invenció** dels **cacics** i **terratinents** per **exterminar** els sectors més **problemàtics** del **moviment obrer** andalús.
- Tots aquests fets va fer entrar en declivi la **FTRE** a partir del **1888**.
- D'altra banda al **1872** s'escindeix el **FRE** i el **2 de maig de 1979** es va crear el **Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE)** fundat per **Pablo Iglesias**.
- El **1886** apareix el diari **El Socialista** i poc després, el **1888** amb motiu del **Congrés Obrer** de Barcelona, que va **refundar el PSOE**, es va fundar el sindicat socialista **UGT** (Unió General de Treballadors, la branca sindical del partit). Aquest partit i es va influenciar del **model francès** com ho mostra l'**obrerisme**, el **menyspreu** per la **lluita política** i el refús de tota **aliança electoral** amb els **republicans**. Els partidaris del **PSOE** seran militants urbans, bons professionals compromesos amb la societat i donaran suport a les **vagues**, al **Primer de Maig**. Progressivament va anar guanyant seguidors sobretot a **Madrid**, a **Astúries** i a **Biscaia**.
- Durant tot aquest període comprés entre el **1875 i 1898**, el **sindicalisme reformista** prendrà molt de protagonisme: **Les Tres Classes de Vapor** promourà millores de les situacions laborals obreres. Paral·lelament, apareixerà un **Sindicalisme Catòlic** que buscarà millores de les condicions treballadores **sense recórrer** a la lluita de classes.

CONFLICTES LABORALS

- a) La **primera etapa de la Restauració** es caracteritza per una **pau social** i **escassa conflictivitat**, provocada per la **manca de tolerància associativa** del **govern conservador**.
- b) A partir de **1881**, **Sagasta** promou la concessió de la llibertat d'associació. Es convocaran vagues el 1888 a **Riotinto (Huelva)** contra el domini britànic de l'explotació de les mines i també al sector tèxtil català. El **1890** se celebra el **Primer de Maig**, com a dia dels treballadors. Això reforça l'**UGT**. El **1883** el ministre **Muret** crea la **Comissió de Reformes Socials** per reunir dades sobre la situació obrera i millorar-la. El **1903** es converteix en l'**Institut de Reformes Socials**.
- c) El **Feminisme** també està representat durant aquest període per **Teresa Claramunt**, **Amàlia Domingo** i **Concepción Arenal**.

CATALANISME CULTURAL

L'anomenat *Le mal du Siècle* és el **Romanticisme**. Aquest **moviment literari i cultural** europeu de la primera meitat del segle XIX exaltarà el subjectivisme, els sentiments, s'allunyarà de les normes acadèmiques que ens uniformitzen i defensaran el fets concrets, la recuperació de les arrels medievals dels pobles, la cultura popular, les rondalles, les arrels històriques oblidades i, consegüentment, la recuperació de les identitats nacionals. Per tot això, la **Renaixença** serà la *projecció nacionalista del Romanticisme*.

Pel que fa al **Catalanisme cultural**, el **1833** representa la data simbòlica de la recuperació del català literari després de molts segles de castellanització de les lletres catalanes. Aquest any **Bonaventura Carles Aribau** publicà a la revista *El Vapor*, l'**Oda a la Pàtria**, que representarà la recuperació literaria de la llengua catalana després de segles de castellanització. El **1859** es recuperaren els **Jocs Florals**, un concurs literari d'època de **Pere el Cerimoniós** al segle XIV i que permetia l'impuls del català literari. Aquest impuls arribarà a l'àmbit de la **filosofia** (Joseph **Torras i Bages**, Jaume **Balmes**) i la **història** (Víctor **Balaguer**).

La **Renaixença més popular** estarà representada per Frederic Soler -**Pitarra**- i la difusió del **calendari del pagès**. El **dret civil** català serà molt viu sobretot a l'àmbit rural.

Pel que fa a la difusió cultural la premsa escrita estarà viva en *La Campana de Gràcia*, *el Diari Català* i *La Renaixença*.

EL CATALANISME POLÍTIC

Un dels fets mes importants de la **Restauració** fou el **sorgiment nacionalista català, basc i gallec** contra la **uniformitat** estatal. El nacionalisme català va néixer després del **descontentament** dels representants catalans a la **República** pel fet que **no** van tenir en compte la seva proposta **federalista** així la burgesia catalana va veure com les seves pretensions **liberals** i industrials es veien **frenades** pel *jou agrari* de la resta de l'estat espanyol, segons paraules del propi *Pierre Vilar*.

El pas del **catalanisme cultural** al **catalanisme polític** es va produir per:

- El **fracàs del nacionalisme liberal espanyol** a l'hora de **centralitzar** el país i d'integrar la **burguesia espanyola** amb la **catalana**.
- D'altra banda, el **sentiment nacional** català **nodrit** per la **Renaixença**, pel **catalanisme cultural** i sobretot per la **burguesia industrial catalana**, que s'hi sentirà totalment **identificada** i que reclamarà des de **1833** un **proteccionisme** per als seus **productes**...i Espanya, en aquest aspecte serà sempre sorda.
- La **feblesa** de l'estat liberal espanyol, sobretot **en economia**, va provocar un **buit** que serà omplert del **nacionalisme català**. Aquest **fet diferencial** no era tan nou:
 - a) els **carlins catalans** ja buscaven el manteniment dels seus **drets d'origen feudal**,
 - b) els **republicans federalistes** també buscaven un ritme evolutiu propi de Catalunya dins del conjunt espanyol.
 - c) **L'Església catalana** també es distanciarà del centralisme espanyol i es passarà al catalanisme (J. **Torras i Bages**, bisbe de Vic).
 - d) El **Dret** també serà un fet diferencial: **Duran i Bas** reivindica el **Dret català** enfront l'**uniformisme jurídic liberal espanyol** i ho aconseguirà.

El **primer catalanisme polític** sorgeix després de la **República**. **Pi i Margall** reivindicarà el **federalisme** (recordem que el **1873** ja declararà **Independència de Catalunya** dins la **Federació espanyola**, que no tindrà cap repercussió pràctica). Amb la **Restauració** seguirà treballant per aconseguir una àmplia **autonomia** per a Catalunya, la qual cosa considerava positiu per al **Principat** i per a **regenerar** la política espanyola.

El **1878** publica **Escritos catalanistas**, on recull aquestes idees i el **1879** funda **Diari Català**, el primer escrit en la nostra llengua. El **1880** crea el **I Congrés Catalanista**. Tot i així el catalanisme encara és minoritari d'elits intel·lectuals. El **1883** es fa el **II Congrés Catalanista**, fruit del qual es redacta el **Memorial de Greuges**. Tot i publicar l'obra **Lo Catalanisme** el **1885**, les desavinences amb els **conservadors** del **catalanisme** i l'oposició a la celebració de l'**Exposició universal de Barcelona** el **1888** van posar fi a la seva **carrera política**. En paraules de **Rovira i Virgili** "*per als republicans era massa catalanista i per als catalanistes massa republicà*".

EL CATALANISME CONSERVADOR

Aquest primer **catalanisme ideològic** va omplir les seves files dels sectors de caire **conservador**, arrelat a l'**àmbit rural i tradicionalista**. Molts dels seus **seguidors** abandonaren les idees **carlistes** per inscriure's en el **catalanisme rural, conservador, clerical i catòlic**. El setmanari **La Veu de Montserrat**, creada pels **sacerdots** **Jaume Collell** i **Jacint Verdaguer** n'es una mostra. Aconseguiran crear el **Grup de Vic**, format per **J. Collell, J. Verdaguer, Josep Torras i Bages** i altres membres de la **jerarquia eclesiàstica** catalana.

Al voltant del **Diari La Renaixença** s'apleguen uns **conservadors** que el **1887** creen la **Lliga de Catalunya**, format per futurs polítics com **Enric Prat de la Riba, Josep Puig i Cadafalch** o **Francesc Cambó**. La **Lliga** prendrà **Almirall** com a **paradigma** polític i amb motiu de la visita de la **reina-regent Maria Cristina** a **Barcelona** (estació de metro), amb motiu de l'**Exposició Universal**. En aquesta ocasió **lliurarà** a la reina un **missatge** de reivindicació d'una **autonomia** per a **Catalunya** i el **1891** la **Lliga** aturarà l'avenç del **Codi civil espanyol** i mantingué el **Codi Civil Català**. Tot un triomf.

A partir de l'impuls de la **Lliga**, es crea la **Unió Catalanista**, una agrupació d'entitats que elaborarà les **Bases de Manresa**, el primer **projecte** d'estatut d'**autonomia** per a Catalunya.

La **Unió** converteix el catalanisme en un veritable **nacionalisme**. Des del **1894** denomina **nació** a **Catalunya** i **estat** a **Espanya**.

b

Com s'ha vist, els dos **documents cabdals del catalanisme polític són El Memorial de Greuges i les Bases de Manresa**. El primer fou **aniciativa de Valentí Almirall** i el segon pel sector conservador de la **Unió Catalanista**.

- El **Memorial de Greuges**, lliurat a **Alfons XII** el **1885**, és un conjunt **d'ofenses** a la dominació sobretot **econòmica espanyola** a **Catalunya**. Aquest document tenia el suport de la **burguesia industrial** que reivindicaven un **proteccionisme** econòmic, el **dret civil català**, la **llengua** i la **personalitat cultural** de Catalunya i el **respecte** de les **regions**. Els polítics **espanyols** mostraran la seva **disconformitat** per haver-lo presentat al Rei i no a les Corts. Queixa lògica, d'altra banda. La mort del rei aquell mateix any farà que la regent **congelés** l'assumpte, ni a favor ni en contra. Aquest temps mort va servir perquè l'incipient catalanisme polític agafés aire i s'omplís els pulmons.
- La Unió Catalanista redactarà el **1892** les **Bases de Manresa**. Aquest document feia una **proposta** de les **competències** que havia de tenir el **govern central** i les **transferides** al **Principat**. **Reivindicava** la **recuperació** de les **institucions catalanes**, la **llengua catalana** havia de ser **l'oficial**, **moneda pròpia**, els **càrrecs públics** havien de ser ocupats per catalans, la creació de **coscos d'ordre públic** propis, (Mossos) i els catalans havien d'estar **exempts** de fer el **servei militar**. El **govern central** es reserva la **política internacional**, l'**exèrcit**, la **construcció** i **conservació** de **carreteres**, **ferrocarrils** i **ports**. Les **Bases de Manresa** tenien un **caràcter autonomista**, **conservador** i **corporativista** (en benefici d'una elit catalana molt restringida), **tradicional** i **antiliberal** (no proposava el sufragi universal).

El **1890** els **catalanistes** aconseguiran el control d'algunes **institucions** com **L'Ateneu** de Barcelona. Però **l'impuls vindrà** després del **fracàs polític, militar i econòmic** de la **Guerra de Cuba**, el **1898**.

EL NACIONALISME BASC

La supressió dels **furs bascos** l'any **1876** va ser interpretat pel poble basc com un **càstig polític**, això va provocar la reacció dels bascos contra els partits polítics espanyols a Euskal Herria. Simultàniament van aparèixer els grups defensors de la llengua i la cultura basca, contraris a l'espanyolització de les zones industrialitzades de Biscaia. El primer programa nacionalista el va publicar el **Partit Nacionalista Basc (PNB)** el **1895** sota el comandament de **Sabino Arana**. Aquest defensava les velles tradicions basques sota una perspectiva antiliberal i tradicionalista, el seu partit conservador dins del nacionalisme basc defensava la propietat, la família i la religió, amb certs tints xenòfobs i racistes. El nacionalisme basc atacava a la seva classe dirigent per afavorir la incursió de capital estranger. El PNB va aconseguir èxits electorals gràcies al suport de les classes mitjanes, urbanes i rurals, i a poc a poc va guanyar influència en el País Basc.

EL NACIONALISME GALLEC

La societat gallega era majoritàriament agrària i subdesenvolupada però amb una burgesia enriquida que ocupava l'administració així el **caciquisme** va arrelar a **Galícia** on la diferència social i econòmica de la població es va accentuar durant el segle XIX a finals de segle va aparèixer una reacció contra aquesta situació duta a terme pels intel·lectuals. Fou l'anomenat **REXURDIMENTO** de **Rosalía de Castro**, **Manel Murguía**,...

Els van recuperar la llengua i la cultura gallega tradicional però amb un caràcter apolític, culturalista i conservador . A principis del segle XX va anar adquirint un caràcter polític gràcies a l'elecció de **Vicente Risco** i de Alfonso **Rodríguez Castelao**.

ECONOMIA DE FINALS DE SEGLE (1875-1898)

- La **població** des del segle **XIX** va anar **augmentant desmesuradament** sobretot a les zones **industrialitzades** com **Catalunya**, **País Basc** i **Madrid**. Malgrat tot la majoria de la població es concentrava al **camp**.
- Ja sabem que el **1866** es va destapar una greu **crisi borsàtil** que va arruïnar els principals bancs espanyols. Des d'aleshores a més de **sobreviure'n** molt pocs, la població es va estimar més invertir els seus estalvis en **Caixes d'Estalvis**. Aquestes Caixes es diferenciaven per no invertir els guanys en fortunes familiars (Banca March), sinó en **obres socials**, que repercutirien en el conjunt de la societat..
- Per tal de fer front als greus **problemes econòmics** d'Espanya **Prim** va **insistir** en el **Lliurecanvisme** al **1868** per afavorir l'**entrada** de **capitals estrangers** i per afavorir la **burguesia agrícola espanyola** que exportava blat a **Europa**. Aquest negoci resultà molt **lucratiu** des de **1830** a causa d'un període de males collites russes que propulsà el blat espanyol. Als **anys 60** el blat **rus** es **recuperà** i eclipsà el blat espanyol. Va ser **aleshores** quan la **burguesia agrícola espanyola** i la **burguesia industrial basca i catalana** arribà a l'acord per establir el **Proteccionisme** que beneficiaria tothom. Aquest acord no va arribar abans de **1891**, de la mà de **Sagasta**. evitar l'entrada de productes estrangers, això de tota manera **no** va conduir a un **desenvolupament** de l'economia espanyola que seguia sent bàsicament **agrària**.

LA CRISI DE LA DÈCADA DEL 1880

La crisi d'aquesta dècada es deu a la confluència de tots aquests factors:

- El **Lliurecanvisme** imperant des del **1869** va perjudicar l'agricultura espanyola, com s'ha dit més amunt. La **competència** dels cereals estrangers sobretot russos i americans a preus inferiors que els espanyols va perjudicar el sector. . Aquesta crisi va **evidenciar les greus deficiències de l'agricultura espanyola: productivitat baixa i tècniques endarrerides**.
- El sector **vinícola català** va patir una gran crisi per la incursió de la **fil·loxera**, que havia malmès les vinyes franceses i havia propulsat el vi català, va arribar a **Catalunya** i va destruir les vinyes catalanes cap a la dècada de 1880. La mort dels **ceps** provoca el **desnonament prematur** dels **parcers rabassaires** que reivindiquen el **control de les terres**. Aquest conflicte durarà fins a la guerra civil.
- Malgrat tot això, la **indústria catalana** es va caracteritzar per la **eufòria fabril** entre **1876 i 1886** que va coincidir amb la **eufòria vitivinícola** i que es coneix amb el nom de *la febre d'or*: van crear-se noves empreses (*Freixenet, Codorniu, Anís el Mono...*), es va mantenir la **indústria cotonera i llanera**. Aquesta darrera s'havia recuperat després de la **fam de cotó** provocada per la guerra dels Estats Units. Malgrat això cal pensar que en comparació amb Europa les **fabriques catalanes** eren de **dimensions molt reduïdes i d'àmbit familiar** en comparació amb les estrangeres.
- Els tres factors van ser els que van convèncer **Sagasta** per impulsar el **Proteccionisme de 1891**.
- Simultàniament la **siderúrgia biscaïna** va aconseguir una **eufòria** considerable al **País Basc** amb la qual cosa esdevingué un dels **sectors més poderosos a Espanya**. Al 1902 es van crear los **Altos Hornos de Biscaia** que produïren grans quantitats de **ferro i d'acer** amb uns preus molt més competitius que els europeus. **Problema:** venia el metall sense elaborar a Anglaterra...i el comprava elaborat.
- A **finals de segle** l'economia es va anar **redreçant**: La **siderúrgia basca** va incorporar tecnologia per arribar a seran competitiva com les europees.
- Es va **diversificar** el sector industrial català, que ja no depenia només del teixit com als anys 30, sinó que s'estengué cap al sector **vitivinícola, cotoner, llaner, telefonia, el transport marítim i dels licors** (Anís el Mono, cervesa Damm).

Per últim, l'any **1897** es va crear un **Consorci Industrial** que **suprimia la competència** entre les empreses espanyoles i es repartien el mercat. Una gran conquesta!

LA CRISI DE 1898: La II Guerra de Cuba (1895-1898)

L'any **1898** Espanya va perdre les últimes colònies **Cuba, Puerto Rico i Filipines** però el **desastre** no va ser únicament **militar i econòmic**, sinó també **polític** ja que es va **desprestigiar** el sistema **d'alternança política** de la **restauració** creat per **Cànovas del Castillo**.

La importància política de les darreres colònies espanyoles i la seva **riquesa** va crear una **confluència d'interessos** per les **potències estrangeres** (**Cuba** fou la principal **productora** de **sucre**, tot basant la seva economia en les **plantacions** d'esclaus). **L'administració espanyola** no hi va fer **mai** cap **inversió** i es va caracteritzar pel seu **parasitisme** i per la voluntat de treure'n el màxim profit **econòmic**. Això va provocar que **l'oligarquia criolla** que fins al moment havia estat **fidel** a la **monarquia espanyola** **desitgessin** dur a terme una insurrecció **independentista** (*el grito de Yara del 1868*). A ell es van afegir la població camperola i els esclaus contra els espanyols i la guerra va durar deu anys (va acabar amb la **pau de Zanjón del 1878**) segons la qual els espanyols atorgaren als cubans els mateixos **drets polítics** que als espanyols i van suprimir **l'esclavitud**, tot comproment-se a dur a terme **reformes administratives profundes**.

Passats gairebé vint anys sense complir aquestes reformes, esclatà la **II Guerra de Cuba** fou un **motiu econòmic** i un motiu **polític**: a) **Econòmic**: la indústria **sucrera** va estar controlada per capital americà i l'administració **espanyola** va **anar perjudicant progressivament** els **interessos cubans** ja que privilegiava els **productes espanyols** a l'illa, **desafavoria** els productes **cubans** quan **arribaven a Espanya** i **impedia** que els cubans **comercialitzessin** amb **Estats Units**, sense el control espanyol (imposició de **proteccionisme rígid**). b) **Polític**: la promesa de **Martínez Campos** d'una autonomia cubana no s'arribà a fer, per temor al **separatisme**. Això accelerà el **desig d'independència** encapçalat per **Antonio Maceo** i **José Martí** (*el grito de Baire del 1895*). Aquest cop la insurrecció arribà a tota l'illa i els generals espanyols – com **Weysler**-no varen aconseguir frenar la insurrecció.

Cap al **1896** la sublevació es reproduïa a **Filipines** on la colonització espanyola era superficial, la primera insurrecció filipina fou molt reprimida i el seu dirigent **José Rizal** fou executat l'any 1896 però els seus seguidors prosseguiren la rebel·lió i s'independitzaren.

L'any **1898** va prendre importància el suport **nord-americà** a la causa **cubana** la qual cosa provoca el **trencament** de vincles econòmics amb Espanya després de la seva **independència** que va substituir el **lligam** amb espanya pel lligam econòmic dels **EUA**.

L'explosió del cuirassat **Maine** a l'**Havana** va ser el pretext per **declarar** la **guerra a Espanya** i en dues **batalles** la de **Santiago** i la de **Cavite** els americans van vèncer els espanyols. L'any **1898** se signar la **Pau de Paris** segons la qual **Puerto Rico i Filipines** passaren a mans **americanes** mentre que **Cuba** entrava a l'esfera **econòmica** dels **EUA**.

Un segle més tard, l'any **1998** els Estats Units van descatalogar informació confidencial que confessava que ells mateixos havien provocat l'enfonsament del **Maine** per tenir una excusa per entrar a la guerra.

• La població espanyola (1898-1931)

Durant el **primer terç del segle XX**, la població espanyola adquireix el **règim demogràfic modern**, un segle més tard que la resta d'Europa. Aquest consisteix en la **disminució de la natalitat** i en la caiguda de la **mortalitat**. La disminució de la mortalitat es deu a la millora en les necessitats bàsiques: alimentació, vestit i habitatge. No obstant això, l'hivern de 1918 a 1919 l'anomenada **epidemia de grip** espanyola es cobrà un **1%** de la població. La **disminució de la natalitat** es degué a l'augment de l'edat a l'hora de casar-se i tenir fills. Els primer terç també es va veure afectat per l'**emigració** cap a Amèrica, sobretot procedents de la rurlia gallega, Andalusía i la Meseta. Dels 5 milions que marxaren, només en tornaren 4. Amb la qual cosa, el **saldo migratori** fou **negatiu**.

• La població catalana : el contrapunt

La població catalana, en canvi, ja havia iniciat el **règim demogràfic modern al segle XIX** i a diferència de la població espanyola es va veure enriquida per la **immigració**, sobretot aragonesa i murciana. Les ciutats catalanes ja s'havien adaptat a l'allau d'immigració, amb **eixamples** i **ciutats industrials** (Ripollet, Cerdanyola, Terrassa, Badalona...). La població catalana va anar dedicant-se al **sector secundari** – indústria- en detriment del sector primari i a diferència de la resta d'Espanya.

• Economia

La majoria de la població espanyola va continuar al **sector primari**, tot i que:

- a) Entre 1900 i 1930 va augmentar la **producció agrícola** (més del doble que França).
- b) Va **incrementar-se** el nombre de superfície conreada.
- c) Es van **intensificar els sistemes de conreu**.
- d) Va disminuir la població agrícola tot i que encara era molt elevada en comparació amb Europa.
- e) **Mecanització nul·la**. Cal pensar que el tractor s'inventa el 1919 però a Espanya no arribarà fins als anys 60.

Ja sabem que al Nord d'Espanya predominava el **minifundi** i que al sud el **latifundi**. A les **zones minifundistes** la producció era **insuficient** i havien de **llogar** parcel·les veïnes per subsistir. Al **Sud**, predominaven la mà d'obra assalariada i la conflictivitat era sempre latent.

La **reforma agrària** era un compte pendent en el camp espanyol. Calia una **reforma tècnica** i una **reforma política**. La **tècnica** consisteix a incorporar **maquinària**. La **política** a **redistribuir la propietat** de la terra per fer-la més justa. En el **primer terç del s. XX** s'incorporarà la **tècnica**. Durant la **II República** s'intentarà la **política**.

Pel que fa a la **producció industrial** fins al **1913** serà discreta en comparació a la resta d'Europa. Entre **1913** i **1935** serà molt superior a l'Europea, que s'estancà.

Per subsectors: **l'alimentari** és el que creix menys, **el textil, químic, metal·lúrgic i miner** augmenten considerablement. Creix l'economia sobretot propiciada per la neutralitat espanyola durant la **I Guerra Mundial**. Aquesta **neutralitat** va fer que exportés tots els productes que els països **bel·ligerants**.

La **indústria tèxtil** s'adapta als nous temps i durant els **anys vint** els teixits tradicionals com la seda o la llana comencen a ser substituïts pel **raió**. La **mecanització** arriba al camp castellà i aragonès en la producció de l'oli d'oliva o en el funcionament dels molins per moldre el blat que funcionaran amb la màquina de vapor.

La **metal·lúrgia** segueix localitzant-se al País Basc i Catalunya, però s'amplia també cat a Sagunt i Astúries.

La **indústria química**, que elaborarà adobs, ciment i tints s'ubicarà a Catalunya (Flix).

Arran de la II Revolució Industrial, **l'electricitat** serà la font d'energia alternativa al vapor (que s'obtenia del carbó), i que serà més barata. Qui introduirà aquesta font d'energia a Catalunya i crearà la infraestructura per aprofitar el salt d'aigua dels rius Noguera, Segre i Ebre seran dues empreses estrangeres: l' *Allgemeine Elektrizitätsgesellschaft* (AEG) i la nord-americana **La Canadencia**.

La crisi de la restauració 1898 1931

El primer **terç** del **segle XX** es va caracteritzar per una **successió de crisis** que van posar fi al **sistema** creat per **Cánovas del Castillo** i a la mateixa **monarquia**, l'any **1931**.

La **pèrdua de les colònies** va ser interpretat per l'**opinió pública**, pels **polítics** i pels **intel·lectuals** com el moment per acabar amb aquest règim basat en el **caciquisme**, el **bipartidisme**, l' **analfabetisme**, els **frau electoral** i el **fre a altres ideologies polítiques**. Aquesta **urgència de canvi** rebrà el nom de **Regeneracionisme**, perquè calia **renovar** l'organització política espanyola i **allunyar** de la consciència popular **el descontentament** per la pèrdua definitiva de l'**Imperi Colonial**. Amb la majoria d'edat d'Alfons XIII l'any 1902, apareixeran els **artífexs intel·lectuals** del **Regeneracionisme**: els escriptors de la **Generación del 98** i l'intel·lectual **Joaquim Costa**. Aquest impulsarà l'**ensenyament públic** renovat que deixi de banda les *glòries del passat* tal com va expressar amb aquesta frase: "*Despensa, escuela y siete llaves al sepulcro del Cid*".

El **braç polític** i **hereu** immediat del Regeneracionisme fou el **maurisme**, que deriva del nom del seu dirigent **Antoni Maura**. Aquest va **reorganitzar** el partit de **dretes** seguint un **reformisme autoritari** "**La revolución desde arriba**" segons les seves paraules. Així *pretenia reformar el país des de les classes altes abans que es produís una revolució popular* per això va intentar acabar amb el **caciquisme electoral**. Aquest projecte no pretenia fer una **revolució social**, **sinó** fer uns canvis superficials per tal de **perpetuar-se en el poder**, tot frenant nacionalistes i partits obrers..

● Conseqüències del desastre colonial per a Catalunya.

Amb la pèrdua de les colònies, el **govern central** va decidir **pujar els tributs a Catalunya**. La reacció dels comercinats de Barcelona va ser el **tancament de caixes (1899)**, o sia, la negativa a pagar-los. Aquest *divorci* va propiciar el sorgimen d'un partit amb **vocació política** i no tan sols **catalanista** i cultural com fins aleshores. És a partir d'aquest moment que els **partits dinàstics** deixen de tenir força al Principat i el **caciquisme** es redueix considerablement. Si la **Lliga** representava la **dreta catalana**, a l'esquerra se situaran la **Unió Republicana** (fins al 1907) i el **Partit Republicà**, tots dos dirigits per **Alejandro Lerroux**, un polític **anticatalanista, antiseparatista, antimonàrquic, anticlerical, anticapitalista, antisocialista...** però que farà un **discurs demagògic** i revolucionari i **obrerista** per atreure el vot proletari. La situació al **Principat** és **tensa**. A aquesta tensió s'ha d'afegir el **malestar dels militars** que creuen que l'**opinió pública** els culpabilitza de la derrota a Cuba. Tan és així que amb motiu del triomf electoral de la **Lliga** a les eleccions **municipals de 1904**, es va celebrar un acte anomenat el **Banquet de la Victòria**, electoral, s'entén. El Setmanari satíric **Cu-Cut!** va publicar un acudit sobre el joc de paraules que fou respost pels **militars** amb l'assalt de l'editorial. Aquí és veu com qualsevol crítica a l'exèrcit o a la unitat espanyola es prendrà molt seriosament. Per això el **Govern Central** donarà suport a **Lerroux**. Per frenar qualsevol altre **insult** el govern de Madrid redacta la **Llei de jurisdiccions (1906)**, que penalitzarà qualsevol atac a l'exèrcit. Els **partits catalanistes** s'uniran en la **Solidaritat Catalana** a les eleccions de **1907** per suprimir aquesta llei. El **triomf de Solidaritat** a les urnes és un **cop** decisiu contra el **bipartidisme** i el **caciquisme**. El Regeneracionisme comença a germinar.

La crisi juliol-agost de 1909.

Aquesta **crisi** va provocar el **deteriorament definitiu** de la **vida política** i en concret del **maurisme** com a **conseqüència directa** de la **Setmana Tràgica de Barcelona**, que va ser fruit de la **frustració colonial espanyola** i que provocà l'enfrontament directe de les dretes amb les esquerres.

L'**espurna** que la va provocar va ser el **rebuig popular** a la **política exterior de Maura**: La **Conferència d'Algesires de 1906** va concedir a Espanya l'*arbitratge* en el nord del **Marroc** (el **Rif**) amb la qual cosa, després del desastre del 98, manera Espanya pretenia recuperar el rol de potencia colonial. Un cop allà, les **tropes** i els **polítics** espanyols es van dedicar a controlar les explotacions de **mines del Rif**. L'**oposició** indígina va fer que **Maura** mobilitzés tres **lleves de reservistes** (soldats ja llicenciats) per tal d'enviar-hi ajut. Això va provocar el **rebuig popular** dels afectats que es veien obligats a **deixar la feina** i la seva **família** per reincorporar-se a un conflicte, que no beneficiava més a alguns polítics espanyols.

A **Barcelona** es va crear un comitè de **vaga** dirigit per **anarquistes** i **socialistes** en contra de la guerra. Els **lerrouxistes** van donar a la seva premsa un to **bel·ligerant** i **anticlerical**, cremant esglésies i convents. Des d'aleshores l'església esdevindrà encara més **ultraconservadora, oligàrquica** i **contrària** a la **justícia** i a la **igualtat social**. Tot plegat va degenerar en una **revolta incontrolada**. Finalment les **tropes** del govern posaren fi a les **revoltes**, el **govern de Maura** va voler dur a terme una **repressió** exemplar tancant les **escoles laiques, prohibint les associacions obreres** i **afusellant Ferrer i Guàrdia**, el pedagog anarquista pare de l'**Escola Moderna**. Tot i que fou innocent fou acusat **d'instigador**.

En el plànol polític la **Solidariat Catalana** es dissol, fruit de la desunió interna.

• 1910-1917

Les **reformes liberals** d'aquest període topà amb l'**Església** i amb la **burguesia**. Per això, els resultats foren desiguals s'impulsà la **laicització**, com s'estava fent a França en la mateixa època i es decretà l'anomenada **Llei del Candado**, que prohibia l'establiment de nous ordes religiosos a Espanya. Aquestes mesures pretenien separar **L'Església i l'Estat**,...però no passaren de purs projectes.

Es va intentar una **reforma fiscal** per aconseguir **mesures socials**. Tot va quedar en *aigua de castanyes*.

La radicalització del moviment anarquista d'aquests anys arribà a un punt insostenible, la qual cosa condugué el grup a esdevenir **sindicat apolític** el **1912** amb la creació de la **Confederació Nacional del Treball (CNT)**. Tot i que fou il·legalitzada entre 1911 i 1914 esdevingué força sindical de primera línia a Catalunya i a Espanya.

Al costat d'aquestes mesures *frustrades*, van prosperar la **Llei del servei militar obligatori (1912)** que elimina la redempció en metàl·lic i l'aprovació de la **Llei de mancomunitats (1913)**, del ministre **Canalejas**, que permetia que les diputacions es s'uneixin (*es mancomunin*). D'aquesta iniciativa nasqué la **Mancomunitat de Catalunya el 1914**.

• La Mancomunitat de Catalunya

La **Mancomunitat de Catalunya** que es va posar en funcionament el 1914 com a resultat de l'**actitud pactista** de la **Lliga** amb el govern de Madrid. Amb el triomf electoral de **1901** d'aquest partit, **Maura** la va veure com una aliada política. La **Lliga de Cambo**, va començar a gestionar aquest **contrafavor** polític: L'abans esmentada Llei de mancomunitats. El problema de la **Setmana Tràgica** va frenar la iniciativa que no s'engegà de nou fins al 1913. La Mancomunitat quedà molt lluny de l'**autonomia política ni cap reconeixement del particularisme català** i quedà en una **simple descentralització administrativa**. La Mancomunitat constava de les institucions següents:

1. **L'Assemblea general**, formada per diputats provincials de les quatre diputacions catalanes.
2. **La presidència**: **Enric Prat de la Riba (1914-1917)**, **Josep Puig i Cadafalch (1917-1924)**, **Sala i Argemí, 1925**.
3. **El consell permanent**, format pel president i representants de cada dipustació.

Malgrat la **curta durada** i les **limitacions de poder** fou **eficaç** en tots els terrenys, la Mancomunitat va demostrar la seva **capacitat** de gestió en els àmbits següents:

- Creació d'una **infraestructura de serveis públics i administratius**. La mancomunitat tenia un paper de **coordinació** de les competències de les **quatre diputacions** catalanes, no era una entitat política, era una entitat de gestió que després de 200 anys abastava tot el territori de Catalunya. La seva bona gestió va prestigiar el catalanisme polític i el sentiment nacionalista.

- I la creació un ampli **projecte cultural i educatiu**. La cultura va ser el principal àmbit d'actuació de la mancomunitat sobretot en el **foment** de la **llengua** i la **cultura catalanes** –el *Noucentisme*– com ho mostra el **Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906** i la fundació del **IEC al 1907**. La seva tasca pel que fa als **drets lingüístics** a **Catalunya** es va plasmar amb l'impuls del **Noucentisme** i de l'obra de **Pompeu Fabra** (*Diccionari de la Llengua Catalana, les Normes ortogràfiques, la Gramàtica Catalana*), la creació de **Biblioteques i Escoles** a Catalunya.

La crisi política de 1917

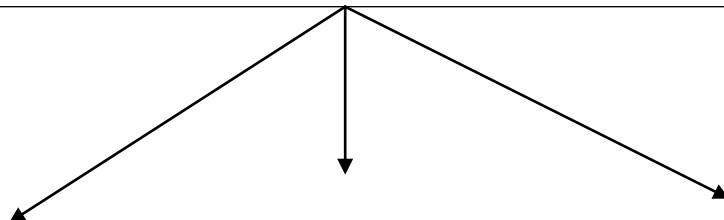
El **primer terç del segle XX**, Espanya va experimentar un **canvi** profund en la seva **estructura econòmica** ja que va **frenar** la **importació** de **capital estranger** i va **promocionar** el **capital nacional**.

En aquest canvi va tenir un paper **importantíssim** la **I Guerra Mundial** perquè la **neutralitat** espanyola va propiciar la **creació d'empreses** dedicades a **exportar productes** de **primera necessitat** als **països bel·ligerants**. Van proliferar la creació de **fàbriques**. **L'atur** era **inexistent**, tot i que **sense millores laborals ni salarials**. Això va **augmentar** els **ingressos** econòmics, el nombre d'indústries, el nombre de guanyos i la remodelació del **sistema bancari** (*Bilbao, Urquijo, Hispano Americano, etc...*).

Malgrat tot aquests **beneficis no** es van invertir en **reformar l'estructura** econòmica del país amb la qual cosa els grups que es van enriquir van ser **molt localitzats**. D'altra banda els més **perjudicats** fou el **poble** ja que amb les contínues **exportacions** i l'**augment** de la **demanda exterior** va veure com els **productes de primera necessitat s'encarien** escandalosament en el **mercat interior**.

La posició **autoritària** del **ministre Dato** es negava a convocar **Corts** per fer **reformes** que milloressin la situació. La **Lliga** i el seu dirigent Francesc Cambó foren els principals dirigents del **reformisme**.

Aquesta situació engegà **tres crisis**:

<u>CRISI MILITAR</u>	<u>CRISI POLÍTICA</u>	<u>CRISI OBRERA</u>
<p>Des de la Setmana Tràgica, es respirava un profund malestar en l'exèrcit perquè els militars africanistes ascendien més ràpidament que els peninsulars. A més dels salaris.</p> <p>Els militars peninsulars iniciaren un seguit de reivindicacions que foren finalment escoltades pel govern central.</p> <p>S'introduí així el regeneracionisme en la milícia espanyola. Els oficials partidaris d'aquesta modernització de l'exèrcit s'anomenen <i>junteros</i>, per haver constituït la Junta militar de Defensa, mentre que els <i>africanistes</i> antiintel·lectuals i corporativistes s'hi oposaran. Entre aquests darrers hi haurà Mola, Astray i ...Franco.</p>	<p>Cambó i la Lliga insisteixen a fer una reforma. Dato continua a mantenir obria les Corts. Els bloqueig del Congrés deixa l'Estat sense representants polítics. L'autoritarisme és latent. El rei Alfons XIII comença a intervenir en política sense precedents, sobretot mogut pels interessos econòmics particulars al nord d'Àfrica.</p> <p>Davant d'aquesta situació els partits decideixen crear una assemblea de parlamentaris de tot l'Estat, a Barcelona a excepció dels que governaven en aquell moment. Demanaran la creació de Corts Constituents i sol·licitaven una nova Constitució diferent de la <i>canovista bipartidista i caciquista</i>. La resposta va ser la repressió: l'assemblea fou dissolta per la policia. La Lliga que no és <i>populista</i> (que té por de les masses) s'aparta d'aquest moviment.</p>	<p>La crisi econòmica i la carestia per l'exportació de productes es va veure empitjorada per un nou factor:</p> <p>La fi de la Primera Guerra Mundial va fer que es frenessin les exportacions espanyoles als països bel·ligerants. Això va produir que tanquessin les fàbriques que havien proliferat pocs anys abans. L'atur que era inexistent es disparà.</p> <p>Les vagues generals mostraren la insuportable situació de la classe obrera.</p> <p>La repressió de l'exèrcit i del govern fou desproporcionada.</p>
<ul style="list-style-type: none"> No s'ha parlat de la CRISI ECONÒMICA, però es dedueix perquè és omnipresent a l'evolució històrica espanyola. 		<p>El 1917 es produeix a Rússia la revolució bolxevic (comunista). Això animarà els camperols andalusos a dur tot un seguit de revoltes per reproduir la revolució bolxevic a Espanya.</p>

Aquestes tres crisis evolucionaran de manera diferent:

- Els **militars** acceptaran la **Llei de Bases** de 1918, que contemplaran les seves reivindicacions en matèria d'ascensos. Tot seguit duran a terme una **dura repressió contra els vagues** i contra les revoltes **bolxevics** al camp andalús.
- A aquests problemes els faltava la gota que va acabar de desfer la Restauració més o menys democràtica: **el Pistolerisme** i la **Guerra del Marroc**.
- La **Restauració** es mantindrà per la força...i es prepararà el camí per a una **Dictadura**: la de José Antonio **Primo de Rivera**.

• 1917-1923

Els 6 anys que van des de 1917 fins al 1923 varen **demuntar la Restauració**. En **sis anys** hi haguren **deu governs diferents**. La causa foren:

- a) L'onada de **vagues**.
- b) El **pistolerisme**.
- c) El **trienni bolxevic**.
- d) **La guerra del Rif**.

- a) Aquests anys es van caracteritzar per un **fort moviment obrer** que va **afeblir la burgesia** i que va **alterar l'ordre públic**. La **conflictitat social** es va generalitzar tant a la **ciutat** com en el **camp** per **dues raons**: per l'**actitud intolerant** dels **empresaris** que atacaven als **obrers** com utilitzant el **locaut**, que significa que deixen al obrers sense feina durant dos mesos com a represàlia, la **segona raó** fou l'**eufòria revolucionària** de sindicats i obrers que van fer que tant uns com els altres es llencessin al carrer per **reindivicar els seus drets**. Els obrers organitzats al voltant de la **CNT** inicien una vaga de 44 dies a Barcelona de treballadors de **La Canadenca**, que recordem que és la principal empresa **elèctrica** del país. La **pressió de les vagues** fa que el Govern prometi la instauració de la **jornada laboral de 8 hores**. L'èxit de les vagues és interpretat com un triomf dels obrers.
- b) A **Barcelona** la resposta de la patronal a les **vagues** i la **radicalització** és el fenomen del **pistolerisme**. Es crearan dos fronts: els patrons contractaran pistolers que **assassinaran** obrers instigadors de vagues. Els obrers faran el mateix. En aquests anys hi haurà **226 assassinats**. A l'altre bàndol: els **obrers radicalitzats**, com Ascaso, Garcia Oliver i Durruti –el grup de **Los Solidarios**-. Moriran assassinats dirigents obrers com **Salvador Seguí**, anomenat *El Noi del Sucre*, o l'advocat obrer **Francesc Leyret**. Del bàndol contrari el president **Dato** morirà a mans obreres. El govern i la patronal aprovaran aleshores **La Llei de fugues**, o autorització per disparar per l'esquena als detinguts en cas de fuga. Això serà una cobertura legal per assassinar els sindicalistes. El **1922** la **CNT** s'escindeix en dos corrents estratègics els **comunistes** i els **anarcosindicalistes**, contraris a la política.
- c) La **Revolució Russa** el **1917** va promoure l'anomenat **trienni bolxevic**, sobretot a Andalusia i a Extremadura. Els jornalers voldran engegar una revolució per instaurar la Dictadura del Proletariat. Es van paraitzar les collites durant els estius de 1918,1919 i 1920. El govern central sufocarà aquests grups molt durament amb l'exèrcit. A **Catalunya**, el problema apareixerà sota les **reivindicació de la Unió de Rabassaires**, aquests camperols voldran la propietat de la terra que treballen, més enllà del contracte de 25 anys. No ho aconseguiran..

d) **La guerra del Rif.** La presència espanyola al nord d'Àfrica no havia aconseguit prou beneficis per als dirigents polítics. Això va fer que s'iniciés en aquest període una **política expansionista** al Rif i a Yebala, que va ser contestada per **Abd el-Krim**, el dirigent dels marroquins. Aquest pretenia expulsar espanyols i francesos i instaurar una república laica com la turca. Els generals **Berenguer** i **Silvestre** van rebre una derrota sense precedents anomenada **Desastre d'Annual**, el **1921**. Hi van morir 10 000 persones, inclòs el general **Silvestre**. Les **esquerres** van demanar **responsabilitats** als **militars**, **polítics** i al propi **rei, Alfons XIII**.

Davant d'aquesta situació la **monarquia** va demanar ajut als **militars** que havien abandonat els pronunciaments militars des de 1875. En aquest moment es fa evident el poc talent del rei Alfons XIII que va cometre **l'error** de participar activament en la **vida política**. Va promoure i va permetre un estat **feixista** seguint els passos de **Mussolini** a Itàlia. Així va demanar ajut al capità general de Catalunya José Antonio **Primo de Rivera** que va encapçalar el cop d'estat que acabaria definitivament amb **47** anys de vigència de la **constitució de 1876**.

La dictadura de Primo de Rivera

El cop militar del general **Primo de Rivera** el 13 de **setembre de 1923** va anar acompanyat del **vistiplau del rei** i de la **patronal**. Tot i que el **dictador** va assegurar que el seu govern era **provisional** aquest va durar **7 anys**. Sota l'excusa de **restablir l'ordre social** pretenia realment instaurar un **règim feixista a imitació del règim de Mussolini a Itàlia**.

La dictadura es pot dividir en dos períodes: El **directori militar (1923-1925)** i el **Directori civil (1925-1929)**.

Durant el **Directori militar**:

- α) va **anul·lar la política**
- β) va anul·lar el **liberalisme**,
- γ) Per mantenir l'ordre públic va declarar **l'Estat d'Excepció**.
- δ) va atacar el **catalanisme** i
- ε) va promoure **l'intervencionisme** de l'Estat en **economia**.

El seu règim es va iniciar **suspenent la Constitució**, amb una **censura de premsa**, de **partits polítics** –inclosos els dinàstics–, de **sindicats** i de tots els **càrrecs electes de diputats, alcaldes**, etc. des de aleshores es van assignar a *dit*. Crearà un **partit únic: la Unió Patriòtica**. **L'extrema dreta** va donar suport al **règim**, la **burguesia** va donar-li suport per la por que tenia de les masses obreres, per la necessitat **d'aturar les vagues** i reactivar l'**economia industrial** frenada durant anys. Al camp els propietaris de terres veuran en la dictadura **el fre total** a la **revolució bolxevic**. La **CNT** desapareixerà durant sis anys. Els socialistes ni s'oposaran ni s'enfrontaran al règim. La **Liga** col·laborarà amb el règim. Això farà que aparegui el partit **Estat Català** de Francesc Macià, que esdevindrà **Esquerra Republicana de Catalunya**.

D
I
R
E
C
T
O
R
I

M
I
L
I
T
A
R

D
I
R
E
C
T
O
R
I
C
I
V
I
L

Intel·lectuals com **Miguel de Unamuno** alçarà la veu contra el dictador i va ser deportat a les Illes Canàries. L'únic **intent** armat i **frustrat** de **frenar** la dictadura la durà a terme **Francesc Macià** en revoltar-se a **Prats de Mulló** el **1925**. Aquesta revolta va estar provocada per la **política anticaltalana del dictador**: Va destituir **Puig i Cadafalch** com a president de la **Mancomunitat** de Catalunya i va nomenar **Sala i Argemí**, amb l'única missió que la **suprimís** en menys **d'un any**. Ho va aconseguir. Va prohibir l'**ús** del **atalà** i, fins i tot, les **ballades** de **sardanes**. La situació al **Rif** seguia sent difícil i Primo de Rivera amb la col·laboració de l'**exèrcit francès** deixà definitivament controlada la zona després de la **batalla d'Alhucemas**. Abd el- Krim serà detingut, engabiat i ajusticiat el 1925. El **nord** del **Marroc** seguirà sota domini espanyol fins al 1975.

Primo de Rivera durant el **Director Civil** intentarà perpetuar-se al poder. Crearà una **legislació** per aconseguir-ho. Aquesta legislació **no es basarà en el sufragi universal** sinó en la perpetuació del **corporativisme**, que facilitat l'accés al poder dels membres afins a la seva ideologia. L'**oligarquia** donarà suport al règim mentre durin els **feliços anys vint**. La conjuntura econòmica favorable beneficiarà el règim...fins que es va acabar la bonança.

L'economia de la dictadura

Econòmicament la dictadura de Primo de Rivera es va **caracteritzar** pel **dirigisme econòmic** tot accentuant les tendències bàsiques del **capitalisme: nacionalisme econòmic, proteccionisme, monopolis, concentració** financera, **l'intervencionisme estatal** i el **corporativisme**, entès com a la creació de comitès de patrons i obrers designats pel dictador per regular les relacions a les empreses. Així la dictadura va dur a terme nombroses **obres públiques**: Carreteres, xarxa ferroviària, pla hidràulic innovador, però també va accentuar el poder de la oligarquia financera en el monopoli dels **telèfons**, del **tabac** i fins hi tot del petroli (**Campsa**) que fins al moment estava en mans estrangeres.

Els 7 anys de la dictadura es van caracteritzar per l'auge econòmic aprofitant la **puixança econòmica** mundial i per l'augment de llocs de treball però al **camp** la situació era molt **diferent** ja que no va augmentar el seu poder adquisitiu.

Amb la gran **depressió** de l'any **1929**, el **Règim** va començar a fer aigües i l'**eufòria** econòmica dels primers anys va acabar amb la **pèrdua** de la **confiança** en el dictador per part de la **patronal** i del mateix **exèrcit**. El dictador va **dimitir** els primers dies de l'any **30** i es va exiliar a **Paris**. El **Govern substitutori** de Primo de Rivera va ser anomenat pel filòsof **Ortega i Gasset** com al pas de la **Dictadura** a la **Dictablanda**, **presidida** pel general **Berenguer**, home de confiança d'**Alfons XIII**. La situació dels darrers anys va posar en qüestió el règim fins al punt de plantejar-se la continuïtat de la monarquia, els **republicans** van anar agafant molta força sobretot després del **Pacte de San Sebastià de 1930** on s'aliaren amb **socialistes** i **catalanistes** per **reinstaurar** la **república**, tot reconeixent el **dret d'autonomia** de Catalunya. Així van començar a succeir **conspiracions contra la monarquia** que foren durament **reprimits** com l'**execució** dels capitans **Galán** i **Garcia Hernández**, les quals no van aconseguir res mes que **desprestigiar** encara mes al rei. El **successor** de Berenguer fou l'almirall **Aznar** que va **convocar eleccions municipals** que va ser l'**harakiri** del sistema borbònic, perquè arreu van guanyar els partits **republicans**.

D
I
C
T
A
B
L
A
N
D
A

ECONOMIA I DEMOGRAFIA

(1800-1875)

L'Espanya del segle XIX tenia una economia bàsicament **agropecuària**: la **ramaderia** transhumant se centrava en la **Mesta**. L'**agricultura** era tradicional: sense mecanització (usava *l'arada romana!*), sense fertilitzants químics i practicava el **guaret bianual**.

Entre les causes d'aquest endarreriment cal destacar:

- Factors **geogràfics**.
- Factors **socioeconòmics i culturals**.
- **Persistència d'estructures feudals**.
- **Mentalitat feudal**: estaments privilegiats, la vinculació del camperol a la terra.
- L'impediment de **compra-venda de terres**. Les terres eren un bé familiar i no es podia comercialitzar amb elles. Majoritàriament **pertanyien** a l'**Església** (*Mans Mortes*), a la **Noblesa** (*Mayorazgos*) i a l'**Estat** (*Terres Comunals*). Les que pertanyien als camperols podien ser *minifundis* al Nord de la Península o *Latifundis* al Sud.

El problema de la Hisenda

Si l'Estat gasta més del que ingressa es diu que hi ha **dèficit Públic**. Quan s'acumula molt de **dèficit**, aquest es converteix en **Deute Públic**. Aquest darrer va produir-se per: la guerra contra **França** (*Gran i del Francès* –gestionades pel *Príncep de la Pau-*), i **Anglaterra**, la pèrdua de les **Colònies americanes**, el manteniment de l'**Absolutisme de Ferran VII**.

Per compensar aquest Deute Públic l'estat proposa que els ciutadans puguin adquirir *títols de deute públic*, que era una mena de préstec que feien a l'Estat, per ajudar-lo a equilibrar comptes.

Les **Guerres Carlines** compliquen la situació econòmica estatal i els bancs (a principis de segle només existia el Banc de **San Fernando**), només oferien crèdits a l'**agricultura**, perquè la **mentalitat feudal** feia que es **malfiessin** de la **indústria!** Creien que era un negoci **indigne**. Els industrials **catalans** i **bascos** es veuran obligats a crear els seus propis **bancs!**

Aquest fet **endarrerirà** la industrialització espanyola i farà que **entrin capitals estrangers** que explotaran les possibilitats de l'Estat...i s'enduran els **beneficis!**

Demografia

La població **augmentarà** considerablement. Es passarà de **10** a **18** milions d'habitants en tot el segle. Tot i això, el ritme serà inferior que a la resta d'Europa per l'**elevada taxa de mortalitat** provocada per les crisis de subsistències (**males collites**), epidèmies de còlera (1820) i l'**esperança de vida** que era de **35 anys**.

A Catalunya, la demografia segueix un règim **modern**, i la població augmenta més que la mitjana. La qual cosa contribueix a la **proletarització**. Es passa de 800 000 a 2 000 000 d'habitats en cent anys.

Aquest *boom demogràfic* fa que s'iniciï la migració cap a Catalunya, Madrid i P. Basc, però també cap a l'exterior: Argentina, Uruguai i Cuba.

Etrebancs per al desenvolupament econòmic espanyol

Espanya és un exemple d'**industrialització retardada**. Les principals causes són:

1. Posició **geogràfica** perifèrica, en relació als nuclis industrials europeus (R.U. i Alemanya).
2. **Agricultura** poc evolucionada.
3. **Baix** nivell adquisitiu camperol, que **impedia** la **demanda** d'un mercat interior de **productes industrials**.
4. Això dificultava la inversió en la indústria perquè els bancs no la veien rendible.
5. L'**Estat** absorbia tots els crèdits financers.
6. **Poca** qualificació de la mà d'obra.
7. **Baix** nivell educatiu.
8. **Manca** de **tecnologia**.
9. Desaprofitament dels recursos siderúrgics.
10. **Inestabilitat** política persistent.

Malgrat tot això, **Catalunya** i **P. Basc** van aprofitar la proletarització del seu camperolat i la immigració per **industrialitzar-se** tot i la **reticència** dels polítics espanyols. Aquí començarà el primer **divorci** mental i **d'interessos** entre el **centre** i la **perifèria**, que nodrirà els **nacionalismes** català i basc.

Els canvis agraris:

La **transformació de l'agricultura tradicional de base feudal** dura gran part del segle XIX i ho fa principalment gràcies a les **desamortitzacions**.

Durant els anys 30 s'**aboleix el feudalisme al camp** i s'implanta el sistema capitalista i l'agricultura de mercat. Ja s'havien proposat aquestes mesures durant el període de **Jovellanos, les Corts de Cadis** i el **Trienni Liberal**, però totes avortades. Ara esdevindràn canvis definitius.

En aquest període cal retenir **tres aspectes**:

- a) La dissolució del **règim senyorial**. Els nobles passen a ser propietaris capitalistes de les terres i **perden la potestat de cobrar impostos**. Perden el control dels camperols que hi viuen. Els **camperols** s'empobreixen més en quedar a l'atur, i en no haver indústria tampoc poden **proletaritzar-se**. Ocasíó desaproveitada per a la Industrialització!
- b) La **desvinculació** de les propietats vinculades a la **noblesa** (*Mayorazgos*). Després de tants segles es permet que la noblesa pugui vendre's les terres i sanear la seva economia. Aquests dos apartats a) i b) suposen **canvis jurídics**, però no impliquen **cap canvi de propietat**, cosa que si fara
- c) La **desamortització**.

Mendizàbal i Madoz materialitzaran finalment les propostes de **Jovellanos**. El primer a partir del **1836**, se centrarà en les terres en **Mans mortes**, les terres de l'Església per tal de fer-les produir i **introduir el capitalisme al camp**.

El **balanç** no fou el desitjat perquè: les terres sortiren a la venda **de cop**, com que el deute públic era tan alt es va poder pagar amb **títols de deute públic**, per sanejar l'economia, la qual cosa va fer que no es veiessin els guanys en inversió, sinó en *guarir ferides...de guerra*, sobretot perquè s'acabà invertint en la **primera guerra Carlina**.

Madoz el 1855 inicia una nova **desamortització** que afectarà les terres de **Mans Mortes** que no s'havien venut, però també **terres comunals, i dels ajuntaments**. Ara només s'acceptarà **pagament en metàl·lic**. La inexistència de conflictes bèl·lics va permetre la inversió en la xarxa de **ferrocarrils**.

D'entre les **CONSEQÜÈNCIES** de les **desamortitzacions**, cal retenir:

- a) La **liberalització** de les terres que permetia la **compra-venda**.
- b) **L'eliminació** dels privilegis seculars de la **Mesta** (*ramaderia transhumant*).
- c) **Augment** de la producció **agrícola**, que encoratjarà al **Lliurecanvisme** o obertura de duanes exteriors, per exportar blat. El sector **industrial català i basc** el rebutjarà perquè no podia competir amb teixits estrangers més barats (**Proteccionisme**).
- d) **Sanejament** del Deute Públic.
- e) **Atreure** partidaris del **bàndol liberal**.
- f) **L'Església** rep un **cop definitiu**.
- g) **Perjudicarà els petits camperols** que compensaven els ingressos fluixos amb els camps comunals (boscos).
- h) **Se suprimeixen** ordres religioses i es tanquen convents. Les ciutats guanyen espai.
- i) **Els compradors** segueixen sent els mateixos (**noblesa, església i burgesia**).
- j) **Es manté** l'estructura agrària i privilegiada, tot afegint un nou grup.

L'agricultura a Catalunya

La **desamortització** a Catalunya no és tan forta com a la resta de l'Estat. Catalunya ja havia començat al segle **XVIII** a tenir una **agricultura de mercat**. A principis de segle **XIX** ja s'havien incorporat noves tècniques i adobs artificials (com el **guano**) i s'havien especialitzat en nous cultius com el **blat**, el **suro**, la **vinya**. Aquest últim a partir del 1865 pren una importància a nivell europeu sobretot pel fet que la vinya francesa fou atacada per un paràsit, la **fil·loxera**, que suposà un **llançadera** per al cava i el vi català.

El règim d'explotació agrícola català era diferent de la resta d'Espanya: Predominava el **contracte d'arrendament** entre el propietari i el camperol. Aquest contracte es basava en l'**emfiteusi**, que consistia a cedir el **domini útil** (treballar) a un pagès a canvi del pagament d'una quantitat fixa anual. El pagès podia transmetre aquest contracte en herència.

Aquest contracte podia adquirir **tres formes**:

- a) La **masoveria** se cedeix una finca amb habitatge a canvi d'una part de la collita.
- b) La **parceria** no inclou l'habitatge.
- c) La **rabassa morta** (només vinya). El contracte té la durada de la vinya: 45 anys. Els camperols replantaràn d'amagat alternativament per evitar marxar del camp.

Catalunya: la fàbrica d'Espanya

El **1840** arrenca l'autèntica **Industrialització** a Catalunya. Fins a aquesta data la iniciativa comercial del Principat ja existia. Si fem una estratigrafia d'aquesta evolució quedaria així:

- Al segle **XVII** i **XVIII** s'havien iniciat les primeres incursions comercials d'**aiguardent** i **teixits** (el que *Pierre Vilar* anomenà **Petita Revolució Industrial Catalana**) que es veié reforçada amb la **lleï de Lliure Comerç amb Amèrica**.
- La **Guerra del Francès** i la pèrdua de les **Colònies** dificultà la continuïtat de la **iniciativa comercial** catalana, però es reciclà en els intercanvis comercials amb els EUA, Cuba, Puerto Rico i el comerç d'esclaus de les Antilles.
- La importació de cotó de Nova Orleans va impulsar fins al **1830** l'us de les **Berguedanes**, una màquina de filar de 120 fusos inventada pel fuster de Berga **Ramon Farguell**.
- Aquest substrat permetrà el gran impuls industrial de la mà de **Josep Bonaplata** el **1831** en muntar a Barcelona la fàbrica tèxtil que utilitzà la **màquina de vapor**, gràcies a la *mule-jennie* britànica. Recordeu que els obrers creuran que aquesta màquina els prenien la feina i per això el 1835 serà objecte del primer episodi ludita de l'Estat (**bullangues**).
- El triomf del **Liberalisme**, el 1840 amb la fi de la I Guerra Carlina, precipita les **inversions** en el **take-off** de la industrialització. Sobretot gràcies al retorn dels **indians** que retornen amb els guanys adquirits a Amèrica.
- A partir del **1840** hi ha una renovació energètica, s'utilitza la **turbina hidràulica** aprofitant la força del Ter i del Llobregat.
- El gran impuls s'obté amb la **màquina de vapor** (James Watt), que aprofita la força energètica del **carbó**. Com que el local no era prou bo va haver d'importar-se del Regne Unit.
- La **bergadana** serà substituïda per la **mule-jennie** (una persona podia moure més d'un fus), la **contínua** (màquina de filar contínuament a base de retorçar el fil), la **selfactina** (igual que l'anterior però permetia un funcionament intermitent), el **teler jacquard** (permet reproduir dibuixos a base de foradets que combinen els fils).
- La maquinària permet **abaratir** el preu dels productes i **obrir el mercat interior espanyol**, gràcies a la mà d'obra barata arribada a Catalunya.
- Aquesta indústria arrossegarà d'altres sectors com: la química, l'enginyeria, els ferrocarrils, l'enllumenat, la construcció, el comerç...
- La **fàbrica** o *factory system* concentrarà mà d'obra, fonts d'energia, capital, matèries primeres, tecnologia... però a la llarga també reivindicacions i conflictivitat laboral. (**moviment obrer**).

Vapors i Colònies

La inversió que suposa una **fàbrica** farà que els empresaris busquin l'**optimització** dels guanys. Per això, imposaran una **disciplina** molt rígida i uns **horaris** molt intensos, que xocaran amb la dinàmica artesanal, a què estaven acostumats.

Segons les **fonts d'energia** s'imposaran **dos models** de fàbriques:

- a) Al **Litoral**, els **Vapors**, factories que utilitzen la màquina de vapor i el carbó anglès que arribava per via marítima. Els treballadors viuran en **barris-dormitoris**. Les relacions entre empresaris i treballadors són purament **contractuals**.
- b) La **crisi de 1860**, obligà a l'estalvi energètic i a retornar a l'**energia hidràulica** de les turbines utilitzades anteriorment. Així es crearen les **Colònies** que proporcionaren **habitatge** als **obrers**, a fi que acceptessin l'**horari nocturn**. Se'ls oferien **sanitat**, **escola**, **església**, **teatre**...tot per optimitzar el seu treball i assegurar-se la mà d'obra que era cara de trobar i per assegurar la **transmissió** de l'ofici de pares a fills. A més l'aïllament dels nuclis urbans **dificultarà** l'arribada d'**idees** sindicals-obreristes i anarquistes durant el pitjors moments del **moviment obrer**. En aquestes **Colònies** es duran a terme **experiments** propis del **socialisme utòpic** francès.

Conseqüències i limitacions de la industrialització catalana.

La nova situació fabril s'enfrontarà als **reptes** següents:

- **Manca de fonts d'energia.**
- **Dependència energètica estrangera.**
- Necessitat urgent de **proteccionisme**, perquè la producció catalana tingués sortida al mercat interior.
- **Excessiva** especialització en el **tèxtil**.
- **Necessitat** de recórrer a l'**energia hidràulica menys productiva**.
- La manca de **crèdits bancaris**, de fonts d'energia, de mitjans de transport i de mercat interior desenvolupat farà que les fàbriques siguin **de petites dimensions**. Que suportaran, d'altra banda, millor les crisis.
- Invertiran en **millores**.
- Les ciutats **creixeran**.
- **La burgesia** s'adscriurà al **Liberalisme conservador**.
- ...mentre que el **proletariat** a les idees més **radicals**.
- **1840-1860**: Fase d'expansió de **progrés econòmic i baixada de preus**.
- **1861-1870**: Es farà front a les primeres **crisis**: la Guerra de Secessió americana provoca la **fam de cotó** i una crisi energètica que obligà al retorn a l'energia hidràulica.
- **1870-1898**: El **Lliurecanvisme** dels terratinents exportadors agraris i vinícoles s'enfrontarà al **Proteccionisme** dels industrials del tèxtil. Polítics d'un o altre àmbit imposaran alternativament les seves prioritats. Però en general el **Lliurecanvisme** imposat per **Figuerola**, s'imposarà fins al **1891**. No és d'estranyar que els *Industrials i polítics* catalans se'n sentin i que el període **1870-1890** sigui el **bressol del catalanisme polític**.

Les transformacions a Espanya

Espanya es rica en recursos miners. No es van explotar per **manca de recursos** i de **coneixements tècnics**. Les miner de mercuri (**Almadén**), coure (**Riotinto**), plom (**Peñarroya**), ferro (**Biscaia**) i carbó (**Astúries**), van acabar sent explotats per **capitals estrangers** (**Rotschild**) que també **s'endugueren els beneficis**. Aquesta mesura es va dur a terme perquè els **polítics Lliurecanvistes** creien que amb l'arribada de capitals foranis se solucionaria el **Dèficit Públic** secular. Una altra ocasió frustrada d'haver desenvolupat els mecanismes de desenvolupament del país! La mentalitat retrògrada va triomfar novament.

La **siderometal·lúrgia** és la base per al desenvolupament industrial. La **siderúrgia** crea barres de ferro. La **metal·lúrgia** les transforma en maquinària. Per dur a terme aquestes transformacions cal **carbó**, que s'havia d'importar d'Anglaterra perquè el peninsular no era prou **energètic**. La **deficiència** dels **transports** espanyols també feia que fos **més barat importar-lo** de Gal·les que no pas **d'Astúries**. L'arribada del carbó britànic de **Cardiff** crea l'eix **Bilbao-Cardiff**, que propiciarà la creació dels **Alts Forns de Biscaia** i la creació de **Bancs** disposats a **confiar** en ells, ja que el tradicional de **San Fernando** es dedicava als **terratinents** i al **Dèficit de l'Estat**. Aquests foren el **Banc de Santander** i el **Banc de Bilbao**. A Catalunya la metal·lúrgia estarà representada per **La Maquinista Terrestre y Marítima**. El gran negoci s'hagués pogut fer amb el ferrocarril, però un altre cop la *mentalitat hispana* va preferir **importar** les **vies de l'estranger**, de **segona mà** (eren russes), i **més amples** que les de la resta d'Europa (per això se les volien treure de sobre). Aquesta decisió no tan sols va **desaprofitar** una altra oportunitat d'estar a la cua d'Europa, sinó que també ens va **aïllar del continent** perquè cap **locomotora** podia travessar els Pirineus!...Per això encara avui es fan AVEs.

Les primeres línies fèrries es van fer **Barcelona-Mataró -1848-**(iniciativa industrial: transportar carbó als **Vapors**) i **Madrid-Aranjuez** (iniciativa reial: passejar la Reina del *palau d'hivern* al *palau d'estiu*). Aquestes dues línies marquen les prioritats del centre i de la perifèria.

Amb **Madoz** i la seva **desamortització** les xarxes fèrries es despleguen generosament, però fallen amb el disseny: són **radials**, quan els focus productius són a la **perifèria**! *Traslladar ferro d'Astúries a Bilbao serà més car que importar-lo de la Gran Bretanya. València importa blat de Sicília mentre el de Terol es podreix a les sitges.*

Malgrat totes aquestes deficiències el **ferrocarril** va dinamitzar **l'economia**, els **transports** i la **banca**. La **pèrdua de Colònies** va fer que **Espanya s'obris a Europa** i desenvolupés el **mercant interior**. La manca de confiança en la industrialització per part de la banca tradicional va fer que la iniciativa catalana i basca se'n creés, de propis, com ara el **Banc de Barcelona** o els ja comentats a **Santander** i **Bilbao**. La **crisi** de la **borsa de 1866** va fer que en sobrevisquessin només aquests tres i el **Crèdit Mobiliari**, el futur **Banesto** (**Banco Español de Crédito**), que en els seus orígens *ni era banco, ni era español ni daba créditos*.

LA SOCIETAT DEL SEGLE XIX

• La noblesa i la burgesia. Les noves elits del segle XIX

La **noblesa** va continuar ancorada en els seus **privilegis** i en les seves **possessions agràries**, com a **rendistes**. No acceptaran el **liberalisme**, que els retallà poder polític, però de mica en mica, es va anar adaptant als nous temps i es **fusionà** a la burgesia.

La **burgesia** dominà el poder **econòmic**, basat en les finances i en l'exploració agrària (després de les **desamoritzacions**), i gràcies al **liberalisme** imperant des del **1833**, aconseguiran el **poder polític** que se'ls havia negat fins al moment.

Amb la **fusió** d'aquests dos grups el **primer** s'adaptarà als nous temps ocupant llocs de responsabilitat dins el liberalisme: a l'**exèrcit**, als **ministeris**, **cos de diplomàtics**... La **burgesia** aconseguirà el **reconeixement social** que els ofería lligar-se a un **títol nobiliari**.

A més d'aquestes generalitzacions, cal **diferenciar** l'elit espanyola de la catalana. L'**elit espanyola** seran **rendistes** (que *viuen dels guanys*) i seran **lliurecanvistes**, mentre que l'**elit catalana** serà una burgesia **industrial** que lluitarà pel **proteccionisme**. Cal recordar que noblesa catalana era pràcticament inexistent dels del 1714, en què aquest grup es va **castellanitzar**, això és, que va marxar a la cort de Madrid per assessorar la casa reial.

• La vida rural i la vida urbana

Al **camp** es mantindrà l'**analfabetisme**, la fervorosa **religiositat**, la **família patriarcal** i el **caciquisme**.

A la **ciutat**, la població augmenta sobretot a **Madrid i Barcelona**. Tan és així que es creen els **eixamples**, com el de la **ciutat-jardí** ideada per **Ildefons Cerdà**, per allotjar els nousvinguts. Les **ciutats** seran pols de dinamització **econòmica** (fàbriques), **cultural** (teatres), **política** (pronunciaments) i **social** (moviement obrer). A més serà el nucli on es **rebaixarà l'analfabetisme**, per l'accés a l'escola (sobretot després de la **Llei Moyano**), apareixeran els grups **ateus** i s'imposarà la **família nuclear**.

La **dona** serà l'eix al voltant del qual girarà la llar familiar i els seus membres, malgrat això **dependrà** del marit i **no** tindrà dret al **vot**. A Catalunya, el **Dret Civil Català**, vigent des d'època medieval i que va sobreviure al **Decret de Nova Planta** del primer Borbó el 1714, respectarà la **separació de béns** i s'assegurarà l'autonomia econòmica de la dona dins el matrimoni.

Al **camp**, les dones segueixen treballant a les tasques agrícoles i no s'admet el treball femení fora de la llar. Només en cas de **crisi** les **joves** es dirigien al **servei domèstic**.

• La lluita pel manteniment del protagonisme de l'Església.

L'**Església**, que havia tingut un paper preponderant a Espanya, veu que la seva situació va començar a **perillar** amb els primers intents de **desamortitzacions** durant el Trienni Liberal. La situació no va tenir marxa enrere en produir-se les desamortitzacions de **Mendizàbal, Madoz** i les del **Sexenni Revolucionari**. Aquesta situació va fer que s'enfrontés aferrissadament al **Liberalisme**. A final de segle alguns sectors van buscar un camí per **adaptar-se** a la nova situació i **fundaren escoles religioses**, tenint així l'exclusivitat en aquest àmbit. Veien així la manera de mantenir el seu rol **d'adoctrinament** de la societat **contra** el **Liberalisme**. L'Església espanyola es reconciliarà amb aquesta via amb el liberalisme sobretot amb l'apropament del mateix papa **Lleó XIII**. A **Catalunya** i al **País Basc** s'acostaran a finals de segle al **nacionalisme** basc i català (**Torras i Bages** i el bisbe **Josep Morgades**).

CONDICIONS DE VIDA I LA CLASSE OBRERA. Primeres formes d'organització.

Les **condicions de vida** de la classe obrera eren **molt precàries**. Per començar **l'habitatge** no reunia cap condició **d'higiene**. Els alts preus dels **llogers** obligava als obrers **al subarrendament**. Havien de compartir pis amb altres famílies (cuina, comuna...). La manca d'aigua potable i d'electricitat era el més habitual. La **dieta** no era l'adequada, com tampoc els **infrasous, l'explotació horària** i els abusos a que estaven sotmesos els treballadors. Progressivament es va anar substituint la força bruta de l'home pel treball **femení i infantil**, per activa les màquines, que no requerien força. El canvi era un guany rendible per a l'empresari ja que dones i nens cobraven un cou molt més inferior. **L'economia** familiar es basava en **els ingressos** que provenien de tots els seus membres. D'aquí ve el nom **proletari, ric en fills**. Amb l'arribada a les **ciutats** els immigrants havien **perdut** el polifacetisme a què estaven acostumats. Ara estaven tan **especialitzats** en una tasca concreta i treballaven tantes hores (14h-16h) que no tenien temps per elaborar-se els seus productes i els havien de comprar. El **sou** d'una família obrera s'havia invertit en el lloguer i la dieta. No hi havia assistència mèdica ni vacances.

Aquesta **precarietat** farà que a partir del **1830** apareguin les primeres reivindicacions obreres per millorar les condicions de vida. Són les anomenades **bullangues**. No sempre actuaran **contra** els industrials, també s'hi posaran **a favor**, a l'hora de demanar **proteccionisme**, per salvar els seus productes de la competència estrangera.

Aquests grups d'ajut mutu prendran la forma de **Mutualitats**, que ajudaran els seus afiliats en el cas de malaltia, atur, vellesa, invalidesa o mort, com la **Societat de protecció Mútua de Teixidors de Cotó de Barcelona del 1840**. Aquesta Societat s'escamparà a altres localitats industrials com Mataró, Igualada, Vilanova, etc., però cal dir que en formaven part **operaris** especialitzats i reputats. Els treballadors sense especialització seran anomenats **miserables**, i per la seva precarietat laboral protagonitzaran el primer episodi **ludita**, la crema de la fàbrica de **Bonaplata** el 1835, com un acte d'atac a les màquines que els prenien els llocs de treball. Hi **moriren** quinze persones i la **repressió afusellà** quatre persones com a instigadores.

Durant el **Bienni Progressista (1854-1856)**, els grups de treballadors de les fàbriques durant a terme diverses reivindicacions de millores laborals (*com mitja hora més per dinar*). Aquestes reivindicacions van anar acompanyades de destruccions i cremes de **selfactines** (*màquina de filar automàtica*). Els continus disturbis i la dura repressió del govern va fer que es convoqués una vaga general que s'inicià a Barcelona el 1855 i que acabà sense èxits. Després del Bienni les associacions obreres tornaren a la **clandestinitat**.

• Ideologies inicials del moviment obrer (2)

- La primera forma de lluita obrera és el **Ludisme**, que consisteix en la **destrucció espontània i descontrolada** de les **màquines** per part dels treballadors, perquè creien que els treia llocs de treball. El nom es deu a **Lud**, l'obrer britànic que va iniciar aquest tipus de moviment.
- La primera forma de lluita amb un rerefons ideològic i filosòfic és el **socialisme utòpic**. Iniciat per Cabet, Fourier, duc de Saint-Simon i d'altres, es basaven en la revalorització del treball obrer i de les seves condicions de vida. Creien que si es millorava aquest aspecte la **societat** milloraria en el seu conjunt i la **producció industrial** també. Aquests pensadors posaran en pràctica aquestes idees en comunes d'obres anomenades **falansteris**, per **optimitzar** la rendibilitat. A l'estat espanyol **Joaquín Abreu**, **Sixto Camara** i **Narcís Monturiol** seran els principals difusors d'aquestes idees. **Monturiol** difondrà les idees de *Cabet* a través de la revista *La Fraternitat*. Les idees **utòpiques** tindran molts seguidors entre el partit **demòcrata**. **Pi i Margall**, que serà president de la I República s'aproparà a les idees demòcrates i socialistes, pel que fa a la sensibilitat per millorar la situació laboral obrera.
- El **sindicalisme** i **cooperativisme** són igualment formes d'organització obrera d'ajut mutu en cas de malaltia, atur, vellesa o invalidesa. Ja hem tractat el cas de la **Societat de Protecció Mútua de Teixidors de Cotó de Barcelona** del 1840, que va acabar sent il·legal el 1854 arran de les **bullangues** que es produïren durant el Bienni Progressista.
- **L'Anarquisme**, dirigit per Mikhaïl **Bakunin** es **negarà** que hi hagi **una autoritat superior a l'Home: ni Déu, ni Pàtria, ni Propietat**. Defensaren la **Societat Igualitària i Solidària**. Es **negaran a participar en política**, negaran l'autoritat de l'**Estat**. Proposaran una societat basada en la lliure cooperació dels individus, sense capitalisme, seran **ateus** i davant el rebuig de l'AIT duran **atemptats terroristes** –*propaganda del fet*– fins al **1912**. Com he dit **rebutjaran la propietat privada** i estaran d'acord amb les **comunes autònomes** i a la seva **autogestió**. Miraran amb recel la **industrialització**, tot enyorant el treball artesanal i camperol (*com els hippys*).

- El **Socialisme científic (Marxisme)** analitzarà les contradiccions del capitalisme, un sistema que hauria de tendir, segons Karl **Marx** i Friedrich **Engels**, cap al socialisme. Sobre aquest tema tracta la seva obra: **el Capital**. La ideologia marxista s'anomena **materialisme històric**. Si mirem l'evolució històrica sota aquest *angle materialista*, la Història no és més que l'**evolució** de diferents **modos de producció** –o maneres de produir riquesa- (*primitiu, asiàtic, esclavista, feudal i capitalista*). **Marx** va més enllà i es pregunta per què han canviat, per què s'han succeït. Per donar-hi resposta, s'adona que cadascun consta d'una **infraestructura econòmica** i d'una **superestructura ideològica**. La primera està formada per **les forces productives** (mà d'obra, maquinària) i per les **relacions de producció** (contractes, salaris, vacances, condicions de treball). La **superestructura ideològica** està formada per l'art, la llengua, la història, la religió, la filosofia, la moda...la **cultura**. Cada cop que es produeix un canvi a la *base d'aquest edifici*, a la **infraestructura**, haurà de canviar forçosament la **superestructura**, i per tant la **cultura**. *Explicat d'una altra manera si es produeix un canvi en les forces productives es produeix una contradicció amb les relacions de producció, que obligarà a canviar-les, i la societat haurà de canviar.*

Pel que fa als individus, segons **Marx**, evolució històrica es pot resumir en la **lluita de classes** entre explotadors (patricis, nobles, **burgesos**) i **explotats** (plebeus, serfs, **proletaris**). En el **capitalisme**, Marx s'adona que l'home està **alienat** (perquè ven el fruit del seu treball, no se'l queda). Està alienat perquè intercanvia el seu treball per un **sou**, que és inferior sempre al guany del burgès. D'això se'n diu **plusvàlua**, l'apropiació del burgès del sou no retribuït –pagat- a l'obrer. L'empresari invertirà aquesta plusvàlua en **maquinària** que traurà feina als proletaris, però que produirà més quantitat a millor preu. Amb l'atur incrementant-se els burgesos no podran vendre tots els productes per la **misèria creixent del proletariat** que provocarà l'**autodestrucció del Capitalisme per superproducció**.

Segons Marx, els proletaris poden esperar que arribi aquesta **crisi** o bé la poden produir ells amb **vagues** per accelerar el procés i fer caure el sistema (**Revolució**). Sigui com sigui, després d'això per primer cop a la història els oprimits i **explotats** dominaran el món (**dictadura del proletariat**). Un cop al poder suprimiran el que consideraren que la **causa** de les injustícies contemporànies era la **propietat privada dels mitjans de producció**. Això és que les fàbriques, empreses...estiguin en mans privades. Per això defensaran una societat alternativa, on la **propietat** sigui **col·lectiva**, comuna (**Comunisme**). A aquesta societat comunista s'arribaria quan els obrers prenguessin consciència de l'opressió que patien (**consciència de classe**) per dur a terme aquest *capgirament* o **Revolució**. En aquest moment l'**Estat proletari** i **provisional**, que **suprimiria la propietat privada**, instauraria en uns 50 anys el Comunisme, moment en què l'**Estat** deixaria de ser necessari i **desapareixeria**.

- Tots **aquests grups** posaran en **comú** les seves idees a l'**AIT (1864, Londres)**. Els anarquistes toparan amb els marxistes per no voler obeir tampoc les directrius acordades a l'AIT (es decidiran les **8h de treball** i l'**1 de Maig** com a festa dels treballadors, entre d'altres guanys). Els marxistes decidiran establir-se com a **partit polític** per lluitar des dels parlaments. Els anarquistes s'hi negaran –esdevindran **sindicats** a partir de 1912, la CGT/CNT-. Per aquest motiu seran expulsats i ells crearan la seva pròpia **AIT a la Haia**, el 1871

Fins ara he exposat les diferents **ideologies** a què es podran adherir els **obrers**. La **Revolució Gloriosa** engrescarà els representants de l'AIT, en veure que havien aconseguit expulsar la reina. Això els va fer pensar que Espanya podria ser un bon *planter* per a les idees obreristes. L'evolució de les idees internacionalistes s'instauren de la següent manera:

1. El **1868** es constitueix la **Direcció Central de les societats Obreres de Barcelona**, dirigida per **Farga Pellicer**.
2. Ell mateix propourà el **Primer congrés Obrer Espanyol**, el **1870**, a Barcelona.
3. Es crearà la **Federació de les Tres Classes de Vapor**, formada per filadors, teixidors, i adobadors del sector tèxtil. En aquests moments, domina entre els grups **obrers** la **ideologia republicana federal**, inclinada cap al proteccionisme i el cooperativisme. Progressivament abandonaran el republicanisme.
4. El **1868** arribà, des d'Itàlia, l'**anarquista** per introduir les idees i les decisions de l'AIT, **Giuseppe Fanelli**. L'esmentat Rafael **Farga Pellicer** assistirà a l'AIT de Basilea. Però posarà més ènfasi en les tesis **àcrates**. Aquestes idees dominaran fins a finals de segle al camp andalús i a les fàbriques catalanes.
5. El 1870 se celebrà el **Primer Congrés Obrer Espanyol**, on assistiren 89 delegats de 40 000 treballadors. Aquest congrés s'inclourà dins l'AIT i contindrà una facció d'aquesta, l'anomenada **Federació Regional Espanyola (FRE)**. En aquest congrés el moviment obrer se **separà** definitivament del **republicanisme** i adoptaren les **tesis anarquistes**, apolítiques, l'ajut mutu entre **sidndicats** en el moment d'una **vaga**. Amb l'expulsió de l'AIT dels anarquistes, **Marx** hi envià el seu gendre, **Paul Lafargue**, qui ajudat per **Pablo Iglesias**, constituirà la **Nova Federació Madrilenya**, i més endavant el **PSOE**.
6. Durant el **Sexenni Revolucionari** la **FRE** va convocar moltes vagues i el govern provisional va declarar-lo il·legal el **1872**, tot i que es reuniren en **clandestinitat**, per exemple al **Congrés de Saragossa**.
7. Durant la **Primera República**, la **Federació dels Tres Vapors** promourà una vaga per exigir la jornada de **deu hores**, cosa que s'acaba aconseguint. Per influència de la **Comuna de París**, s'escamparà el **moviment cantonalista**, impulsat pels republicans intransigents. El cop d'Estat de **Pavía** dissolgué la FRE i desarticulà el moviment obrer...fins a la creació del **PSOE**:

ECONOMIA I DEMOGRAFIA del s. XIX

L'Espanya del segle XIX tenia una economia bàsicament **agropecuària**: la **ramaderia** transhumant se centrava en la **Mesta**. L'**agricultura** era tradicional: sense mecanització (usava *l'arada romana!*), sense fertilitzants químics i practicava el **guaret bianual**.

Per aquest motiu el segle XIX estarà marcat per un endarreriment tècnic important. Entre les causes d'aquest endarreriment cal destacar:

- Factors **geogràfics**.
- Factors **socioeconòmics i culturals**.
- **Persistència d'estructures i mentalitat feudals** a l'Espanya interior: estaments privilegiats, la vinculació del camperol a la terra.
- L'impediment de **compra-venda de terres**. Les terres eren un bé familiar i no es podia comercialitzar amb elles. Majoritàriament **pertanyien a l'Església** (*Mans Mortes*), a la **Noblesa** (*Mayorazgos*) i a l'**Estat** (*Terres Comunals*). Les que pertanyien als camperols podien ser *minifundis* al Nord de la Península o *Latifundis* al Sud.

El problema de la Hisenda

Si l'Estat gasta més del que ingressa es diu que hi ha **dèficit Públic**. Quan s'acumula molt de **dèficit**, aquest es converteix en **Deute Públic secular**. Aquest darrer va produir-se per l'abundància de guerres durant tot el segle (Guerra *Gran i del Francès*, contra **Anglaterra**, la pèrdua de les **Colònies americanes**, les **Guerras Carlines**, les guerres de **Mèxic, Conxinxina, Marroc i Cuba**).

Per compensar aquest Deute Públic l'estat proposa que els ciutadans puguin adquirir *títols de deute públic*, que era una mena de préstec que feien a l'Estat, per ajudar-lo a equilibrar comptes.

Les successives **Desamortitzacions** pretendran resoldre la situació econòmica estatal. Aquestes haguessin resultat si s'haguessin invertit correctament en el desenvolupament industrial (la de Mendizábal s'invertirà en la 1^a G. Carlina, la segona en el ferrocarril). Els bancs (a principis de segle només existia el Banc de **San Fernando**), **només** oferien crèdits a **l'agricultura**, perquè la **mentalitat feudal** feia que es **malfiessin** de la **indústria**! Creien que era un negoci **indigne**. Els industrials **catalans** i **bascos** es veuran obligats a crear els seus propis **bancs** a finals de segle!

Aquest fet **endarrerirà** la industrialització espanyola i farà que **entrin capitals estrangers** que explotaran les possibilitats de l'Estat...i s'enduran els **beneficis!**

Demografia

La població **augmentarà** considerablement. Es passarà de **10 a 18** milions d'habitants en tot el segle. Tot i això, el ritme serà inferior que a la resta d'Europa per l'**elevada taxa de mortalitat** provocada per les crisis de subsistències (**males collites**), epidèmies de còlera (1820) i l'**esperança de vida** que era de **35 anys**.

A Catalunya, la demografia segueix un règim **modern**, i la població augmenta més que la mitjana. La qual cosa contribueix a la **proletarització**. Es passa de 800 000 a 2 000 000 d'habitats en cent anys.

Aquest *boom demogràfic* fa que s'iniciï la migració cap a Catalunya, Madrid i P. Basc, però també cap a l'exterior: Argentina, Uruguai i Cuba.

Etrebancs per al desenvolupament econòmic espanyol

Espanya és un exemple d'**industrialització retardada**. Les principals **causes** són:

1. Posició **geogràfica** perifèrica, en relació als nuclis industrials europeus (R.U. i Alemanya).
2. **Agricultura** poc evolucionada.
3. **Baix** nivell adquisitiu camperol, que **impedia** la **demanda** d'un mercat interior **de productes industrials**.
4. Això dificultava la inversió en la indústria perquè els bancs no la veien rendible.
5. L'**Estat** absorbia tots els crèdits financers.
6. **Poca** qualificació de la mà d'obra.
7. **Baix** nivell educatiu.
8. **Manca de tecnologia**.
9. Desaprofitament dels recursos siderúrgics.
10. **Inestabilitat** política persistent.

Malgrat tot això, **Catalunya** i **P. Basc** van aprofitar la proletarització del seu camperolat i la immigració per **industrialitzar-se** tot i la **reticència** dels polítics espanyols. Aquí començarà el primer **divorci** mental i **d'interessos** entre el **centre** i la **perifèria**, que nodrirà els **nacionalismes** català i basc.

Els canvis agraris:

La **transformació de l'agricultura tradicional de base feudal** dura gran part del segle XIX i ho fa principalment gràcies a les **desamortitzacions**.

Durant els anys 30 s'**aboleix el feudalisme al camp** i s'implanta el sistema capitalista i l'agricultura de mercat.

Els canvis consisteixen en **tres aspectes**:

- a) La dissolució del **règim senyorial**. Els nobles passen a ser propietaris capitalistes de les terres i **perden la potestat de cobrar impostos**. Perden el control dels camperols que hi viuen. Els **camperols** s'empobreixen més en quedar a l'atur, i en no haver indústria tampoc poden **proletaritzar-se**. Ocasió desaproveitada per a la Industrialització!
- b) La **desvinculació** de les propietats vinculades a la **noblesa** (*Mayorazgos*). Després de tants segles es permet que la noblesa pugui vendre's les terres i sanejar la seva economia. Aquests dos apartats a) i b) suposen **canvis jurídics**, però no impliquen **cap canvi de propietat**, cosa que si fara
- c) La **desamortització**.

Mendizàbal i Madoz confiscaran les terres en **Mans mortes** per tal de fer-les produir i **introduir el capitalisme al camp**.

L'agricultura a Catalunya

La **desamortització** a Catalunya no és tan forta com a la resta de l'Estat. Catalunya ja havia començat al segle **XVIII** a tenir una **agricultura de mercat**. A principis de segle XIX ja s'havien incorporat noves tècniques i adobs artificials (com el **guano**) i s'havien especialitzat en nous cultius com el **blat**, el **suro**, la **vinya**. Aquest últim a partir del 1865 pren una importància a nivell europeu sobretot pel fet que la vinya francesa fou atacada per un paràsit, la **fil·loxera**, que suposà un **llançadera** per al cava i el vi català.

El règim d'explotació agrícola català era diferent de la resta d'Espanya: Predominava el **contracte d'arrendament** entre el propietari i el camperol. Aquest contracte es basava en l'**emfiteusi**, que consistia a cedir el **domini útil** (treballar) a un pagès a canvia del pagament d'una quantitat fixa anual. El pagès podia transmetre aquest contracte en herència.

Aquest contracte podia adquirir **tres formes**:

- a) La **masoveria** se cedeix una finca amb habitatge a canvi d'una part de la collita.
- b) La **parceria** no inclou l'habitatge.
- c) La **rabassa morta** (només vinya). El contracte té la durada de la vinya: 45 anys. Els camperols replantaràn d'amagat alternativament per evitar marxar del camp. El problema rabassaire s'*arrossegarà* fins a la Guerra Civil Espanyola (1936-1939).

Catalunya: la fàbrica d'Espanya

- El **1840** arrenca l'autèntica **Industrialització** a **Catalunya**, gràcies a l'adopció de maquinària britànica com la *mule-jennie*, una filadora mecànica que funcionava gràcies a la **màquina de vapor** que desprenia el carbó importat del Regne Unit, la **turbina hidràulica** que aprofitant la força del Ter i del Llobregat, la **contínua** (màquina de filar contínuament a base de retorçar el fil), la **selfactina** (igual que l'anterior però permetia un funcionament intermitent), el **teler jacquard** (permet reproduir dibuixos a base de foradets que combinen els fils).
- La maquinària permet **abaratir** el preu dels productes i **obrir el mercat interior espanyol**, gràcies a la mà d'obra barata arribada a Catalunya.
- Fou cabdal per a la industrialització catalana el retorn dels **indians** que invertiren els guanys adquirits a Amèrica en la indústria incipient catalana.
- Aquesta indústria arrossegarà **d'altres sectors** com: la **química**, l'**enginyeria**, el **ferrocarril**, l'**enllumenat**, la **construcció**, el **comerç**...

La **fàbrica** o *factory system* concentrarà mà d'obra, fonts d'energia, capital, matèries primeres, tecnologia...però a la llarga també reivindicacions i conflictivitat laboral, el **moviment obrer** que ja hem analitzat (El **ludisme** es produirà contra les màquines a la fàbrica de **Bonaplata** el 1835, Narcís **Monturiol** seguirà les idees dels **socialistes utòpics**, a Barcelona es crearà el primer **sindicat** -la Societat de Protecció Mútua de Teixidors de Cotó de Barcelona-, el moviment **anarquista** i **socialista** científic).

Vapors i Colònies

La inversió que suposa una **fàbrica** farà que els empresaris busquin l'**optimització** dels guanys. Per això, imposaran una **disciplina** molt rígida i uns **horaris** molt intensos, que xocaran amb la dinàmica artesanal, a què estaven acostumats.

Segons les **fonts d'energia** s'imposaran **dos models** de fàbriques:

- a) Al **Litoral**, els **Vapors**, factories que utilitzen la màquina de vapor i el carbó anglès que arribava per via marítima. Els treballadors viuran en **barris-dormitoris**. Les relacions entre empresaris i treballadors són purament **contractuals**.
- b) La **crisi de 1860**, obligà a l'estalvi energètic i a retornar a l'**energia hidràulica** de les turbines utilitzades anteriorment. Així es crearen les **Colònies** que proporcionaren **habitatge** als **obrers**, a fi que acceptessin l'**horari nocturn**. Se'ls oferien **sanitat**, **escola**, **església**, **teatre**... tot per optimitzar el seu treball i assegurar-se la mà d'obra que era cara de trobar i per assegurar la **transmissió** de l'ofici de pares a fills. A més l'aïllament dels nuclis urbans **dificultarà** l'arribada d'**idees** sindicals-obreristes i anarquistes durant el pitjors moments del **moviment obrer**. En aquestes **Colònies** es duran a terme **experiments** propis del **socialisme utòpic** francès.

Conseqüències i limitacions de la industrialització catalana.

La nova situació fabril s'enfrontarà als **reptes** següents:

- **Manca de fonts d'energia.**
- **Dependència energètica estrangera.**
- Necessitat urgent de **proteccionisme**, perquè la producció catalana tingués sortida al mercat interior.
- **Excessiva** especialització en el **tèxtil**.
- **Necessitat** de recórrer a l'**energia hidràulica menys productiva**.
- La manca de **crèdits bancaris**, de fonts d'energia, de mitjans de transport i de mercat interior desenvolupat farà que les fàbriques siguin **de petites dimensions**. Que suportaran, d'altra banda, millor les crisis.
- Invertiran en **millores**.
- Les ciutats **creixeran**.
- **La burgesia** s'adscriurà al **Liberalisme conservador**.
- ...mentre que el **proletariat** a les idees més **radicals**.
- **1840-1860**: Fase d'expansió de **progrés econòmic** i **baixada de preus**.
- **1961-1870**: Es farà front a les primeres **crisis**: la Guerra de Secessió americana provoca la **fam de cotó** i una crisi energètica que obligà al retorn a l'energia hidràulica.
- **1870-1898**: El **Lliurecanvisme** dels terratinents exportadors agraris i vinícoles s'enfrontarà al **Proteccionisme** dels industrials del tèxtil. Polítics d'un o altre àmbit imposaran alternativament les seves prioritats. Però en general el **Lliurecanvisme** promogut per **Figuerola**, s'imposarà fins al **1891**. No és d'estranyar que els *Industrials i polítics* catalans se'n sentin i que el període **1870-1890** sigui el **bressol del catalanisme polític**.

Les transformacions a Espanya

Espanya es rica en recursos miners. No es van explotar per **manca de recursos** i de **coneixements tècnics**. Les miner de mercuri (**Almadén**), coure (**Riotinto**), plom (**Peñarroya**), ferro (**Biscaia**) i carbó (**Astúries**), van acabar sent explotats per **capitals estrangers** (**Rotschild**) que també **s'endugueren els beneficis**. Aquesta mesura es va dur a terme perquè els **polítics Lliurecanvistes** creien que amb l'arribada de capitals foranis se solucionaria el **Dèficit Públic** secular. *Una altra ocasió frustrada de desenvolupar l'Estat! La mentalitat retrògrada va triomfar novament.*

La **siderometal·lúrgia** és la base per al desenvolupament industrial. La **siderúrgia** crea barres de ferro. La **metal·lúrgia** les transforma en maquinària. Per dur a terme aquestes transformacions cal **carbó**, que s'havia d'importar d'Anglaterra perquè el peninsular no era prou **energètic**. La **deficiència** dels **transports** espanyols també feia que fos **més barat importar-lo** de Gal·les que no pas **d'Astúries**. L'arribada del carbó britànic de **Cardiff** crea l'eix **Bilbao-Cardiff**, que propiciarà la creació dels **Alts Forns de Biscaia** i la creació de **Bancs** disposats a **confiar** en ells, ja que el tradicional de **San Fernando** es dedicava als **terratinents** i al **Dèficit de l'Estat**. Aquests foren el **Banc de Santander** i el **Banc de Bilbao**. A Catalunya la metal·lúrgia estarà representada per **La Maquinista Terrestre y Marítima**. El gran negoci s'hagués pogut fer amb el ferrocarril, però un altre cop la *mentalitat hispana* va preferir **importar** les **vies de l'estranger**, de **segona mà** (eren russes), i **més amples** que les de la resta d'Europa (per això se les volien treure de sobre). Aquesta decisió no tan sols va **desaprofitar** una altra oportunitat d'estar a la cua d'Europa, sinó que també ens va **aïllar** del **continent** perquè cap **locomotora** podia travessar els Pirineus!...Per això encara avui es fan AVEs.

A més es van dissenyar **radialment**, cal pensar que els focus productius són a la **perifèria!** *Traslladar ferro d'Astúries a Bilbao era més car que importar-lo de la Gran Bretanya. València importava blat de Sicília mentre el de Terol es podia a les sitges.*

Malgrat totes aquestes deficiències el **ferrocarril** va dinamitzar l'**economia**, els **transports** i la **banca**. La **pèrdua de Colònies** va fer que **Espanya s'obris a Europa** i desenvolupés el **mercat interior**. La manca de confiança en la industrialització per part de la banca tradicional va fer que la iniciativa catalana i basca se'n creés, de propis, com ara el **Banc de Barcelona** o els ja comentats a **Santander** i **Bilbao**. La **crisi de la borsa de 1866** va fer que en sobrevisquessin només aquests tres i el **Crèdit Mobiliari**, el futur **Banesto** (**Banco Español de Crédito**), que en els seus orígens *ni era banco, ni era español ni daba créditos*.

LA SOCIETAT DEL SEGLE XIX

• La noblesa i la burgesia. Les noves elits del segle XIX

La **noblesa** va continuar ancorada en els seus **privilegis** i en les seves **possessions agràries**, com a **rendistes**. No acceptaran el **liberalisme**, que els retallà poder polític, però de mica en mica, es va anar adaptant als nous temps i es **fusionà** a la burgesia.

La **burgesia** dominà el poder **econòmic**, basat en les finances i en l'exploració agrària i gràcies al **liberalisme** aconseguirà el **poder polític** que se'ls havia negat fins al moment.

Amb la **fusió** d'aquests dos grups el **primer** s'adaptarà als nous temps ocupant llocs de responsabilitat dins el liberalisme: a l'**exèrcit**, als **ministeris**, **cos de diplomàtics...** La **burgesia** aconseguirà el **reconeixement social** que els ofería lligar-se a un **títol nobiliari**.

A més d'aquestes generalitzacions, cal **diferenciar** l'elit espanyola de la catalana. L'**elit espanyola** seran **rendistes** (que *viuen dels guanys*) i seran **lliurecanvistes**, mentre que l'**elit catalana** serà una burgesia **industrial** que lluitarà pel **proteccionisme**. Cal recordar que noblesa catalana era pràcticament inexistent dels del 1714, en què aquest grup es va *castellanitzar*, això és, que va marxar a la cort de Madrid per assessorar la casa reial.

• La vida rural i la vida urbana

Al **camp** es mantindrà l'**analfabetisme**, la fervorosa **religiositat**, la **família patriarcal** i el **caciquisme**.

A la **ciutat**, la població augmenta sobretot a **Madrid i Barcelona**. Tan és així que es creen els **eixamples**, com el de la **ciutat-jardí** ideada per **Ildefons Cerdà**, per allotjar els nouvinguts. Les **ciutats** seran pols de dinamització **econòmica** (fàbriques), **cultural** (teatres), **política** (pronunciaments) i **social** (moviement obrer). A més serà el nucli on es **rebaixarà l'analfabetisme**, per l'accés a l'escola, apareixeran els grups **ateus** i s'imposarà la **família nuclear**.

La **dona** serà l'eix al voltant del qual girarà la llar familiar i els seus membres, malgrat això **dependrà** del marit i **no tindrà dret al vot**. A Catalunya, el **Dret Civil Català**, vigent des d'època medieval i que va sobreviure al **Decret de Nova Planta** del primer Borbó el 1714, respectarà la **separació de béns** i s'assegurarà l'autonomia econòmica de la dona dins el matrimoni.

Al **camp**, les dones segueixen treballant a les tasques agrícoles i no s'admet el treball femení fora de la llar. Només en cas de **crisi** les **joves** es dirigien al **servei domèstic**.

- **La lluita pel manteniment del protagonisme de l'Església.**

L'Església, que havia tingut un paper preponderant a Espanya, veu que la seva situació va començar a **perillar** amb els primers intents de **desamortitzacions** durant el Trienni Liberal. La situació no va tenir marxa enrere en produir-se les desamortitzacions de **Mendizàbal, Madoz** i les del **Sexenni Revolucionari**. Aquesta situació va fer que s'enfrontés aferrissadament al **Liberalisme**. A final de segle alguns sectors van buscar un camí per **adaptar-se** a la nova situació i **fundaren escoles religioses**, tenint així l'exclusivitat en aquest àmbit. Veien així la manera de mantenir el seu rol **d'adoctrinament** de la societat **contra** el **Liberalisme**. L'Església espanyola es reconciliarà amb aquesta via amb el liberalisme sobretot amb l'apropament del mateix papa **Lleó XIII**. A **Catalunya** i al **País Basc** s'acostaran a finals de segle al **nacionalisme** basc i català (**Torras i Bages** i el bisbe **Josep Morgades**).

CONDICIONS DE VIDA I LA CLASSE OBRERA.

Les **condicions de vida** de la classe obrera eren **molt precàries**. Per començar **l'habitatge** no reunia cap condició **d'higiene**. Els alts preus dels **llogers** obligava als obrers **al subarrendament**. Havien de compartir pis amb altres famílies (cuina, comuna...). La manca d'aigua potable i d'electricitat era el més habitual. La **dieta** no era l'adequada, com tampoc els **infrasons, l'explotació horària** i els abusos a que estaven sotmesos els treballadors. Progressivament es va anar substituint la força bruta de l'home pel treball **femení i infantil**, per activa les màquines, que no requerien força. El canvi era un guany rendible per a l'empresari ja que dones i nens cobraven un cou molt més inferior.

L'economia familiar es basava en **els ingressos** que provenien de tots els seus membres. D'aquí ve el nom **proletari, ric en fills**. Amb l'arribada a les **ciutats** els immigrants havien **perdut** el polifacetisme a què estaven acostumats. Ara estaven tan **especialitzats** en una tasca concreta i treballaven tantes hores (14h-16h) que no tenien temps per elaborar-se els seus productes i els havien de comprar. El **sou** d'una família obrera s'havia invertit en el lloguer i la dieta. No hi havia assistència mèdica ni vacances.

Aquesta **precarietat** farà que a partir del **1830** apareguin les primeres reivindicacions obreres per millorar les condicions de vida. Són les anomenades **bullangues**, que destruiran les màquines. No sempre actuaran **contra** els industrials, també s'hi posaran **a favor**, a l'hora de demanar **proteccionisme**, per salvar els seus productes de la competència estrangera.

Aquests grups d'ajut mutu prendran la forma de **Mutualitats**, que ajudaran els seus afiliats en el cas de malaltia, atur, vellesa, invalidesa o mort, com la **Societat de protecció Mútua de Teixidors de Cotó de Barcelona del 1840**. Aquesta Societat s'escamaparà a altres localitats industrials com Mataró, Igualada, Vilanova, etc., però cal dir que en formaven part **operaris** especialitzats i reputats. Els treballadors sense especialització seran anomenats **miserables**, i per la seva precarietat laboral protagonitzaran el primer episodi **ludita**, la crema de la fàbrica de **Bonaplata** el 1835, com un acte d'atac a les màquines que els prenien els llocs de treball. Hi **moriren** quinze persones i la **repressió afusellà** quatre persones com a instigadores. Durant el **Bienni Progressista (1854-1856)**, els grups de treballadors de les fàbriques durant a terme diverses reivindicacions de millores laborals (*com mitja hora més per dinar*).

La II República espanyola

(1931-1936)

A l'Espanya del primer terç del segle XX, hi havia un **compte pendent** molt seriós: la **modernització** de l'estat, no tan sols des del punt de vista **tecnològic i econòmic**, sinó també pel que fa a la **justícia social**, als **drets de la dona**, a l'accés a la **cultura** i a la **desmilitarització del país**, que seguia sota el poder silenciós dels militars. **La II República** es pot estructurar en quatre apartats:

- El **Govern Provisional (1931)**
- El **Bienni reformista (1931-1933)**
- El **Bienni negre o reaccionari (1934-1936)**
- El **Front Popular – Front d'Esquerres- (1936)**

• El Govern Provisional (1931)

L'any **1931** es va produir l'**error de Berenguer**, segons Ortega y Gasset: la **convocatòria d'eleccions municipals**, el 12 d'abril. Amb el malestar de la població el **triomf** republicà i d'esquerres fou **aclaparador**. L'**eufòria republicana** sortí als carrers a celebrar-ne el triomf amb l'**exili d'Alfons XII a Roma** i la proclamació de la República a **Éibar el 14 d'abril**. El Pacte de Sant Sebastià, antimonàrquic, catalanista i esquerrà va donar els seus fruits.

Durant els mesos que durà el **Govern Provisional** es posaren sobre la taula els diferents **models de República**. Així n'aparegueren tres:

1. La república **conservadora**, contrària al reformisme i representada per **Gil Robles** i **Calvo Sotelo**, portantveus de l'oligarquia espanyola.
2. La república **reformista** de les classes mitjanes i de la burgesia, partidària de reformes **controlades**, dirigida per **Azaña**.
3. La república **socialista** partidària de reformes profundes i radicals en defensa de la classe obrera, liderada per **Largo Caballero**.

En aquest context també es discuteix la disjuntiva entre **República unitària** i **República** federal o **autonomista**. El pes del **Pacte de Sant Sebastià** cau sobre aquesta última.

Cal tenir en compte que la II República neix en un **context de crisi mundial**: el **Crac bursàtil del 1929**, s'escampà a Europa des del **1931**, a Espanya se sentirà a partir del **1934**, tot i que se sentirà **poc**, donat que l'economia espanyola **no era industrial** sinó **agrícola**, per aquest motiu se sentirà **més a Catalunya, Madrid i País Basc**. S'ha de recordar igualment que la **conjuntura econòmica desfavorable** (o crisi) provocarà que el **feixisme** i el **nazisme** prenguin força a Europa, com a solució a la

Crisi mundial. D'altra banda els **comunistes de l'URSS**, s'erigiran igualment com a alternativa a l'ordre capitalista mundial. En tots aquests anys, només hi haurà 11 països que mantindran intacta la **democràcia!** Aquests anys són vitals per a la història d'Europa i del món perquè es posaren tres models d'estat: el **democràtic**, fruit del liberalisme del segle XIX, el **feixisme-nazisme**, fruit de l'autoritarisme militar i dels pronunciaments militars hereus de l'Antic Règim, i el **comunisme**, fruit de les idees socialistes de Marx i Engels, que defensaven una societat igualitària diferent de la capitalista. El **crac del 29** afectà a tots els països **capitalistes** i fou la causa de l'ascensió al poder de **Hitler**, només se n'escapà l'**URSS d'Stalin**. El **comunisme** serà el model a seguir pels **obrers** i camperols espanyols, els **intel·lectuals** defensaran la **democràcia**, l'**oligarquia** (noblesa, església, burgesia benestant i militars) defensaran un règim **feixista**. Així la **República** tornarà a **néixer** amb una forta divisió interna i **feble**. Aquest serà el seu **taló d'Aquil·les**. En certa s'**autodestruirà**, només li caldrà una **empenta**.

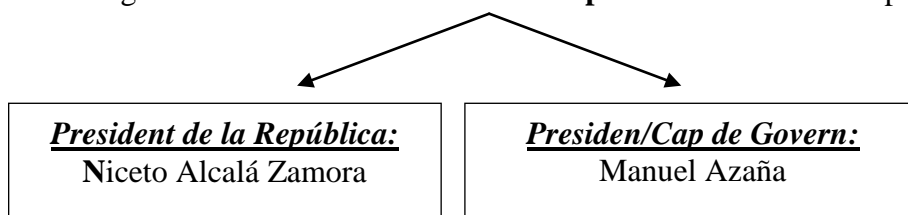
• Catalunya i la proclamació de la República.

A grans trets, en el moment de proclamar la **República**, les **ideologies** es distribuïran en **quatre grups**:

1. El **catalanisme conservador**, representat per la **Lliga Regionalista**, que esdevindrà l'any 1933 **Lliga Catalana** i la **Comunió Tradicionalista (Carlins)**.
2. Partits de **Centre**: com **Unió Democràtica de Catalunya**.
3. Partits **d'esquerres**: com **Esquerra Republicana de Catalunya** (dirigida per **Francesc Macià**, **Lluís Companys** i **Jaume Aiguader**). Altres partits d'esquerra com l'**Esquerra Comunista**, d' **Andreu Nin**, el **Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM)** i el **Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)**.
4. Els **sindicats** seguiran dividits entre els **anarquistes** de la **CNT**, partidaris de **negociar** amb les forces polítiques i els membres de la **FAI**, que s'hi **neguen**. La **UGT** segueix sent minoritària a Catalunya.

Les **eleccions municipals** del **12 d'abril** donaren el triomf a **ERC**, l'eufòria portà a **Macià** a proclamar el dia 14 la **República catalana dins de la Federació Ibèrica**, com ja havia fet al segle anterior **Pi i Margall**. Aquest cop la proclama serà el primer pols del **Govern Provisional**.

Organitzativament el **Govern de la República** estava **format** per:

• El Bienni Reformista (1931-1933)

El **primer** govern republicà estava format per majoria **d'equerres**. El **Cap de Govern** era Manuel **Azaña** i aprofitar aquesta etapa per engegar tot un seguit de **reformes polítiques pendents** orientades a la modernització del país. Són les següents:

Reforma política:

Constitució de 1931:

S'estableix una constitució republicana, basada en la llibertat i la justícia, compatible amb l'autonomia dels municipis i de les regions.

Reconeix els **drets individuals, polítics i socials**. Reconeix el **dret de vot de la dona**, així com els seus **drets polítics**.

Reflecteix la **ideologia** de l'**esquerra**. Els **conservadors** s'hi **oposen**.

Reforma Religiosa i

Social:

S'aprova la **laïcitat de l'Estat** la **llibertat religiosa**, la separació entre **Església i Estat**, la supressió de les contribucions econòmiques per al culte. Això accentuà l'**enfrentament** entre govern i la societat progressista (es cremaren esglésies), s'aprovaren els **matrimonis civils i el divorci**.

Reforma Agrària:

Hi havia pendent una **reforma política agrària**, que fes referència a la redistribució de la propietat agrària. L'any **1932** s'aprova la **Llei de bases d'usos i cultius**, que **expropia** les propietats *incultes* (no cultivades).

Problemes: a) L'**oposició** dels terratinents, que es negaven a perdre possessions b) La **lentitud** del procés i les **expectatives dels camperols** va provocar aldarulls com a **Arnedo** (La Rioja, 1932) i **Casas Viejas** (Cadis, 1933). **Azaña** va dimitir per la gravetat dels fets.

Reforma Educativa:

S'anul·la el **monopoli de l'Església** en materia **d'ensenyament**. La via d'adoctrinament de la fe se suprimeix.

Per acabar amb l'elevada taxa **d'analfabetisme** es creen 6 500 **escoles** i es contracten milers de mestres seguint un procés **d'oposició**. S'incorpora la **coeducació a les aules**, això és que les classes siguin **mixtes**, de nens i nenes. Se **suprimeix** l'ensenyament de la **religió**.

L'**oposició** dels sectors conservadors és evident. En realitat, l'Església va mantenir molts centres oberts fins que no es creessin el cos de mestres.

Reforma Militar:

Espanya era l'Estat amb més **caps militars** d'Europa en aquests moments. De cada **5 militars 4** eren **oficials**. No és d'estranyar que fos una bomba de rellotgeria i que tinguessin tant de poder.

Per reduir la presència militar a la societat i la política espanyola, va promoure: a) jubiliacions anticipades, b) s'anul·la la **Llei de Jurisdiccions (1907)**, c) s'anul·la l'ascens per mèrits militars al Marroc, d) La reducció d'oficials provoca que es tanqui l'**Acadèmia Militar de Saragossa**, que era clarament antirrepublicana ...el seu cap era... Franco.

Reforma Administratives i territorial:

El compte pendent amb el Pacte de Sant Sebastià era l'aprovació de l'**Estatut d'autonomia** per a Catalunya. Un estatut (el de **Núria**), que tenia **competències polítiques** a diferència de la Mancomunitat. El **general Sanjurjo (1932)** va intentar fer un cop d'Estat per evitar l'adjudicacions de d'Estatuts d'autonomia.

Després de l'Estatut català es començà a tramitar el basc i el gallec.

• La Generalitat Republicana. L'Estatut d'autonomia del 1932.

El 15 d'abril es va constituir el **Govern de la República catalana**. La rapidesa amb què es constituí molestà el govern central, que envià **Nicolau d'Oliver** i **Marcel·lí Domingo** a convèncer **Macià** que renunciés a la República Catalana i se centrés a recuperar la **Generalitat de Catalunya** i un **Estatut d'Autonomia**. Aquest últim havia de ser aprovat pels ajuntaments, pels catalans en referèndum i per les Corts Generals. Tot i renunciar a la Independència de Catalunya ("*Mai no he fet un sacrifici tan gran com el d'avui*"), veié reconeguda Catalunya com a **nació**.

L'**Estatut de Núria** es redacta en el mes de juny de 1931, molt abans que la Constitució Republicana, per això s'haurà d'esperar a aquesta per aprovar-lo. Serà aprovat per **unanimitat** de tots els **ajuntaments** catalans. Al **referèndum** dels 600 000 vots només 3 000 foren negatius. Les **dones** no podien votar encara però recolliren 400 000 firmes a favor. L'eficiència catalana va molestar enormement la dreta conservadora espanyola que endarrerí la seva aprovació nou

Què havia de ser l'Estatut de Núria?

- Afirmava al preàmbul el **dret d'autodeterminació de Catalunya**.
- Una declaració de **pacifisme i d'anticolonialisme**.
- Preocupació per l'**ensenyament, la democràcia i les llibertats**.
- Defensava la **sobirania popular, l'oficialitat del català i altres competències socials, econòmiques i jurídiques**.
- Es proclamà *estat autònom dins la República espanyola*.
- Constemplava la possibilitat d'agregar territoris autònoms (PP

Què va acabar sent l'Estatut de Núria?

- Competències **econòmiques** molt **limitades**, ja que depenia dels recursos que administrava el govern central.
- Competències en matèria **d'obres públiques, règim local, ordre públic, policia interna, serveis socials i justícia**.
- Només es va permetre que es proclamés *regió autònoma dins l'Estat espanyol*.

Fou doncs un **document atorgat**, no sobirà, però que reconeixia la personalitat *regional de Catalunya*.

L'**Estatut de Núria** era una *declaració d'intencions* que va haver d'adaptar-se al marc constitucional de la **Constitució Republicana del 1931**, que s'aprovà al desembre.

L'estatut despertà una onada de reaccions dretanes contràries al catalanisme: Intel·lectuals conservadors, diaris com **ABC** o **El Imparcial** denunciaven que està en perill la integritat d'Espanya.

Per acabar amb l'estatut **Sanjurjo** va fer un **intent de cop d'Estat** el 1932.

El **President Azaña**, partidari dels estatuts, s'afanyà a aprovar-lo a les Corts el mes de setembre de 1932.

• Els partits polítics de la Catalunya autònoma.

Els partits catalans estaven representats majoritàriament per:

- **Esquerra Republicana de Catalunya (ERC):** era el partit més votat. Els seus dirigents seran els presidents de la Generalitat: Francesc **Macià**, que mor el 25 de desembre de 1933, i Lluís **Companys**, que ho serà fins al 1939. Tot i les diferències internes entre federalistes i els més nacionalistes es mantindran com a principal força política.
- **La Lliga Regionalista**, dirigida per Francesc **Cambó** representava la **dreta catalana**. Serà la segona força política. Canvià el seu discurs conservador i es canvià el nom a **Lliga Catalana**. S'aliaran amb **Unió Democràtica de Catalunya (UDC)**, ja que coincidien en el to conservador, moderat, vinculat a l'Església i en discrepància amb el laïcisme republicà.
- Són minoritaris a Catalunya el **Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE)**, la **Unió Socialista (USC)**, el **Partit Republicà Radical Socialista** de Marcel·lí Domingo, té una rellevància especial a Tarragona.
- Estan desunits els partits comunistes: **Partit Comunista Català**, el **Partit Català Proletari** i el **Bloc Obrer Camperol**.

• L'obra de la Generalitat Republicana.

Aprovat l'Estatut al setembre de 1932, les **eleccions** donaren el triomf a l'**ERC** de Francesc **Macià**, amb l'objectiu de desenvolupar-lo.

L'obra **legislativa** fins al **1934** va ser la de modernitzar Catalunya. Els dirigents polítics eren conscients de l'oportunitat que se'ls presentava. La **recuperació de la identitat nacional catalana** fou l'eix vertebrador de l'obra de la Generalitat. Intentaren que l'esperit de l'**Estatut de Núria** s'apropés al màxim a l'**Estatut interior** resultant: recuperà l'esperit **sobiranista**, definí Catalunya com un estat **modern i democràtic**, establí les competències del **Parlament**, el **president**, el **Consell Executiu/Govern** i el **Tribunal de Casació**, òrgan contenciós administratiu contra les actuacions arbitràries de l'Administració. S'aproven normes sobre el **règim local**, la majoria d'edat als **21 anys**, l'**emancipació** als **18**, la **capacitat jurídica** de la **dona**, també sobre sanejament urbà, higiene i sanitat. Es multiplicaren les obres públiques, la protecció del medi ambient, la construcció d'escoles, la normalització de la llengua catalana en l'administració i la inversió dels ajuntaments en obra pública.

Destaca l'obra legislativa referent a solucionar els conflictes agraris dels **rabasaires**: la **Llei de contractes de conreu** (1934, ja amb Companys com a President), que permetia l'accés a la propietat definitiva als milers de camperols rabassaires. Aquesta llei topà amb els grans **propietaris agraris catalans** i del **govern central** que era de **dretes**. Els **conflictes** s'allargà fins als **fets d'octubre de 1934**.

• EL BIENNI NEGRE O REACCIONARI (1934-1936)

El fracàs de les reformes de l'esquerra va provocar la **insatisfacció** de tots els sectors socials: dels conservadors, dels militars, de la noblesa i també dels sectors obrers i camperols. El motiu de la insatisfacció d'aquests últims està en la **lentitud** de les reformes. **Azaña** va dimitir i Alcalá Zamora convocà eleccions.

En aquestes eleccions de **1933 les dones** tenen accés al vot i també els **militars**, recordem que molestos pel tancament de la caserna de Saragossa. El resultat donà el vot al centredreta conservador: a la **CEDA** (Confederación Española de Derechas Autónomas) dirigides per **J.M. Gil Robles**, admirador del feixisme italià i al **Partit Republicà Radical d'Alejandro Lerroux**. S'ha especulat molt sobre aquest resultat electoral: la immediatesa de resultats de les reformes que esperaven els obrers, el vot conservador de les dones i dels militars, la campanya de la CNT per l'abstenció... El fet és que les dretes van **desfer i desmantellar** l'obra del govern anterior. Va ser una **contrareforma política i social**:

- Es **deroguen** tots els decrets de la **reforma agrària** anterior. Es **restaurà** la situació anterior al 1931. Es retornaren terres als grans terratinents...junt amb una indemnització pels anys d'inactivitat agrària.
- Es dictà una **aministia** per a tots els militars i polítics implicats en el cop d'estat de **Sanjurjo**, que **tornaren** a l'exèrcit!
- **L'Ésglésia** recuperà el seu **paper** en la societat: **educació** i adoctrinament.

Tot i això, **no** es plantejaren la reinstauració de la monarquia. Els **moviments socials d'esquerres** no tardaren a manifestar el seu rebuig i la situació es radicalitzà.

A **Catalunya**, en els anys que van del 1931 al 1934 la crisi econòmica produïda pel **Crac del 29** dificulta la situació del Principat. En ser una **economia industrial** a diferència de la resta de l'Estat la conjuntura econòmica internacional se sent de manera especial. Això fa que a les **eleccions legislatives generals** del **1933** guanyi la **Lliga** (25 diputats a 17 d'ERC). Tot i això ERC no perd ni la Presidència ni la majoria al Parlament, però **radicalitzarà** la seva política i el seu discurs en relació al govern central dretà i contrareformista.

• Els fets d'octubre de 1934

Les **vagues** i les **insurreccions** que s'iniciaren després del triomf de dretes van ser provocades per l'actitud **contrareformista** de les dretes i per la por a l'entrada de corrents ideològiques **feixistes** italianitzants o germanòfiles.

Les reaccions es produïren l'**octubre de 1934** a **Astúries** i a **Catalunya**.

A **Astúries** la Unió de Hermanos Proletarios (**UHP**) formada per obrers i miners **anarquistes** i **socialistes** proclamaren la **revolució socialista**, tot prenent el control de les **mines**. Resistiren durant dies. **L'exèrcit** reprimí durament els minarires. Fou una mena de *prefaci* de la **Guerra Civil**. S'hi enfrontaren **obrers** i **exèrcit** dirigit per **Franco**.

A **Catalunya**, el rebuig al govern central de dretes i la por al **feixisme** fa que els partits obrers com l'**Aliança Obrera** declari una vaga general a tot l'Estat (sense el suport de la CNT; obrers un altre cop dividits!). A Catalunya té un seguiment especial sobretot pel suport rebut pel govern de la **Generalitat**. Els **rabassaires** veieren com el govern de Madrid anul·lava la **Llei de contactes de conreu**, que els havia donat accés a la propietat de la terra. **Companys** també es posà del costat dels rabassaires, per contradir Madrid. L'eufòria de **Companys** el portà a proclamar l'**Estat Català**. El govern de **Lerroux** declarà l'estat de guerra ("*Companys ha donat les armes al poble*"). El general **Batet** enderrocà el **govern** de la **Generalitat**, l'**empresonà**, condemnà a 30 anys **Companys**, tancà el **Parlament** de **Catalunya** i **suspengué** l'Estatut d'**Autonomia**. Els dirigents obrers són igualment detinguts. Aquest cop és fatal per a l'autonomia catalana i per a la seva política que es veu totalment dividida en els *objectius* i en els *procediments*.

A **València** i **País Basc** també hi ha molts detinguts i empresonats: 2 000 morts i 30 000 detinguts. Des del punt de vista econòmic és una autèntica **hecatombe**: es **frenen** les **inversions** estrangeres, les **vagues** paralitzen la producció i l'**atur** entra en una espiral ascendent. *L'economia tornarà a manar a les urnes*. Les **dretes** **perdran** les **eleccions** generals de **1936**. **Causes**:

- La **repressió** dels moviments populars, rabassaires, obrers o minaires, donaran el vot a les **esquerres**.
- L'**actitud contrareformista** dels governs de **Gil Robles** i **Lerroux**.
- La **corrupció** del govern, sobretot en el cas de l'**estraperlo** (prohibició de locals per a jocs d'atzar –**estraperlo**-, el germà de Lerroux n'era un dels propietaris dels locals sense llicència). Lerroux va haver de dimitir i es convocaren eleccions per sortir del pas...i van perdre.

• **Les eleccions del febrer de 1936.**

Davant del perill **feixista**, els partits d'esquerres d'aliaren per guanyar les eleccions en l'anomenat **Front Popular** (a Catalunya **Front d'Esquerres**). Tot i l'apoliticisme dels anarquistes simpatitzaren amb el Front Popular. Això explica l'alta participació a les eleccions.

El triomf del Front Popular engegà un govern dirigit per **Azaña**, amb el suport de socialistes i comunistes que dictà:

1. L'**Amnistia** per als empresonats i represaliats polítics dels fets del 1934.
2. La **Restitució de càrrecs** als desposseïts per raons polítiques, com el Govern de la Generalitat.
3. La **reactivació i recuperació de les reformes del primer bienni republicà**.

Tot això es fa en un ambient de **crispació** i **desesperació** obrera i camperola per la crisi i per la **necessitat** de **resultats immediats** de les **reformes**. Les **vagues** i **movilitzacions** proliferen a Andalusia i Extremadura.

Amb tot, la situació dels anys trenta a Espanya reflecteix l'ambient prebèl·lic europeu: l'**oligarquia** simpatitza amb el **feixisme** perquè li assegura l'estabilitat econòmica i la continuïtat dels privilegis, creuen que només un règim **autoritari** pot salvar el país; polítics i intel·lectuals **republicans** defensen el sistema **democràtic**, que perilla a Europa; l'**extrema esquerra comunista** i **revolucionària** creu que és el moment d'agilitar les millores socials amb la instauració d'un **estat proletari** com el **bolxevic**; a més s'ha d'afegir la utopia de la **CNT** capaç de mobilitzar més d'un milió d'afiliats...tot plegat una bomba de rellotgeria a punt d'esclatar.

A **Catalunya**, el **Front d'Esquerres** va aplegar ERC, la Unió de Rabassaraires, PSOE, USC –socialistes-, PC i el POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista) –comunistes-. El triomf davant la Lliga i altres grups de dretes (que formaven el **Front d'Ordre**) va ser de 41 a 13. El Govern de la **Generalitat** tornà al poder, dirigits per **ERC** i **Companys**. Es recuperaren les reformes, inclosa la polèmica **Llei de contractes de conreu**.

La **CNT-FAI** són el principal **problema** en radicalitzar el discurs en defensa de la **revolució anarquista**. La **normalitat política** i **democràtica** a Catalunya és la tònica general, encara que es reactiven els **atacs a centres religiosos** i la tensió entre **pagesos i propietaris** per l'aplicació de la Llei de contractes de conreu crispa l'atmosfera.

A tot l'estat s'**expropiaran** més de 500 000 hectàries que els pagesos començaran a treballar. L'**oligarquia** ho veurà com una **provocació** i un **atemptat** a la **propietat**, a la **família** i a la **tradicció**. Les **dretes** es tanquen al voltant del **feixisme** i dels **militars**.

La política espanyola en aquests moments és un problema. El **Front Popular** és un niu d'ideologies **d'esquerres** que **coincideixen** en els **objectius** però **difereixen** en els **procediments**. **Socialistes, comunistes** i **anarquistes** conviuen en un ambient difícil. **Uns** volen unes **reformes progressives, pacífiques, esglaonades** i **pactades**. **Altres** continuen amb la seva *gimnàstica revolucionària* i provoquen manifestacions per *desestabilitzar* l'ordre social.

Les tensions implícites es materialitzaren entre **febrer** i **juliol** en l'anomenada **primavera tràgica**: assassinats, conflictes i violència que culminà amb la mort a mans d'un falangista del tinent **José del Castillo**. Els seus companys assassinaren d'immediat el líder de dretes **José Calvo Sotelo**. *La Guerra Civil està servida*.

La Guerra Civil espanyola (1936-1939)

La **Guerra Civil espanyola** és un dels fets cabdals de la història de la **primera meitat del segle XX**, i les seves **conseqüències** un *fòssil viu* a l'Europa de la **segona meitat** del mateix segle. El Món posterior al **crac del 1929** i a la **I Guerra Mundial** es dirimia entre el **model polític** destil·lat dels triomfs **liberals** del segle anterior (les **societats democràtiques**), el model obrer novell i **revolucionari**, nascut de la ment de **K. Marx**, o sigui el **Comunisme**, i el model evolucionat del **model napoleònic**, barreja d'**absolutisme monàrquic**, **tradicionalisme** i **militarització**. Aquesta **pugna** es va donar a **petita escala** a Espanya i va servir de *laboratori d'assaig* per al que podria resultar a Europa si esclatés l'imminent II Guerra Civil. Tothom s'ho va mirar i, en conseqüència, es van preparar per a la gran guerra.

• Per què esclatà la Guerra Civil?

El **cop d'estat del 1936** va ser concebut com un **pronunciament a imitació** dels que es van produir al **segle XIX**. Va ser **encapçalat** per tota una generació de **generals joves**, **simpatitzants** de la **dictadura** de José Antonio **Primo de Rivera**, del **corporativisme**, de l'**oligarquia**, dels **valors tradicionals nacionals** i **catòlics** i **contraris** a l'obertura **republicana**. Malgrat tot, els **insurrectes**, que van **trencar la legalitat democràtica** perquè **no acceptaven** el **triomf electoral** del Front Popular i es **negaven** a la **reinstauració** de les **reformes**, no **pretenien** més que **restablir** el seu **ordre**, en **creure's responsables** de la **integritat** de la **pàtria amenaçada**, a imitació dels *espadones* del segle anterior.

A **curt i mig termini**, el pronunciament esdevingué **Guerra Civil**. A **llarg termini**, una **dictadura** de quaranta anys.

Es pot dir que la **guerra** va **esclatar**:

- a) per **frenar** les **reformes** republicanes, que eren **contràries** a l'**oligarquia**.
- b) Per la **feblesa** i **desunió** dels partits **republicans**.

S'ha de recordar que el **general Sanjurjo**, ja havia intentat acabar amb la República el **1932**. Arran del fracàs es va **exilar** a **Portugal**, des d'allà *bategarà* el desig de **tornar a intentar-ho**.

Per **analitzar** aquest fet tan complex i polièdric ho farem seguint aquets punts:

1. **L'aixecament del 17 i 18 de juliol.**
2. La **consolidació** dels dos **bàndols**.
3. La **internacionalització** del conflicte.
4. **L'Església** i la Guerra Civil.
5. El **govern republicà** entre 1936 i 1939.
6. El **bàndol** dels **insurrectes**.
7. Les **etapes militars** de la guerra.
8. La Guerra Civil a **Catalunya**.

1. L'aixecament del 17 i 18 de juliol.

El **17 de juliol** les **tropes colonials del Marroc**, dirigides per Francisco **Franco**, van ocupar les principals ciutats del **nord d'Àfrica**. La insurrecció va passar ràpidament al coneixement d'**Azaña** i **Quiroga**, els presidents de la República, els quals **no van prendre cap mesura**, en considerar una simple insurrecció militar sense transcendència. **Franco** s'havia traslladat de **Canàries** al **Marroc** per dirigir les tropes. L'endemà, el **18 de juliol**, s'hi afegiren el general **Mola** des de **Pamplona**, **Cabanellas** des de Saragossa, **Queipo de Llano** a **Sevilla**, i **Sanjurjo** instiga des del seu exili a Portugal, **marcant** així la **zona rebel**. Davant dels esdeveniment **Quiroga** va dimitir i **Azaña** va nomenar **Giral** cap de govern, en tenir el suport de tots els partits del Front Popular. La política i el territori espanyol va quedar des d'aquest moment delimitat per les dues ideologies que havien coexistit des d'època napoleònica: la tradicionalista i la liberal.

2. La consolidació dels dos bàndols.

Des de bon principi el **cop d'estat** va **fracassar**, per això **no** es va tenir un **domini automàtic** del **govern espanyol**.

A **Madrid**, les forces es van mantenir **fidels** a la **República**. A **Barcelona** els rebels havien ocupat una part de la capital però les **tropes fidels** al govern **democràtic** varen mantenir l'ordre **constitucional**.

Tota la **costa mediterrània** estava del **bàndol republicà** com també **Extremadura**, **Castella la Nova** i tot el **nord d'Espanya** tret de Galícia i Oviedo.

- Des del punt de **vista econòmic**, l'estat espanyol es dividia en funció del **bàndol** a qui donava **suport**: l'**agricultura d'exportació** i els **recursos miners d'Astúries** i **Andalusia** donaven suport a la **República**. La **República** també disposava del control de l'**or** del **Banc d'Espanya**. Tenien el suport de les **classes mitjanes** i dels **sectors obrers**. Malgrat que els **generals consagrats** mantenien la seva **fidelitat** al **govern republicà** es van trobar amb serioses **dificultats** per obtenir suport armamentístic exterior. Els generals **Durruti**, **Miaja** o **Pérez Farràs** van seguir les **directives** del **govern**, i fins i tot després de la defensa de Barcelona i Madrid, van intentar recuperar Saragossa, Còrdova i Albacete. **Organitzativament**, l'**exèrcit republicà** **no** tenia una estructura **regular ni unitària**, per això es va crear un **Exèrcit Popular**, la qual cosa fou el seu taló d'Aquil·les.
- Els **insurrectes** rebien el **suport** dels **propietaris agrícoles**, de l'**alta burgesia**, de la **noblesa** i de l'**Església** i dels **generals joves**, de l'**exèrcit africanista**. **Organitzativament**, va mantenir l'estructura **regular** de l'**exèrcit tradicional**, monolític, jerarquitzat, amb un comandament únic i incorporant carlins i falangistes, hereus ideològics de Primo de Rivera.

3. La internacionalització del conflicte.

Ja s'ha dit que el conflicte espanyol va despertar molt **d'interès** a **Europa**, pel fet que era una mena de *maqueta a petita escala* del que podria passar al **continent** si esclatés una **II Guerra Mundial**, ja que hi estaven **representats** els **tres pols ideològics** del moment que podrien **regir** políticament el **planeta**: el **feixisme**, el **comunisme**-anarquisme i els **règims liberals-democràtics**.

L'expectació va ser tal que van signar un **Acord de No-intervenció** el **1936**. Així **França tancava fronteres**, **Anglaterra** declarava l'**embargament** total a la **República** mentre que **no van respectar l'Acord** ni **Alemanya**, ni **Itàlia**, ni **Portugal**, que proporcionaren **ajut armamentístic i humà** a la causa feixista.

- La intervenció **alemanya** proporcionà **aviació** (la **Legió Còndor**), **artilleria**, **carros**, **equipament** modern així com tècniques de destrucció massiva. Els **nazis** experimentaren sobre territori basc l'**atac** contra la **població civil** i la destrucció de **nuclis urbans**, com el **bombardeig** de **Gernika**, el **1937**, per part de la Legió Còndor. La participació **italiana** fou més **nombrosa** però de menys importància estratègica. El nombre de **voluntaris** fou elevat i van participar en múltiples campanyes. Els **potuguesos** proporcionaren majoritàriament tropes (els 100 000 **Viriats**).
- Com que els **països democràtics** van **denegar** l'ajut a la **República espanyola** (recordeu l'*slògan artístic* de la República a l'Exposició Universal de París del 1937 en boca dels pintors del moment: Aidez l'Espagne de Joan Miró i l'obra-mural de Picasso), aquesta va comptar amb l'ajut de l'**URSS**. Els **soviètics** enviaren **armes i assessors militars**. Aquest esforç fou recompensat amb el pagament d'or, l'or del banc d'Espanya que fugí a Moscou, en acabar la guerra, i que buidà les arques espanyoles (aquesta es una de les causes del empobriment del país durant els anys 40 i 50). Menys valuosa però de major **efecte moral** fou la presència de les **Brigades Internacionals**, voluntaris estrangers- americans, anglesos, francesos- que donaren el seu suport a la democràcia republicana contra el feixisme (com l'escriptor George Orwell – *Homenatge a Catalunya*-). Van arribar a superar els 40000 membres dels quals moriren una gran part (el govern espanyol dels anys 90 els va concedir, a tall de reconeixement, la nacionalitat espanyola).

4 L'Església i la Guerra Civil.

L'Església catòlica espanyola havia viscut des d'època medieval amb un **privilegis indiscutibles**. Abans de les **desamortitzacions** disposaven de $\frac{3}{4}$ parts dels **territoris** privats de l'Estat. A més de les **herències**, rebien **pagaments** per **butlles**, estaven **subvencionats** per l'Estat, tenien cura de l'**adoctrinament** religiós dels **súbdits**, de la **monarquia**, de la **noblesa** i de totes les terres descobertes per Colom a **Amèrica**, dirigien la **Santa Inquisició** i, arran de la Llei Moyano, disposaven també del monopoli de l'**ensenyament**.

La mentalitat tradicionalista espanyola es banagloriava d'haver estat l'únic territori que aconseguí rebatre el territori ocupat als musulmans. No en va, aquesta Església que es creia *més papista que el Papa* veia en el **liberalisme** decimonònic un **atac** i un **insult**. El liberalisme li va **prendre** gairebé **tot**. Des de la I República es **tancà** en l'**ensenyament** i s'alineà contra els partits liberals. La **població** més **humil**, emperò, es mantingué sempre **recelosa** pels **abusos** comesos pels clergues, mai denunciats. Només això permet entendre els atacs de la **Setmana Tràgica (1909)**, les **destruccions d'esglésies** el **1936** i l'**afusellament** massiu de **religiosos** i **seminaristes** (mans, només a Catalunya més de 3 500).

L'**opinió pública** europea **no entenia** els motius de tal desplegament de violència anticlerical. Desconeixien totalment el monopoli i el poder de l'església a l'estat.

Amb tota aquesta situació no és d'estranyar que l'**Església** s'alineés al costat dels **insurrectes**. Veuran la **II República** com una **amença** que els retalla, encara més les seves prerogatives com a dirigent espiritual de les *ànimes espanyoles*. Veuran la guerra com una **croada**, com la medieval contra l'Islam per reconquerir el territori perdut, però ara contra **d'ateus** i **comunistes**. Els **militars** insurrectes seran el seu braç armamentístic iniciant així una *relació d'amor* anomenada **nacionalcatolicisme**. **Coincidiran** amb ells amb la defensa de les **tradicions**, de la **pàtria**, de la **família**, de la **propietat**, de la **religió** i de l'**autoritat**.

5. El govern republicà entre 1936 i 1939.

El territori fidel a la **República** l'any **1936** estava format per la **conca mediterrània**, **Castella la Nova**, **Andalusia**, **Madrid** i el **Nord peninsular** (tret d'Oviedo i Galícia).

En el moment d'esclatar la **Guerra Civil**, l'**eufòria revolucionària** dels **comunistes** i dels **anarquistes**, fraccionà aquest territori en una **dualitat de poders**: un de legal, el **Govern republicà**, i un altre de **popular** liderat per la **CNT-FAI** i **PUGT**.

- **Entre juliol i setembre de 1936** el Govern Republicà quedà **desbordat** per la insurrecció militar al nord d'Àfrica i **pels moviments populars** antifeixistes dins del seu territori. Proliferaren **junes i comitès antifeixistes** que dificultaren l'acció de Govern. La violència antifeixista es cobrà unes 70 000 víctimes, a territori dels insurrectes 175 000.
- **Entre setembre de 1936 i maig de 1937** el Govern del socialista Francisco **Largo Caballero** recuperà el **control** del territori republicà **aplegant insòlitàment** ministres **socialistes, comunistes, anarquistes i republicans** d'esquerra. Els **fets de maig de 1937**, que veurem més endavant, **trencaren** aquest **equilibri** perquè es **bifurcaren** els **interessos** entre els que consideraven que **primer** s'havia de guanyar la **guerra** i els que consideraven que l'enrenou era ideal per iniciar la **revolució social** (a imitació de la soviètica). Eren partidaris d'aquesta última opció els **anarquistes** i els comunistes **estalinistes** del **POUM** (Partit Obrer d'Unificació Marxista). La violència descontrolada d'aquests esclatà a Barcelona al mes de maig (**Fets de Maig**), que propiciaren la **caiguda** del Govern de Largo Caballero.
- **Entre maig de 1937 i març de 1939**, presidí la república Juan **Negrín**. Aquest era partidari de l'**enfortiment del poder de l'Estat**, tot i ser comunista, defensà "**primer la guerra, després la revolució**". Així **expulsà** els **anarquistes del govern**. **controlà** tots els **recursos de l'estat** fins el punt de **paralitzar** totes les experiències **col·lectivistes**. L'octubre del 1937 **traslladà** el **govern republicà** a **Barcelona**, tot **ofegant** la **Generalitat**, en enfortir el govern central desplaçant a Catalunya i arran dels fets de maig. **Recuperà** el control sobre l'**ordre públic**, un **exèrcit** amb un **comandament únic** i una Administració de justícia competent...però era massa tard: El pacte de no intervenció fou confirmat al **Pacte de Munic de 1938** i, novament, Itàlia, Portugal i Alemanya el varen **violar**, deixant les mans lliures a **Hitler** i **Mussolini** per ajudar **Franco**.

6. El bàndol dels insurrectes.

El territori fidel als **insurrectes** l'any **1936** estava format pel **Nord d'Àfrica**, les **illes**, **Castella la Vella**, **Galícia** i alguns enclaus a **Andalusia** i **Oviedo**.

Des del primer moment els sublevats van ser un grup **monolític**, **jerarquitzat** i amb els **objectius clars**. Per dur-los a terme s'assentaren les seves bases sobre **quatre pilars**:

- **L'Exèrcit** regular, que fou la **columna vertebral** de la *Nueva España* que volien imposar. L'Exèrcit esdevé el protagonista i el **model social** i **polític**, basat en els valors **masculins**, **violents** i **heroics**.
- **L'Església catòlica** beneeix les tropes insurrectes en el que creu una **croada contra el comunisme ateu**. El mateix papa Pius XI condemnà el bàndol republicà, autoritzant així la unió d'aquests dos pilars: exèrcit i Església en l'anomenat **nacionalcatolicisme**.
- Les **FET** i la **JONS** (**Falange Española Tradicionalista** i las **Juntas de Ofensiva Nacional**). Era el **partit únic** creat per **Franco**, seguint els passos feixistes de Primo de Rivera. Aplegà els sectors més dretans i ultraconservadors...com els **carlins**.
- El **sector financer** i **capitalista** que es veia amenaçat per les reformes republicanes. Esdevindrà el sector més influent durant el franquisme.

Amb la insurrecció, **Burgos** serà el centre on s'ubicarà la **Junta de Defensa**, que coordinarà totes les accions militars dels insurrectes. Declararà l'**estat de guerra**, que implicava que se **suprimien** totes les **llibertats** i **drets individuals**. Així s'inicià les bases d'una **dictadura anticomunista tradicionalista**, basada en la **família**, la **pàtria** i la **religió**.

En aquests moments el general **Sanjurjo** serà el dirigent de totes les accions, però la mort inesperada el 1936, com la de la resta de generals, va deixar el futur en mans de Francisco **Franco**.

Als **territoris** ocupats per **Franco** s'imposaren les **noves directrius**: el **partit únic**, la **militarització** de la **societat** i la imposició del **líder**. Tot igual que el que s'estava produint a l'**Alemanya** nazi i a la **Itàlia** feixista de Mussolini,...però amb **noms canviats**: el que allà es dirà **nazionalsocialisme**, aquí **nacionalcatolicisme**, el que allà es dirà *Führer* o *Duce*, aquí **Caudillo**, el que allà serà *Gestapo*, aquí los **grises**, el que allà seran *desaparicions*, aquí **paseos** –es retornà a la **Llei de jurisdiccions i de fugues**-, el que allà serà *lobezno*s i *juventudes hitlerianas*, aquí las **juventudes falangistas**, el que allà serà la *Carta del Lavoro*, aquí el **Fuero del Trabajo**, que suprimia tots els avenços socials de la República i instaurava una **contrarevolució corporativista** i **sense justícia social**...com al segle XIX.

7. Les etapes militars de la guerra.

El **17 de juliol de 1936**, **Franco** es traslladà des de **Canàries** al **Nord d'Àfrica** per iniciar la revolta militar. Amb l'**ajut** de l'aviació i de vaixells **nazis**, l'endemà, el **18 de juliol**, **traslladà** la revolta a la **Península**. En aquest moment s'activaren els diferents focus de generals rebels: el general **Mola** des de **Pamplona**, **Cabanellas** des de Saragossa, **Queipo de Llano** a **Sevilla**, i **Sanjurjo** des de Portugal passà a **Galícia**. La zona va quedar en aquest moment clarament **delimitada**.

Com s'ha dit el Govern de la **República** va **trigar a reaccionar** per **dos motius**: **primer** perquè no hi va veure la gravetat d'una Guerra Civil, sinó un **pronunciament** a imitació dels pronunciaments precanovistes i **segon**, pel **descontrol popular** que s'aixecà **contra** el **feixisme** amenaçant i que **prengué** les **armes** per lluitar espontàniament.

Els **sublevats** varen tenir com a **primer objectiu** militar **Madrid**, tot dirigint-hi les tropes del coronel **Yagüe** després de sotmetre **Badajoz**, **Toledo** i **Càceres**. La caiguda de la **capital** era la **prioritat** de les tropes nacionals per això el **govern** republicà es va traslladar a **València** i van deixar a la capital les tropes dirigides pel general **Miaja**. La bona coordinació de l'exèrcit de la República va derrotar **Franco** a **Guadalajara** i va fer **fracassar** la **invasió** de **Madrid** per això els **sublevats** varen intentar tallar el cordó umbilical que unia **Madrid** i el govern traslladat a **València**.

Com que aquest objectiu de **Franco** també va **fracassar** va dirigir els seus **atacs** cap al **nord**: Biscaia, Guipúscoa, Bilbao, Santander i Astúries. Ordenà a **Mola** i **Queipo de Llano** **anihilat l'enemic** en ser sotmesos els territoris. Van ser uns anys de molta crueltat: encara ara hi ha cadàvers als marges de les carreteres. En aquesta **campanya del nord**, **Franco** va donar el vistiplau a noves tècniques militars que seran utilitzades pels **nazis** durant la II Guerra Mundial: la destrucció total de la ciutat de **Gernika**, per part de la **Legió Còndor**.

El **1937** va ser especialment dur per a les tropes dirigides per Azaña i Largo Cabellero. Un cop recuperat l'ordre, els fets de maig malmeteren l'ordre constitucional. El president abdicà i fou el Doctor **Negrín** qui dirigí el país fins a final de la guerra. Traslladà el govern a **Barcelona** i des d'allà enfortí l'exèrcit regular de la República. Tot i això, les **tropes franquistes** en aquest temps havien sotmès el nord, el **desembre de 1937**, les tropes de **Queipo de Llano** sotmeteren tota **Andalusia Occidental**. Únicament restà sota domini republicà Madrid, la meitat Oriental d'Andalusia, Castella la Nova i la costa mediterrània.

El **bàndol** governamental de **Negrín** iniciava ja a finals del 1937 una **lenta agonia** per no poder frenar l'avenç franquista. Tot i això, l'exèrcit republicà va recuperar puntualment la ciutat de **Terol**, però no va durar gaire perquè amb el **contraatac**, **Franco** va ocupar tot l'**Aragó**, **Lleida** –suprimint la Generalitat- i **Castelló**. **Catalunya** en aquest moment quedà totalment **aïllada** de la resta de **territori republicà** (**abril de 1938**).

L'última fase de la guerra se centra en la **Batalla de l'Ebre**: fou l'intent desesperat de recuperar **Mequinensa** i **Amposta**, ocupades per **Franco**. S'inicià a l'estiu de **1938** i durà fins al **novembre** del mateix any. A finals d'any les **tropes republicanes** van **reular** i les tropes **franquistes** es **passejaren** per tot **Catalunya** en poc més d'un **mes**. El govern de **Negrín** es traslladà fins al **Castell de Sant Ferran** a **Figueres**, des d'on va redactar els anomenats **Tretze Punts** de **Negrín**, que pretenien aconseguir el **suport internacional** per **evitar repressàlies** contra els **vençuts** per part de **Franco**. Un altre cop la **comunitat internacional** va girar **l'esquena**. Van veure com havia acabat la *partida d'escacs* entre capitalisme-comunisme i feixisme i es preparaven per a la II Guerra Mundial que trigarà uns mesos a començar. El **govern català** es **exiliar**, creant **ambaixades** a les principals ciutats europees. Milers de **republicans** també **s'exiliaren**, així com el **govern republicà**, fent el pitjor que es podia fer per als que romanien sota control franquista: endur-se **l'or del Banc d'Espanya** a **Moscú**, deixant una **postguerra duríssima**. Per fer-vos una idea del mal que es va fer a l'estat : el producte interior brut d'Espanya de l'any 1935 no es recuperarà fins al 1965!

El **12 de febrer Franco** tancà la **frontera** amb **França**.

A **Madrid** havia quedat el **general Casado** amb un destacament. Els seus intents de resistència van ser inútils. L'arrogància de **Franco** li **oferí** una **rendició sense condicions**.

El **govern de Burgos** dirigit per **Franco** establí de seguida que Franco era el **Cap de l'estat** i **President de Govern**, va crear el **Fur del Treball**, inspirant-se en la Carta di Lavoro del feixisme italià, que pretenia ser una constitució, va mantenir el **suport** dels seus **quatre pilars** (**l'exèrcit**, **l'església**, la **FET** i la **JONS**, **l'oligarquia**) va crear un **sindical vertical** i va condemnar qualsevol tipus de **vaga** o reclamació col·lectiva acusant-les de **delictes** contra la **pàtria**. Va **suprimir** la **llibertat** de **premsa**, el **matrimoni civil** i el **divorci**, va obligar al **culte religiós** a **l'exèrcit** i a **l'escola**, i va **expropiar** les **terres** dels individus afiliats als **partits d'esquerres**. No va decretar cap **amnstia**. Els **presoners** de guerra van ser obligats a fer-li la **tomba**: el **Valle de los Caídos**.

La **Guerra Civil** arribava a la seva fi el **28 de març de 1939**, amb la caiguda de **Madrid** i del sud-est de la Península.

L'1 abril Franco firmà el decret de **fi de la guerra**.

8. La Guerra Civil a Catalunya.

El **18 de juliol** del **1936**, Catalunya es mantingué **fidel** a la **República**. En el moment de la insurrecció, el **Govern** de la **Generalitat** té coneixement que el **general Goded**, que s'havia revoltat a **Mallorca**, es traslladava al **Principat** per traslladar la revolta.

Les forces republicanes **no** li donaren suport. La **CNT-FAI** s'entrevistaren amb **Lluís Companys**, president de la Generalitat, per demanar-li les **armes** per als afiliats del **sindicat** i defensar així el Principat. **Companys** s'hi **negà**. Els anarquistes **assaltaren** els **vaixells** que transportaven **armament**. En el moment que els **soldats** de Goded sortiren, a trenc d'alba, a ocupar **Barcelona**, la CNT, **expectant**, activà totes les **sirenes** de les **fàbriques** i dels **vaixells** de la ciutat per avisar els obrers armats amb fusells de la caserna de Sant Andreu, que frenaren i empresonaren Goded.

El **triomf** de **Barcelona** es reproduí a la resta de ciutats catalanes.

DE JULIOL DE 1936 ALS FETS DE MAIG DE 1937

- Entre **juliol** i **setembre** de **1936**, el govern del **Principat** actuà al **marge** del **govern republicà**. L'enrenou que es visqué a tot l'Estat també es produí aquí. El poder quedà **atomitzat** per les **forces anarquistes** del **Comitè Central de Milícies Antifeixistes (CCMA)**. Aquest Comitè dirigí Catalunya entre el **21 de juliol** fins al **27 de setembre** del **1936**. L'eufòria per haver frenat els feixistes de **Goded donà ales** a la **utopia** anarquista reivindicada des de dècades. Les **millores socials** podien ser una realitat per això els **ajuntaments** i l'**ordre públic deixaren de funcionar** en pro dels **comitès**. Es **prohibiren** els **partits de dretes**, es **confiscaren possessions** dels fugits d'aquest color polític. Els **partits comunistes s'uniren** per formar el **Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)**. El govern de **Madrid** veié un doble problema dins les **fronteres**: els **insurrectes feixistes** i la **voluntat independentista** de **Companys** que permetia el **descontrol anarquista** a **Catalunya**, excedint les competències descrites a l'**Estatut d'Autonomia**. El **CCMA** serà el **símbol** de la **Catalunya** revolucionària amb **representació** de la **Generalitat** i de tots els partits d'esquerres: tingué cura de l'organització **social, política i econòmica** de Catalunya en aspectes com la **sanitat**, el **subministrament urbà** o l'**ordre públic**. A la majoria dels pobles de **Catalunya** es crearen **comitès** que desgavellaren les **normes legals** i prengueren la **justícia** per seu compte: **assassinaren religiosos, terratinents**, feren **judicis populars** al marge de les normes legals dicatades per la Generalitat. Aprofitaren el descontrol per solucionar **deutes pendents**.

- **L'economia** restà aturada el **18 de juliol**. Amb el naixement del **CCMA**, els **sindicats** demanaren la **reactivació** de les **indústries**. La **normalitat** tornà a partir del **24 de juliol**. En aquest moment es decideix **col·lectivitzar-les**, no tan sols les **fàbriques**, sinó també el **transport públic** (pintat de **vermell i negre**). Cal pensar que es van expropiar les fàbriques als empresaris. Des d'aleshores se n'encarregà un **comitè** que **fixà** els **salaris**, la **producció**, el dret de **vacances**, el **subsidi** de **malaltia**, la destinació dels guanys a **l'educació** o la creació de **clíniques**. La **CNT-FAI** creà un **Consell d'Economia de Catalunya**, que dirigí Josep **Tarradelles**, que era fins al moment **conseller** d'Economia de la Generalitat. Amb ell **s'aprovà** el **Decret de col·lectivitzacions i control** de les **indústries** i el **comerç** a Catalunya. El conjunt de mesures col·lectivitzadores promogudes per **Tarradelles**, així com la busca de **crèdits financers** per dur-les a termes reben el nom de **Pla Tarradelles**.
- Aquest Pla es **paralitzà** amb els **fets de maig de 1937**, el moment en què els **anarquistes** perden la **presència** al **govern** de la Generalitat (i de l'Estat). El **balanç** productiu de les empreses col·lectivitzades sota direcció del comitè i del **Pla Tarradelles** va ser molt **positiu**, un balanç que fou **reconegut** fins i tot pels **propietaris** quan van **recuperar-ne** el control en acabar la guerra civil. El principal problema de gestió d'aquests **anys** va ser **l'econòmic**. El **CCMA** impulsà la **comissió d'Indústria de Guerra**, per controlar la **fabricació i distribució** de **material bèl·lic**. Per iniciativa de Tarradelles la **Generalitat** assumeix les **competències** del **Banc d'Espanya** a **Catalunya**. L'objectiu es **aconseguir liquiditat financera** per nodir el **front d'Aragó**. Les **col·lectivitzacions agràries** a Catalunya no són gaire nombroses si es compara amb **Andalusia** o **Aragó**. El motiu és que aquí predominava el **minifundisme** i que la **Unió de Rabassarires**, formada per **petits propietaris**, s'hi oposà.
- Durant aquests **mesos revolucionaris** per a Catalunya, la **dona reivindicà** plenament els seus drets: el dret a la **maternitat voluntària**, es despenalitzà **l'avortament**, a **l'educació sexual** alliberadora, al **tracte igualitari**, a la **planificació** assistida, a **combatre...** tot i que els **companys revolucionaris** les **tornaren** a les **funcions clàssiques i tradicionals** de la **rereguarda**.
- Durant aquest període la **sanitat** arribà a tots els sectors de la població: **s'acabà** la **desigualtat socials** també davant la **mort**. Els **hospitals** s'obriren a tothom.

ELS FETS DE MAIG DE 1937

Els **fets de maig** suposaren el **taló d'Aquil·les** de la **República**. Els **anarquistes** aliats al **POUM** decidiren engegar la **revolució social** aprofitant la feblesa dels poders establerts. Els **comunistes** del **PSUC**, **ERC** i **UGT**, per contra, consideraven que s'havia de guanyar la **guerra**.

Tot s'inicià quan els **anarquistes ocuparen** la seu de **Telefònica** a **Barcelona** i les forces d'ordre de la **Generalitat** s'hi **enfrontaren**. *L'esquerda ideològica* acabava d'accentuar-se. Els enfrontaments acabaren amb **500 morts** i un miler de ferits. Aquest fet fou aprofitat pels **franquistes** per atacar el **País Basc**, el bombardeig de **Madrid** i l'atac **d'Aragó**. El govern de la República va deixar **desvalgut** el front **d'Aragó** per sufocar la revolta catalana amb 5 000 **soldats motoritzats**.

Cosequències:

- els **anarquistes** foren **allunyats** del **poder polític** català i estatal.
- Simultàniament els **comunistes incrementaren** el seu **poder**, obrint pas a l'**ajut soviètic**.
- El **POUM** es **dissol** i el seu dirigent, **Andreu Nin**, és assassinat per agents d'**Stalin**.
- L'**autonomia** de **Catalunya** pateix una **davallada** en pro de l'**enfortiment** de **govern central** que afoga la Generalitat sense suprimir-la.
- A **mig termini**, l'**exèrcit franquista** tindrà a partir d'ara tota la **iniciativa bèl·lica**.

LA BATALLA DE L'EBRE I EL FINAL DE LA GUERRA

Després de la **pèrdua** de **Terol**, els insurrectes arribaran a la **Mediterrània**, deixant **Catalunya aïllada** de la resta de territori republicà. El **5 d'abril** de **1938** **Franco** ocupà **Lleida** i derogà l'**Estatut d'Autonomia**, un acte simbòlic, però **premonitori** del que havia de passar.

La resta de l'any tingué com a protagonista la **batalla de l'Ebre** per recuperar territoris. Les **tropes republicanes** creuaren el riu i **ocuparen** fins a **Gandesa**. Fou una **batalla de desgast**, que les tropes **republicanes no pogueren aguantar i recularen**. La **guerra estava perduda**.

Entre **gener** i **febrer** del **1939**, **Franco** ocupà **Catalunya**. El **9 de febrer** arribà a la **Jonquera** i el **12** tancà la **frontera** amb **França**.

La Dictadura Franquista (1939-1975)

Amb el final de la guerra civil **Franco** va desmantellar tota l'obra de la **Segona República**, el *generalíssimo* va concentrar **tots els poders** sota les seves mans i va governar **totalitàriament** una **dictadura sense constitució** i sense **llibertats** que garantia els **interessos** dels **vencedors** de la guerra Civil: l'oligarquia, l'exercit i l'església. Com a règim **feixista** o **feixistent** va enaltir els **valors militars**, l'ús de la **violència** en la política, el **control** i la **repressió** dels **vençuts**. No voldrà arribar a un acord amb ells, sinó sotmetre'ls. El franquisme va ser l'Estat dels vencedors. **Sense clemència** (*"Viva la muerte, muera la inteligencia"*).

La guerra Civil **no** va acabar l'1 d'abril de 1939 sinó que la dècada que s'iniciava va ser l'època més **dura** i **trista** sobretot per als **vençuts**. Aquests **patiren** tots els inconvenients d'un país destrossat aïllat econòmicament i ple de **misèria**, de **fam** i sobretot de **por**.

• Els fonaments del nou règim

Franco va establir un **règim personalista**. Això vol dir que **no** va seguir **cap doctrina**, ni fer-ne **cap recull d'idees** com havia fet el nazisme, sinó que era un règim basat en les decisions **arbitràries** de Franco. Ell era **cap d'estat**, **cap de govern**, dels tres **exèrcits**, concentrava els **tres poders**, executiu, legislatiu i part del poder judicial. Tots els **organismes** creats (consell de ministres, junta de defensa nacional, etc...) eren òrgans **consultius** però no tenien **cap poder** de **decisió**. El dictador era cap de l'exercit de mar, terra i aire, *caudillo de Espanya por la G.(racia) de Dios*, el **cap** del partit i sindicat únic (**FET-JONS, CNS**). La **Falange** proporcionarà tota la **faramalla** que complaïa tant el dictador: cançonetes, uniformes, mans alçades, escuts, lletres i **desfilades** a imitació de Mussolini i Hitler, per tal de controlar les ments. Nomenarà i destituirà ministres arbitràriament (la democràcia desaparegué: *yo no entiendo de política* –dirà.) En resum, disposava dels mateixos poders que un **monarca absolut** del segle XVII però com si no hi hagués prou es creia **responsable** només *ante Dios y ante la Historia*.

L'establiment del règim establia els seus **pilars** en el règim militar, basat en **l'obediència** fèrria al superior i la **jerarquia**. Seguint aquest **patró militar** la peça fonamental era el **Ministre de Governació**, que nomenava els **governadors civils**, els presidents de **diputació** i els **alcaldes**. Tot de dalt en direcció cap avall.

L'any **39** la **constitució** de 1931 fou **suprimida** i amb ella totes les **llibertats** individuals o col·lectives, únicament reconeixia un partit (**FET-JONS**) i un sindicat únic: la Central Nacional Sindicalista (**CNS**). Es **depuraren** els funcionaris: els **desafectos**, s'acomiadaren, als **tibios** i **indiferentes**, se'ls multarà o se'ls rebaixarà, mentre que els fidels o **adictos** se'ls promocionaran. Qui tingui **mèrits de guerra** passarà per **sobre** dels més **competents** en la **feina**.

Els **vençuts** seran **considerats presoners de guerra**, la resta han d'estar **agraïts**, confiar cegament en el **Caudillo** i **no** insistir en les seves **demandes**.

En resum, el nou sistema era una barreja de **feixisme** i de **conservadorisme** tradicional.

Franco va suprimir els **estatuts** de **Catalunya** i **Euskadi** i va prohibir **cap manifestació nacionalista** fins al punt de voler-les extirpar. El **centralisme superlatiu** fou el tret **definitori** del franquisme.

Per distribuir des de Madrid els **presupostos** de l'estat es creà la **Hisenda Pública**. Ella **distribuïa** els diners, amb la qual cosa es perdé tota **autonomia** de gestió. **L'administració** local podia sol·licitar recursos, però la **concessió** depenia del govern central.

El nou règim va declarar el **Fur del Treball** com a **lleí fonamental**, les **corts** amb un caràcter purament **consultiu**, el **Fuero de los Espanyoles**, un *sucedani* de drets que no alteraven el poder absolut de Franco, la **Llei de Referèndum Nacional** i la **Llei de Successió** per garantir la continuïtat del règim, com veurem més endavant.

• ELS VENÇUTS

Els **vençuts**, totalment **desarticulats**, s'estructuren en **tres grups**: a) els **morts** al camp de batalla, b) els **assassinats** o **executats** –com el president Companys, el 15 d'octubre de 1941, Federico Garcia Lorca, Miguel Hernández- i c) els **exiliats** – com Pompeu Fabra, Pere Calders, Pau Casals, Carles Riba-. Molts dels **exiliats anònims** a França, via **Argelers** (constipés) acabaran als camps de concentració **nazis** (**Franco** dirà a **Hitler** referint-se a aquests últims: *Haz lo que quieras con ellos, no son españoles*). Els que romangueren als seus llocs d'origen patiren una **humiliació** pública de **venjança** (rapats, marcats amb ganivets, apallissats en públic...).

Amb el sindicat únic i la FET-JONS, s'anul·laren totes les institucions que no *combregaven* amb el nou règim. La **llengua catalana** va passar d'excel·lir en la forma gràcies a l'IEC (per exemple la col·lecció Bernat Metge) a tornar al *soterrani* de *l'analfabetisme* i *l'àmbit familiar*. Les tradicions *folclòriques* de caire lingüístic foren igualment perseguides, per considerar-se signe d'identitat catalanista.

• L'ESGLÉSIA CATÒLICA

Lluny de practicar la **clemència** i el **perdó**, exercí la seva particular **repressió**, tot aliant-se amb el nou règim. Controlà **l'ensenyament**, la **moral** (“*La familia que reza unida, permanece unida*”), la **censura** literària a mans d'un **ensor eclesiàstic** (“*Nihil Obstat*”). Per descomptat es prohibí el **divorci**, les altres confessions religioses (sefardites, anglicans...). Tothom és **obligat** al **bateig**, comunió...etc. El suport incondicional de l'Església fa que **Franco** es reservi: el dret de **nomenar bisbes** i de sortir sota **pal·li** de les **esglésies**. Es recupera així la **unió** entre **tron** i **altar**, com a *l'absolutisme*.

• EL NOU ESTAT

L'estat **franquista** **divideix** la població entre **vencedors** i **vençuts**. Pel que fa a **l'ensenyament acomiada** els **professors indesitjables** per ser **rojós** o **separatistes** (el publicaven diàriament els depurats per actituds impròpies). Van ser reemplaçats per **clergues**, molts sense formació..

El **sistema pedagògic** era **militar** (*La letra con sangre entra*). El raonament de l'**Escola Nova Catalana** va ser substituït pel **memorístic** (*Llista de los reyes Godos*). S'exaltarà la història espanyola de manera **xenòfoba**, **chauvinista**, **racista** lligada a la pàtria ("*Una, Grande y Libre*"). Es crea una assignatura per treballar la **Formación del Espíritu Nacional**, que ensenya a ser un bon franquista. Fins al **1947** no es publica algun llibre en català (*Contes de Folch i Torres*).

El **servei militar** obligatori es devindrà una fase més **d'adoctrinament franquista**: com que la majoria de la **població no** havia acabat els **estudis**, molts aprenien a **llegir** allà, o es treien el **carnet de conduir**, els enviaven a l'altre extrem de l'**estat** per aprendre el **castellà** i per enriquir el **sentiment d'unitat**. Molts veuen en la **mili** la **manera** de *fer-se un home* (el desplaçament era gratuït, com la roba i la manutenció). Se'n **lliuraven** els fills de l'**oligarquia** i ...alguns gitanos.

Per adoctrinar les dones es crearà la **Sección Femenina**. Naturalment hi tindran accés les noies ocioses.

Per al **jovent benestant** es crearà el **Frente de Juventudes**, que depenia de la **FET-JONS** i de l'**Església Catòlica**. A més de fer de **policia moral** (perseguint parelles al camp quan anaven a practicar sexe), **manipularan** les **ments**. A través **d'excursions, esports i jocs adoctrinaven** i convertir els fills de republicans a franquistes. La importància d'aquesta tasca farà que **FET-JONS** i **Església pugnin** pel seu control. Només a **Catalunya i País Basc** la **guanyarà l'Església**.

● **LA NOVA MORAL**

La **moral** serà la **preocupació** del **règim** i de l'**Església**: el **sexe** es considerava **pecaminós**, l'exhibició del cos un atemptat, la censura als espectacles –anar decent-, la **culpabilitat** serà sempre de la **dona**, que ha de romandre a casa (*la mujer i la sartén en la cocina estén*). La dona serà la gran perjudicada: no es tindran en compte les seves habilitats intel·lectuals, seran confinades a ser el "*El reposo del Guerrero*", romandre a casa, tenir fills, tenir cura de la llar, administrar la llar –no els diners-, cosir i cuinar.

Això farà que els **mitjans de comunicació ballin** al compàs d'aquesta *simfonia*: la censura depèn de la FET-JONS o de l'Església, els directius són nomenats per gent de confiança del règim. Els opositors al règim són **caricaturitzats** i **rebaixats** a *bandolers* i *delinqüents*. Mai apareix als mitjans cap protesta ni cap problema polític. Les males gestions del règim s'atribueixen a organismes fantasmes: la *conspiració judeomasònica*, les *plutocràcies estrangeres*, el *comunisme rus*.

Donarà suport al règim, a més de l'oligarquia, els vencedors de la guerra, els catòlics.

La majoria de la població estava **cansada** de la **guerra**, de la **fam** i les **bombes**. La **indiferència** i **passivitat** sera interpretada per **Franco** com a **agraïment** i **confiança** en el **règim**. La dura **postguerra** i la **misèria** dels anys **40** –fruit del **robatori** de l'**or** del **Banc d'Espanya** i de la terrible **sequera** de la dècada– portarà les **imatges** més **cruus** (cranis descarnats). Per això l'**oposició** de la població serà **nul·la**.

• LA RESISTÈNCIA ANTIFRANQUISTA

La **resistència** va ser presa des de 1939 per pocs ciutadans. Foren les **guerrilles** armades i els grups **polítics/sindicals clandestins**. Els **primers** són els anomenats **maquis** i foren excombatents contra els nazis que es refugiaren a les muntanyes. Mantindran la seva **lluita en solitari** fins als anys 60. **Fases:**

1. **1939-1943:** alguns **republicans** es neguen a admetre la derrota i continuen **aïlladament** la seva **lluita**.
2. **1944-1946:** El final de la II Guerra Mundial i la fi del feixisme i nazisme donen **esperances** de final del franquisme. Amb aquest objectiu el partit **comunista** a l'exili **organitza** una invasió a la **Vall d'Aran (1944)**, pensant que tothom s'hi afegiria. La **por**, la **pobresa** i el **cansament** per les guerres fa que no tinguin suport popular. Les **potències estrangeres tornen a mirar** cap a un altre **costat**, es liminen a **condemnar** el franquisme, **retirar** les **ambaixades** i es dediquen a **reconstruir** els seus respectius països.
3. **1947 en endavant.** Els grups **guerrillers** són derrotats, **abandonen** la lluita o la **continuen** com a **maquis** fins que són assassinats (com **Quico Sabater** –1960- o **Ramon Vila Caracremada** (1963)).
4. Els **partits** o **sindicats** són a l'exili. Amb la distància i el temps perdran el contacte amb la realitat espanyola. Cal recordar que els partits marxaren a l'exili dividits i enfrontant, tot culapant-se els uns als altres de la derrota. A l'exili els **frustrarà** la no-intervenció dels aliats per acabar amb Franco. El govern de **Catalunya** crearà **ambaixades** a l'exili i mantindra la presidència després de **Companys** en les persones de **Josep Irla** i de **Josep Tarradelles**. L'oposició interior va quedar destruïda. A tall familiar es va mantenir viu l'**ajut mut** als represaliats. Aquest sentiment contingut serà el que permetrà que **neixin** les **generacions** escèptiques dels anys 50. Seran elles les que duran els primers **boicots** als **tramvies de Barcelona** de **1951** i **1957**.

• AUTARQUIA I CATÀSTROFE ECONÒMICA

Com havia fet **Mussolini** i el feixisme, la dècada dels 40 i part dels 50 Franco dugué a terme la **política econòmica** de l'**Autarquia**. **Autarquia significa evitar importacions**. Es vol fer creure que Espanya és **autosuficient**. La realitat és diferent no hi ha fonts d'energia. **L'entestament orgullós** de l'autarquia provocà **escassetat de productes** i preus **creixents**. Els principals **afectats**...els més **humils**, com sempre. El franquisme **estipularà preus màxims** i **cartilles de racionament**. Això resultarà **contraproductiu** perquè estimularà el **mercat negre** (anomenant apartir d'ara **estraperlo**, enriquiment a través de doblar o triplicar preus, amb la complicitat de les autoritats corruptes). Aquest és el **gran estraperlo**. El **petit** serà el que despertarà la **picaresca** per **sobreviure: robar de nit al camp, beure's la llet i reomplir** els recipients amb aigua, ... L'encariment dels productes bàsics farà que la **brutícia**, la **fam** i **malalties** ancestrals –**tuberculosi, sarna**...- irrompin a les famílies.

El resultat és que mentre que les potències europees es recuperen en quatre o cinc anys de la **II Guerra Mundial**, Espanya en trigarà 20 a recuperar-se de la Guerra Civil. Franco voldrà fer creure que la **culpa** de la **no-recuperació** és de la Guerra Civil, de la sequera i de **jueus-masònics** (“*fer dissabte*”), però la realitat és que fou de la mala gestió franquista, de l'autarquia i de la **incompetència** dels vencedors.

• EL RÈGIM FEIXISTA DELS 40

El règim de la **Postguerra** evolucionà de manera diferent els primers anys: Entre 1940 i 1943 **elaborà moltes lleis** com **La Ley de Creación de las Cortes (1942)**, però que eren purament **consultives**. Va passar de la **neutralitat** a la **intervenció militar** a la II Guerra Mundial després del **protocol d'Hendaia** (entrevista i retard). En aquest moment va tornar el favor a **Hitler** per la intervenció en la G. Civil enviant la **División Azul**, un exèrcit per combatre al **front soviètic**, a més de **logística**.

Quan va veure que al voltat de **1943 Alemanya** perd la Guerra començà a *maquillar* el **règim democràtic**: substitueix a **Afers Estrangers** el falangista **pronazi Serrano Suñer** per l'**anglòfil comte de Jordana**, el **1945** elabora el **Fuero de los Españoles**, que presten ser una declaració de drets, la **Ley de Reféndum** i la **Ley de Bases de Régimen Local**, per gestionar els ajuntaments. Tot una *farsa*. Amb la condemna de les potències europees, els **ambaixadors marxaren** de Madrid, menys l'argentí, i l'impediment d'entrar a l'ONU, Franco respon amb menyspreu ("*Si ellos tienen ONU, nosotros tenemos DOS*") cap al món i es tanca **hermèticament** a l'exterior. Només tindrà relació amb altres dictadures com la Portuguesa o l'Argentina.

El règim és fill del *surrealisme*. El *generalísimo* (la mateixa pirueta lèxica és *sui generis*) manté latent una contradicció: ell és **monàrquic**. **On és el rei? Franco** no té cap pressa que torni el monarca. El **dictador** vol ser **rei sense corona**. El fill **d'Alfons XII, Joan de Borbó**, després de la Guerra Civil no vol cometre la mateixa errada que el seu pare i no vol un dictador com a parella artística. per això ers reuní amb l'oposició a l'exili el **1945** a **Sant Joan de Llum** (País Basc francès), per reconstruir la democràcia després de la II Guerra Mundial. Ja sabem que el món *girà l'esquena* a Espanya. **Franco** no perdonarà mai a **Joan de Borbó**. Com a venjança i per *netejar-se la cara* davant l'estranger va fer la **Llei de Successió**, el **1947**, que designava hereu a la corona el fill de Joan de Borbó. El seu fill serà educat a Espanya, sota supervisió franquista. Joan de Borbó, a l'exilia **Estoril** (Portugal) mantindrà el títol de **comte de Barcelona** però no serà mai rei. El **Vaticà aplaudirà** aquests esforços del **dictador** i serà, com no, el primer estat a tenir-hi relacions.

• ELS ANYS 50

El *Nuevo Estado* **no** pot continuar durant els anys 50 amb la política de **repressió**.

Motius:

- a) la majoria de la **població no ha participat** a la **Guerra Civil** i les **presons són plenes** de presoners de guerra.
- b) **L'aïllament** internacional fa que la **situació sigui insostenible** i
- c) **l'autarquia ...inviàble**. La feblesa del règim militarista es veu quan el **règim no** fa cap esforç per **retenir** el **Marroc** en el seu camí cap a la **independència** el **1956**.

Els països europeus afectats per la II Guerra Mundial es **beneficiaren** del **Pla Marshall**, un pla de **crèdits** per a la reconstrucció europea. Espanya en quedà al **marge** per l'**orgull** del dictador que **no volgué abandonar l'autarquia** ni fer **reformes democràtiques**.

Pel que fa a **l'economia** d'aquests primers anys dels anys 50 és **catastròfica**. A la **sequera** dels anys **40** seguiren les **males anyades** als camps del **País Valencià** i les **glaçades** de **l'Alt Empordà**. Les *oliveres* tallades ho constaten i la gent recorda que arran d'això van acollir els primers turistes ocasionals a la Costa Brava.

La **renda** per càpita dels espanyols no torna a ser la mateixa que durant la República fins al **1960** aproximadament. Aquesta **crisi angoixant** va estimular dos tipus d'**emigració**: una **interior** i una altra **exterior**. La **interior** anà del camp a la **ciutat**. Sobretot a **Catalunya, P. Basc** i **Madrid**. El degoteig no parerà fins a la mort del dictador. La ciutat permetia més mitjans de subsistència que la cruesa del camp, i proporcionava a més...**anonimat**. Els descendents de rojos deixaven d'estar assenyalats amb *el dit*. Una nova vida. Però com sempre...*a río revuelto, ganancia de pescadores*: els **patrons** es beneficiaran d'aquest volum de població i els pagaran **sous miserables**. Un altre cop la **corrupció**. (La necessitat de simultanejar dues feines és l'explicació de "*Dinar i sopar tard*"?). S'allotjaran a la perifèria de les ciutats, a **barraques** (*Albergues*) sense condicions higièniques de manera **provisional**. Sovint aquesta població feia el mateix camí que les autoritats dels seus llocs d'origen (mossèn o alcaldes).

Emigració exterior. En principi el règim **prohibeix l'emigració** a l'estranger als anys 40. Durant els **anys 50** comença a permetre'l si és a **Amèrica Llatina**. Progressivament, la necessitat de **divises** (moneda estrangera, per poder importar quan l'autarquia s'anul·li) farà que s'autoritzi la sortida de mà d'obra barata (assistents i restauració) cap a **França, Suïssa** i **Alemanya**. Tot i que millor pagats que aquí, els països receptor van mirar sempre amb condescendència i menyspreus aquestes víctimes del règim. S'ha de tenir memòria històrica per no pagar amb la mateixa moneda actualment.

• **EL PLAN DE ESTABILIZACIÓN DE 1959**

Incomprensiblement fins al **1959** els responsables econòmics **no** van pretendre corregir la mala gestió anterior. Això es va produir per:

El **1957** es va produir un **canvi de Govern** i van pujar membres de **l'Opus Dei, tecnòcrates ultracatòlics** amb la convicció de convèncer pietosament el dictador de la necessitat de canvis, sempre als ulls de Déu.

El **1958** Espanya entra amb ells a **l'Organització Europea de Cooperació Econòmica (OECE)** i al **Fons Monetari Internacional**.

Els resultat de tot plegat és el **Plan de Estabilización de 1959**, que pretén:

- **Reduir l'intervencionisme** econòmic.
- **Afavorir l'entrada de capitals** estrangers.
- **Importar i exportar**.
- **Controlar** la inflació.
- Fixar el **canvi** amb el **dòlar**.

En definitiva **acabar** amb **l'Autarquia**. Les emigracions a Europa es disparen a partir de **1959**. L'entrada de **divises** és un alicient per als **paràsits del règim**. La propaganda del **NO-DO** batejarà aquest tomb com a *milagro español*, però no tenia res de miraculós.

● 1951-1962: Continuitats i discontinuïtats

A finals dels anys **40**, **Franco** va fer un gest d'allunyar els **Falangistes** del poder nomenant **Alberto Martín-Artajo** ministre d'**Afers Exteriors**. Aquest era representant del **nacionalcatolicisme**. Amb el canvi Franco pretenia allunyar-se de la política pronazi. La comunitat internacional **no** li va semblar **creïble** i de fet no ho era perquè els falangistes continuaren a l'ombra. Per tenir contents a totes dels faccions (**Falangistes, Militars, Nacionalcatòlics, Carlins, Monàrquics i Opus Dei**) els aplegà tots en el **Movimiento Nacional**. I distribuí càrrecs ministerials a tots, tot i que predominaran els **militars**, sota el comandament de l'**almirall** de la marina **Luis Carrero Blanco** des de **1951**. Aquest es farà fort al costat de Franco i *pujarà com l'escuma*. **Carrero Blanco** rebrà del dictador una capacitat *in crescendo* en les decisions de govern. Durà la batuta en les negociacions amb el **Vaticà** i els **EE UU**, en detriment de **Martín-Artajo**.

Tot i que la relació entre **Franco** i els religiosos era òptima durant la Guerra Civil, el **Vaticà no** es va **pronunciar** (com no ho va fer contra Mussolini, ni contra Hitler), fins veure com acabava el mapa europeu. El **1945** encara no s'havia pronunciat, tot creient que la **comunitat internacional enderrocaria** el franquisme. En veure que no es feia res el **1952** se celebrà a **Barcelona** el **XXXV Congrés Eucarístic Internacional** que serví per preparar el **Concordat amb la Santa Seu**, que reconeixia el **règim franquista** (1953).

La **Guerra Freda** va ser la **pugna no declarada** entre l'**URSS** i els **EUA** després de la **II Guerra Mundial**. En aquest context **Eisenhower** veié la Península Ibèrica un "*portaavions natural*" per a les seves **bases militars**.

Fruit de les gestions de **Carrero Blanco** i de la **Guerra Freda**, a partir de **1951** arribaren els primers ajuts del tardà **Pla Marshall**, el **1952** ("*Bienvenido Mr. Marshall*"). El **1953** les bases de **Morón, Rota i Torrejón de Ardoz** passaren a ser americanes, el **1955 Espanya** entrà a l'**ONU** i el **1959 Eisenhower** visità **Espanya**, que fou interpretat com una **victòria** del règim.

• La Crisi política del 1956-1957

L'any 1956 a la crisi econòmica s'uneixen unes onades de vagues a la Universitat de Madrid sense precedents. La mort d'un estudiant falangista provocà la detenció de molts estudiants i començaren els problemes per als ministres responsables.

Es crearen els Principios Fundamentales del Movimiento, un cos de principis del règim, que topà amb la jerarquia eclesiàstica perquè es donava més poder a la FET-JONS. Aquesta crisi institucional del franquisme unida a la crisi de l'autarquia tindrà una alternativa: L'Opus Dei. Carrero Blanco, tot i no ser de l'organització, introduirà els seus tecnòcrates per depurar l'economia i la política de la mà de Laureano López Rodó. El tàndem Carrero-López Rodó serà el creador del Plan de Estabilización. Simultàniament els representants de la Falange (Camilo Alonso Vega) promouran la Ley de Principios Fundamentales del Movimiento, que actualitzava els principis de la FET-JONS com a permanents i inalterables (els omnipresents Carlins se'n separen). Amb aquests Principios els Falangistes es blindaven contra l'Església i s'asseguraven la continuïtat.

• OPOSICIÓ dels anys 50 i 60

- a) Els republicans a l'exili havien mort, eren molt grans, estaven desunits i havien perdut el contacte amb la realitat espanyola. Només es mantenien el PCE-PSUC, la CNT i el PSOE.
- b) A dins l'estat el boicot als tramvies de Barcelona de 1951 demostra que s'està perdent la por a Franco.
- c) Les vagues obreres i estudiantils de 1956 revifem el PCE i el PSUC que esdevindran l'oposició clandestina amb noves generacions (El Frente de Liberación Popular –FLP– i el Front Obrer de Catalunya –FOC–) originàriament de procedència catòlica però que esdevingueren marxistes. Cal recordar que la procedència catòlica era inevitable en aquesta època.
- d) Al País Basc, un grup de joves se separa del PNB per crear Euskadi ta Askatasuna –ETA–, d'origen penibista, catòlic i pacifista iniciarà els atemptats violents als anys 60.
- e) A Catalunya, també hi ha renovació el desaparegut POUM, esdevingué als anys quaranta en clandestinitat el Moviment Socialista de Catalunya –MSC–, aquest partit serà el referent del PSOE de l'exili.
- f) L'Església catalana amb l'ajut de l'Abadia de Montserrat creà revistes en català (Serra d'Or) i inicià campanyes per fer missa en català. L'església recelosa amb el règim i amb la FET-JONS pel monopoli de l'adoctrinament, va començar a crear grups activistes reacis al franquisme com Catòlics Catalans –CC– que protagonitzaran una queixa contra el director de la Vanguardia (José Luis de Galinsoga) per haver dit mentre sentia missa en català “*Todos los catalanes son una mierda!*”.

- g) L'acció de la **CC** entra en decadència arran dels **Fets del Palau de la Música**, en què el seu dirigent, **Jordi Pujol**, va ser **empresonat**.
- h) El **moviment sindical** també es recupera –**UGT** i **CNT**–, tot i que amb **dirigents renovats**, més lligats a la realitat espanyola. Aquesta permissivitat fa que es creï **Comissions Obreres –CC OO-** d'ideologia marxista, pensant que seria inofensiva, dirigida per **Marcelino** Camacho (què és un *marcelino?*). Va ser **il·legalitzat** el 1966 quan va tenir un **èxit imprevisible** a les **eleccions sindicals**. Camacho serà empresonat. E
- i) Es crearen **editorials** que publicaven en català com **Enciclopèdia Catalana** i **Edicions 62** –apareguda el 1962– que se sumarien a l'existent **Bernat Metge** de clàssics grecollatins, que ja existia des de la dècada de 1920.

● DEL DESARROLLO A LA CRISI

El **trencament de l'Autarquia** va obrir el país a les **inversions estrangeres** (**liberalització** de l'economia des de **1959**) i a la **injecció del Pla Marshall**. Això va ser presentat pel **règim** com a mostra de la seva **magnífica gestió**. El *desarrollo* fou presentat com a **Milagro Español**, que no responia a res més que a la bona **conjuntura econòmica internacional** i al tancament en què es trobava des de feia dècades, com demostrarà el 1973. Els **tecnòcrates** iniciaren els **Planes de Desarrollo**, que van ser **tres: 1964, 1968 i 1971**.

Aquests plans **pretenien modernitzar el país**. El **resultat** va ser **insuficient** perquè les **expectatives** no es van produir mai, donat que el **règim** no disposava dels **mitjans** per fer-ho. Tot i això, la **bonança internacional** va fer que **Espanya** passés d'estar a la **cua d'Europa** a ser **l'11è país més industrialitzat del món!**...La *falsedat del milagro* es farà evident amb la **crisi del petroli del 1973**.

Durant els anys **60** s'exporta i s'importa, tot equilibrant la **balança de pagaments**. Aquesta **millora** econòmica va fer que es creessin els **Polos de Desarrollo: nuclis industrials a Madrid, P. Basc i Catalunya**, que de fet ja existien des del segle XIX. Aquests nuclis industrials pretenien **estimular el desenvolupament econòmic** de les **regions properes** gràcies a les injeccions econòmiques que arribaven de Madrid o de l'estranger. Cal insistir que aquestes **zones** tenien una **tradició comercial** abans del **franquisme**, al contrari, el **règim** va aprofitar aquesta infraestructura per **modernitzar** la resta de **l'Estat**. Aquesta **revitalització** va **suprimir** la **desocupació** (atur zero) i van atreure immigrants de les zones més depauperades de l'estat.

Durant aquesta dècada es mantingué la sortida de **treballadors** espanyols a **França, Suïssa i Alemanya**, la qual cosa va permetre l'entrada de **divises**.

Tot plegat mostra com el **creixement econòmic** no fou un mèrit del **règim** sinó de la **prosperitat internacional** i de l'**esforç dels ciutadans**.

A tot això s'ha d'afegir l'**entrada massiva i milionària de turistes** als anys 60 (“*Spain is diferent!*”), estimulats pel bon **clima**, els **preus baixos** i les **platges verges**, el **boom immobiliari** i turístic a la **Costa Brava** també va permetre equilibrar la **balança de pagaments**, pel que fa a la importació de fonts d'energia.

Aquesta *fantasia econòmica i política* es trencarà: la crisi del **petroli del 1973** mostrarà que no hi ha cap **miracle**. La crisi econòmica serà *l'estocada* de mort del franquisme.

● **APERTURISTAS I BÚNKER**

La paraula de *moda* el **1962** és *aperturismo*. Els Falangistes s'oposaran a l'obertura del règim i s'autodenominaran **Búnker**, com a grup homogeni fidel a l'ideari del Movimiento, contra la relaxació dels Al principi de la dècada, per donar una imatge de **tolerància** de cara a l'exterior es pretén **disfressar** el règim de **reformista**. Les **vagues** de principis de la dècada provoquen una dura **repressió** que **desdibuixa** la imatge benevolent de **Franco**. Aquest mateix any es crea a **Munic** el **IV Congrés del Moviment Europeu**, que debat sobre la **unió europea**. Hi participen **partits a l'exili d'esquerres** i una **delegació espanyola encapçalada per Gil Robles**. En posar sobre la taula la **democràcia** el **Govern** de Madrid **menysprea i desacredita** el **Congrés** anomenant-lo “*Contubernio de Munic*”. Espanya és rebutjada per entrar a la **Comunitat Econòmica Europea** (CEE, la futura UE). Una mostra de la manca **d'apertura** del règim és que el **1963** se signaren tres **sentències** de mort a **comunistes i anarquistes** per delictes de la **Guerra Civil!**

Entre el **1962** i **1969**, entren al govern més representants de l'**Opus Dei** (com Gregorio **López Bravo**) i Manuel **Fraga Iribarne**, al **Ministeri d'Informació i Turisme** (el promotor *d'Spain is diferent!*). Aquest darrer tindrà un *vehicle* molt potent per promocionar-se i promocionar l'**obertura** del règim: la creació de **Televisió Espanyola**, la **Llei de Premsa**, que substitueix molt generosament la **censura** per **multes, sancions i presó** a qui *abusi* de la **llibertat d'expressió**. Intenta *vendre* la cara amable del règim i les seves conquestes a la campanya “*25 años de Paz i Ciencia*”, que es ridiculitzarà en *25 años de paciencia*. Construirà **hotels de luxe** (els **Paradors Nacionals**). Èxit rera èxit...gràcies a la situació internacional, no ho oblidem.

La llibertat -relativa- de premsa va fer que l'*aperturista* **Fraga** perillés en el càrrec arran de l'afer **MATESA**. Un **escàndol de corrupció** en el **textil** esquitxà els ministres de l'**Opus Dei**. Fraga va permetre que es publicués **tot** per **perjudicar Carrero Blanco i López Rodó** i guanyar posicions davant la mort del dictador i acollir el príncep **d'Astúries** com a Rei d'Espanya. **No** li surt bé i **Carrero Blanco** en surt reforçat. **Franco** es deixà aconsellar **Carrero Blanco** per crear un govern *monocolor* que durà del **1969** al **1973**.

El 1973 Franco nomenà **Carrero Blanco** president del **Govern** (“*Atado y bien atado!*”), el que desitjaven tots els que envoltaven el dictador...no sabien pas la sort que van tenir.

• LA MONARQUIA DEL MOVIMIENTO

El *Parkinson* del dictador i l'edat avançada va fer que es preparés la seva successió al *tron* d'Espanya. D'acord amb la **Llei de Successió del 1947**, **Joan Carles** va ser nomenat **Príncep d'Espanya**, i no d'Astúries, perquè no succeïa a cap monarca viu. Va ser curiosament **instruït** pel falangista **Torcuato Fernández-Miranda** en els punts bàsics del Movimiento perquè la intenció és que fos la **continuïtat** del règim, tot i que amb **retocs**: divisió de poders que ell concentrava i **reactivació d'Òrgans** que fins al moment eren purament **consulius** (Congreso).

Així, el **1969 Joan Carles de Borbó i Borbó** –nét d'Alfons XIII- va ser nomenat Príncep d'Espanya. Carrero **Blanco** prepararà aquesta successió tot i el disgust del **búnker falangista** per no tenir car càrrec al govern per contradir Carrero Blanco. Per això **instigaren** perquè el **successor** fos **Alfons de Borbó Dampierre**, cosí de **Joan Carles**, casat amb la néta de Franco María del Carmen Martínez-Bordiú, *la nietísima* de Mira quién Baila. Tot i les **simpaties** que despertaven en la dona de **Franco**, **doña Carmen Polo**, la *collares*, perquè els seus descendents fossin reis, Carrero Blanco *no dio su brazo a torcer*.

Franco acceptà, per sobre de la seva dona, la decisió de **Carrero Blanco** que fou nomenat **president de Govern** el **1973**.

• L'OPOSICIÓ FINS AL 1975

La **bonança econòmica** dels anys **60** fa que la població a més de sortir de la **fam** crònica de les dues darreres dècades **vulgui canvis**. Una bonança relativa si es compara amb la mitjana europea del moment! La **millora** –relativa- econòmica (adquisició d'electrodomèstics i de cotxes – com el **Seat 600**) fa que tothom estigui fart de la **repressió**.

- a) Hi ha tota una **població** que **no** ha conegut la **Guerra Civil** i que no entén la por del règim a les **noves idees**. Volen una **democràcia participativa**. Ja s'ha dit que una **ventada** ideològica nova la va proporcionar **CC OO**, infiltrant les idees reformadores en les eleccions sindicals dins la **CNS**. Aquesta *esquerda* del **sistema** farà que els obrers **reivindiquin drets**: com el **dret** a la **vaga** i la **llibertat sindical**, que eren incompatibles amb el règim.
- b) Amb la crisi del petroli, a les reivindicacions dels obrers seguiran **professors i estudiants**. El Govern proclamà l'estat d'excepció i es produïren 729 detencions (301 eren estudiants).
- c) Als **70** el moviment **veïnal** s'afegí a les **reivindicacions urbanes**: **Madrid**, **Barcelona**, **Bilbao** i fins i tot **Valladolid** –impensable.

- d) **L'Església catòlica**, amb l'elecció de **Joan XIII** com a papa, es desmarca i critica el règim. Franco ho qualifica com una veritable **traïció**. Aquest Papa encapçalà el **Concili Vaticà II**. Molts rectors *franquistes* es negaran a acceptar el concili.
- e) El **Partit Comunista** –clandestí com el seu dirigent: Santiago Carrillo-, el **PSUC a Catalunya**, guanyarà molts **seguidors** a les **aules universitàries** i a l'entorn obrer.
- f) Apareixeran altres grups **marxistes** alternatius com el **PSOE – congrés de Suresnes del 1974-**, el Moviment Comunista o la **CNT**.
- g) A **Catalunya** l'oposició madura amb l'**Assemblea de Catalunya** el **1971**, en la **clandestinitat**. Va ser un òrgan unitari **d'oposició sociopolítica**, on s'afegí fins i tot el **partit Carlista** que s'havia separat de les tesis de la FET-JONS. Aquesta **Assemblea** popularitzà l'eslògan "**Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia**", lligant reivindicacions **catalanistes** i **antifranquisme**.
- h) En aquesta lluita, cal fer menció de la lluita **cultural** de **masses** que encapçalà la **Nova Cançó**. Maquillat de grup cultural i musical els **Setze Jutges** compongueren **cançons-protesta** que escaparen de les *tisores* dels **censors** (Ovidi **Montllor**, Maria del Mar **Bonet**, **Sisa**, Lluís **Llac**, **Serrat** ... *Ja s'ha acabat el bròquil, Fills de Buda, L'estaca, el Vent, Què vol aquesta gent que vénen de matinada...* i fins i tot el *La, la, la*).

● 1973-1975.

El **20 de desembre de 1973** un comando **d'ETA** va fer esclatar una bomba en el moment de passar el cotxe **presidencial** de **Carrero Blanco**. **Carmen Polo instigà a Franco** perquè nomenés president Carlos **Arias Navarro**. No donava la talla però destacà per ser de **mà dura**. Carmen Polo digué: "*Nos van a matar a todos como a Carrero. Hace falta un presidente duro. Tiene que ser Arias. No hay otro*".

El **dictador empitjora** i ha de cedir **interinament** el poder a **Joan Carles** el juliol de **1974**. Mentrestant la **conflictivitat sindical, estudiantil, veïnal i musical** (*Ja s'ha acabat el bròquil tu ja m'entens, si tu l'estires fort per aquí... segur que tomba*). **Franco** recupera el poder al **setembre de 1974** i **executa** sentències de mort a "*Garrote vil*".. L'**1 d'octubre** s'organitza una **concentració** multitudinària de suport al dictador (*euopeos, hdp!*). Sense gaire ressò i perquè no semblava un senyal de feblesa el règim cedeix la sobirania del **Sàhara Occidental** al **Marroc**.

Finalment el **20 d'octubre** morí el dictador després d'una *llarguíssima, soferta i duríssima* agonia.

La Transició Espanyola

(1975-1982)

Quaranta anys de dictadura, havent-t'ho deixat tot *atado y bien atado*, deixava un estat **d'incertesa** sense precedents. El **balanç** d'aquests **set** anys deixà:

- Una **monarquia constitucional, parlamentària i democràtica**.
- Una **constitució**, la del **1978**.
- Un **sistema de partits plural**.
- Un **estat d'Autonomia**.

Tot plegat una **Transició política** necessària i exigida *in pectore* per la majoria de la població, *farta* de tanta **repressió**, de tanta **missa** i de tanta **por**. En pocs anys es passà dels discursos on s'invocava a **Primo de Rivera** i la **Falange**, a que l'alcalde de **Madrid** incités durant les festes "*A Colocarse y al loro!*".

• Els condicionants: crisi, les altres dictadures, els militars i la societat.

- La **crisi del petroli de 1973** va ser un dels fets que va fer *trontollar* els últims anys de la dictadura. En aquest sentit va servir com a *arma arrojadiza* contra els **tecnòcrates** del règim. El problema és que la **crisi** va continuar després de la **mort** del dictador. Mentre les **democràcies europees** intentaven **pal·liar** la crisi (disminuint el dèficit públic, controlant la inflació o rebaixant costos) a Espanya *li posaven el termòmetre a Franco*. No van (saber) **reaccionar**. Passat 1975, la **preocupació** dels polítics era **crear** precisament un **sistema polític**, per poder actuar. No es podia treballar per un **estat del benestar** ni **concerts socials** (acords entre sindicats i patronals) si aquells no estan legalitzats. Per entendre'ns primer és la **Transició política** i després vindrà la **Transició econòmica**. La **crisi** empitjorà en el període de **1979 a 1980**, i recordem que les crisis s'inicien un any però que l'*ona expansiva* perdura i s'escampa durant lustres. La **inflació i l'atur** marcarà tota la **Transició**. **L'economia no millorarà fins al 1986**, amb l'entrada en la **CEE**.
- Les dictadures de Grècia i de Portugal** van caure respectivament el **1973** i el **1974**. Tot plegat un avís a **Franco**. A **Grècia** i **Portugal** s'iniciaren **democràcies liberals** o **socialistes** contràries als règims militars. Això va que el **búnker** de militars i Falangistes *arrufin el nas* i endureixin els últims dies del dictador. Alhora es *blindaven* contra cap *obertura* del règim després de **Franco**. Els **militars** continuaven sent un **problema** a tenir en compte.
- Amb aquesta situació, **els militars falangistes (Guerrilleros de Cristo Rey)** protagonitzaran aldarulls per **atemorir** la població contra els **rojos, separatistes i jueus** a fi de recordar la **por** de la **Guerra Civil** i mantenir el **control**. Junt amb aquests militars franquistes hi havia la majoria dels **oficials joves, monàrquics i liberals**, partidaris de reformar l'exèrcit i obrir-lo a Europa i l'**OTAN**. Tots obeiran **Joan Carles**, seguint l'última **ordre** del dictador: "*obeïu-lo a ell, com heu fet amb mi*". Aquest desig permetrà la **Transició** i silenciarà el *soroll de sabres*. Cal dir que proliferaran els grups terroristes antimilitars: **ETA, GRAPO i FRAP**.

- d) La societat havia canviat durant els anys seixanta: la millora econòmica, l'èxode rural, la millora del nivell de vida, l'evolució de les mentalitats, l'acceptació de la **diversitat nacional** i sobretot el **cansament de la dictadura**. La majoria silenciosa no es manifestava públicament però rebutjava la dictadura. Les manifestacions de rebuig es mostraran a les urnes i de mica en mica envairan estadis, places de braus i finalment carrers.

● ¿Atado y bien atado?

El **23 de novembre** el Príncep d'Espanya pren la **corona** sota el nom de **Joan Carles I**, per no *fer un lleig al seu pare* i per posar punt i final als cansinos carlins. La situació que es troba **Joan Carles** és la que havia previst **Franco**:

- Una Ley Orgánica del Estado, que detallava el funcionament d'Espanya (1966).
- Els **Principios Fundamentales del Movimiento** del 1958, que tothom havia d'obeir.
- La **separació** entre el **Cap d'Estat i cap de Govern**.
- El Consejo del Reino, que assessorava el rei. Els seus membres eren falangistes i no eren electes democràticament.
- Les **Corts** estaven formades per **falangistes**. Tots eren nomenats tret d'un petit nombre –els *procuradores* familiars- que eren **electes**.
- No hi ha partits polítics sinó **associacions polítiques** que han de ser fidels als **Principios Fundamentales del Movimiento**.
- Els **sindicats** continuen prohibits, tret de la **CNS**.
- Segueix en vigor la censura, la pena de mort i la Ley de Prensa del 1966.
- Aquesta és la situació el 23 de novembre de 1975. Només cal veure què ens ha arribat als nostres dies per fer-nos una idea del que significà la **Transició política i pacífica espanyola**.

● Gener-juny de 1976: Arias Navarro

Franco va deixar un **cap d'estat, repressor i fidel** al règim: **Arias Navarro**. Amb ell, tot un sèquit de **falangistes** (com **José Solís Ruiz**) i d'altres *aperturistas* com **Fraga, Leopoldo Calvo-Sotelo, Adolfo Suárez i Rodolfo Martín Villa**.

Cal valorar-los per la seva **obra** més que no pas per la seva **procedència**: **Arias Navarro** saboteja totes les maniobres de canvi de **Fraga** i els **oberturistes**. Aquest pretén substituir les corts franquistes per un **congrés** i un **senat**. El *Búnker* ho veta tot. Això mostra que no es pot fer canvis sense canviar les regles de joc ... i els jugadors.

Com s'ha dit cal jutjar-los pel que fan i **Fraga**...mostrà el seu costat més **fosc** amb la brutal repressió als carrers durant aquests mesos. "*La calle es mia*"-dirà.

A Catalunya les vagues prenen el lema de l'Assemblea de Catalunya "Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia". Es creen tot un seguit de plataformes de defensa democràtica: la **Junta Democràtica**, la **Plataforma de Convergència Democràtica** i la **Coordinació Democràtica de España**, anomenada *platajunta*. L'**espiral d'acció popular-repressió-acció** fa que el rei es *preocupa* i canvia *d'alfil*: Arias Navarro i el seu govern és forçat a diminitir l'1 de juliol de 1976.

• El tàndem Suárez-Fdz-Miranda: la LRP

Joan Carles va decidir nomenar un **oberturista** cap de govern: **Adolfo Suárez**, suggerit pel preceptor del rei **Torcuato Fernández-Miranda**. Aquest darrer era el president de les **Corts** i del **Consejo del Reino**.

El pla del rei era el següent: **democratitzar l'estat**. Per dur-lo a terme calia una **persona discreta, audaç, hàbil i aparentment inofensiva**. Suárez rebrà l'encàrrec de **desmuntar el franquisme** però sense aixècar *soroll de sabres*. La mà esquerra de Suárez aconseguí:

1. que les **Corts franquistes** votessin per **425** vots a favor i **59** en contra la **Ley de Reforma Política (LRP)** que tenia com a primer punt fer **desaparèixer les corts franquistes**. Increïble. Els militars van votar a favor de ... *d'esborrar-se* del panorama polític!
2. **Convocar un referèndum** popular per aprovar la LRP. Aquesta preveia convocar **eleccions amb sufragi universal**, crear el **Congrés i el Senat** i modificar le lleis **Fundamentals del règim**. Els ultres del *búnker* encapçalats per **Blas Piñar**, de **Fuerza Nueva**, va fer de *Laocoont*...cridant com si e tractés d'un *cavall de Troia* que era una **trampa**. Les **primeres eleccions democràtiques de 1977**. En aquest context l'oposició no es refia. La mà esquerra de Suárez fa que prometi als militars que mai legalitzarà el **PCE**. Mentre a **Catalunya** proliferen les **vagues** els militars dimiteixen perquè no veuen clar de quin costat està Suárez. El resultat de tot això va ser que al referèndum per ratificar la **LRP** la participació és del **77%**. Voten si el...**94%** dels **votants**. Suárez *s'ha sortit amb la seva*: les *institucions franquistes tenen els dies comptats*.
3. **La legalització dels partits polítics**. Aprovada la LRP, Suárez es proposa **legalitzar totes les forces polítiques inclosos nacionalistes i partit comunista**. Això es fa amb l'**oposició dels militars i ultres**, que assassinen cinc advocats laboralistes –comunistes. ETA i GRAPO s'hi tornen. Sembla que ressuscitin els dies previs a la **guerra civil!** Aprofitant les vacances de **Setmana Santa**, en què els militars no van assistir a les **Corts**, Suárez legalitzà el **partit comunista (dissabte roig, 9 d'abril de 1977)**. Els **militars** se sentiran **enganyats**. Suárez contactà amb el **President Tarradellas** a l'exili i tornà el **1977** ("*Ciudadans de Catalunya, ja sóc aquí!*").

4. Legalitzats tots els partits, ja es podien **convocar eleccions democràtiques**. Va vèncer el partit de **Suàrez: Unión de Centro Democrático (UCD)**, però sense la majoria absoluta. El **PSOE** és la segona força, el **PCE** la tercera i després els partits **nacionalistes catalans i bascos**. El partit franquista no obté cap diputat. El partit de **Fraga (Alianza Popular)** quedà molt lluny d' UCD.
5. El pas següent era **redactar una constitució**. Per a això es va formar una **comissió** integrada per: **3 membres de la UCD, 1 del PSOE, un del PCE, un d'AP i un de CDC (Convergència Democràtica de Catalunya, en representació dels nacionalistes)**. El **resultat** fou una **constitució flexible, llarga i ambigua**. Consta d'un **preàmbul**, una part **dogmàtica** (principis generals, llibertats i drets i deures dels ciutadans), **part orgànica** (organització territorial d'estatuts d'autonomia) i una **conclusió** on s'exposa el procediment per modificar aquesta **constitució**. L'estat segons la **constitució** es defineix com a **democràtic, social i laic, sotmes a la sobirania popular ia la separació de poders i amb un tribunal constitucional** per jutjar i resoldre els conflictes entre els diversos òrgans de l'estat.
6. Un cop redactada va ser **aprovada per les Corts** (amb el **no** de cinc **diputats d'AP, un Euzkadiko Eskerra**), si de **325** diputats i **14 abstencions (PNB, ERC i AP)**.
7. Seguidament es **va ratificar per referèndum, el 6 de desembre de 1978** (67% de participació i **87 % de vots afirmatius**).
8. Aleshores es convoquen **eleccions democràtiques dins el marc de la constitució**. Som al 1979 i es confirmen tots els resultats de les eleccions del 1977...però **UCD perdrà distància** respecte al **PSOE**.
9. **L'any 1979 és l'any de l'Estatut de Catalunya (l'Estatut de Sau)**. El marc constitucional contempla l'estat d'autonomies i junt amb la **catalana i la basca** se n'afegiran a partir de l'any **1982 la resta**.
10. Aprovat **l'Estatut de Sau l'any 1979** es van convocar les primeres eleccions al **Parlament de Catalunya el 1980**. Va vèncer **CiU (Jordi Pujol)** i formà govern amb el suport **d'ERC i UCD**. **L'oposició** estigué representada per **PSC-PSOE i el PSUC**.
11. Les eleccions **al País Basc** donen el triomf al **PNB**, a **Galícia** a **AP** i **Andalusia** serà el feu del **PSOE**.

Amb tota aquesta situació cal dir que la **crisi econòmica** és persistent i que al **1977** suàrez signa els **Pactes de la Moncloa** per apropar posicions polítiques i econòmiques per tal d'afrontar la crisi i apropar-se a la **Comunitat Econòmica Europea**. Les tensions per la **crisi del petroli** s'accentuaran en els anys posteriors.

• Soroll de sabres (1979-1982).

La **crisi interna d'UCD** era un fet l'any **1981**: uns membres creien encertada l'obra de **Suàrez**. D'altres creien que **s'havia excedit** amb les **llibertats** i en concret amb la **política d'Autonomies**.

Quan les autonomies són adoptades per les anomenades, fins al moment, **regions** el **Govern** i el **PSOE** aproven la **LOAPA (Ley Orgánica de Armonización del Proceso Autonómico)**, per **cohesionar l'estat** a mig camí de l'**estat centralitzat i de l'estat federal**, cas únic al món. Aquesta llei estableix un **sostre de competències de les CC AA**. Això és **rebutjat** per tothom: pels nacionalistes perquè la consideren un **insult**. Pels **conservadors** perquè la consideren una **amença** a la **unitat d'Espanya**. *Tot ens sona, oi?* **Suárez** se sent **derrotat** i menystingut per tothom (*Cau dels núvols diu El Jueves*), per **l'atur creixent, la crisi, els atemptats terroristes i dimiteix**.

La **feblesa** i divisió interna arribarà també al **PCE-PSUC**, mentre es reforcen **PSOE i AP**.

Amb l'enrenou sonen **soroll de sabres**. Aprofitant la **investidura del successor** de Suàrez, **Leopoldo Calvo-Sotelo**, el **23 de febrer de 1981**, tres generals intentaren dur a terme un **cop d'estat**, que ens ha arribat *filmat*. Els tres **implicats** foren:

- a) El **Guàrdia Civil Antonio Tejero**, que volia un retorn al **franquisme**.
- b) El **militar neofranquista i monàrquic Milans del Bosch**, que volia instaurar un **règim dictatorial** amb **Joan Carles** com a rei.
- c) El **general Alfonso Armada** tenia **aspiracions polítiques i dictatorials** pròpies.

El **cop d'estat** mantingué **segrestats** els **diputats** durant **disset hores** esperant **ordres** i esperant que s'afegissin la **resta de generals**. *L'ordre no arribà mai. Qui l'havia de donar? Qui ho va maquinat? Qui és el vèrtex de la piràmide i de la conspiració?* Aquesta **conspiració** fins ara és **acèfala**.

Joan Carles sortí a la **palestra** dels mitjans de comunicacions per **secundar l'Estat de Dret**. Els colpistes no van prendre ni els **mitjans** de comunicació ni de **transport**. Errada greu, ... si realment haguessin volgut prosperar. **Calvo-Sotelo** fou **investit sense problemes** i el **rei** esdevingué **heroi nacional i internacional** per la seva **defensa** de la **democràcia**. La **monarquia** estava **salvada** i demostrà al món el seu compromís amb els **drets humans** i el joc **democràtic**...per si algú en tenia dubtes. A partir d'aleshores tot fou **recollir èxits** econòmics, l'entrada a l'**OTAN**, a la **CEE**, el **Mundial de Futbol**, els **Jocs Olímpics**, l'**Expo de Sevilla**, **Madrid Capital cultural** d'Europa. **Espanya** deixà, *gràcies a Tejero*, de ser el *Far West dels dictadors feixistes militars europeus*.

El govern de **Calvo-Sotelo** durà un any (**1981-1982**). *Heretà el descontentament* popular, la **crisi**, l'**atur**, els atemptats terroristes, tot i la **prudència** i el **savoir-faire** del cap de l'executiu. Persona sense gaire **carisma** en comparació amb l'oposició, **destacà** per la seva **prudència** i **diligència** durant l'*interregne*. Amb ell s'entrà a l'**OTAN**. Els **eleccions del 1982** donaren el poder al **PSOE** i al seu líder, **Felipe González**. Aquest iniciarà la **Transició econòmica** pendent des de feia 7 anys amb l'ajut d'una **guàrdia pretoriana** encapçalada per **Alfonso Guerra** que assegurarà que deixarien una **Espanya que no iban a conèixer ni la madre que la paríó!**

LA CONSTITUCIÓ I L'ORGANITZACIÓ DE L'ESTAT

La **constitució** és una *lleï de lleis que regula la vida política d'un estat*. La constitució espanyola de 1978 s'estructura en 3 **eixos**:

- La **FORMA** de **L'ESTAT**: Un estat de dret, social i democràtic
- La **FORMA** del **GOVERN**: una monarquia constitucional parlamentària.
- La **FORMA TERRITORIAL** de l'estat: les Comunitats Autònomes.

L'estructura de la Constitució del 1978 és la següent:

Un **PREÀMBUL**: a tall de declaració de principis i objectius que pretén assolir la Constitució

Un **TÍTOL PRELIMINAR** on presenta les tres FORMES que assoleix l'estat, a més de la *sobirania popular*, l'obligació a conèixer la *llengua* espanyola i la *inviolabilitat* de la *bandera*.

Deu **TÍTOLS** que estructuraven el funcionament de l'estat i dels ciutadans:

- I- drets i deures fonamentals
- II- la Corona
- III- les Corts Generals
- IV- el Govern i l'administració
- V- la relació del Govern i les Corts
- VI- el Poder Judicial
- VII- l'Economia i les Finances
- VIII- l'Organització Territorial de l'Estat
- IX- el Tribunal Constitucional
- X- la Reforma de la Constitució

La **Constitució** consta de 169 articles dividits en 10 títols i 1 preliminar.

- Es considera *extensa, ambigua, rígida, eclèctica i consensuada*.

Aquesta Constitució defineix Espanya com un **estat d'Autonomies** (cas únic al món, on els Estats són Federals o Centralitzats). Cada Comunitat Autònoma disposa d'un **parlament**, d'un **govern** i d'un **Estatut** que li permet legislar i autogovernar el seu territori dins el marc dictat per la Constitució.

Així es fa compatibles el funcionament intern de les comunitats amb la **UNITAT** de l'estat i el seu projecte únic; i la **SOLIDARITAT** de totes les CC AA amb aquest projecte.

Les **COMPETÈNCIES**, que són la capacitat d'exercir una **funció legislativa, executiva o judicial** sobre una matèria, poden ser de l'Estat central, o bé de les CC AA.: (**exclusiva** –de Madrid-, **compartida, ccurrent** –Madrid legisla i les CC AA les apliquen- o **indistinta**, si tots dos centres de poder poden legislar, p.e. cultura).

Si seguim els TÍTOLS constitucionals, la constitució determina que Espanya és un **estat de Dret**, o sigui, un estat democràtic que **garanteix**: la **divisió de poders**, l'**imperi de la llei**, i l'assumpció dels **drets fonamentals**, que només es poden exercir sent **major d'edat** i tenint la **nacionalitat espanyola**.

Els **DRETS**, protegits per la **Constitució**, pel **Defensor del Poble** i pel **Tribunal Europeu de Drets Humans**, s'estructuren en 3 àmbits:

- **Àmbit personal**: dret a la *vida*, a la *integritat* física i moral, a la *llibertat religiosa*, a la *llibertat personal* –*habeas corpus*–, a la *inviolabilitat del domicili*, a la *intimitat* personal i familiar/dret d'*imatge*.
- **Àmbit polític**: llibertat d'*expressió*, d'*informació*, de *reunió*, de *manifestació* i d'*associació*.
- **Àmbit socioeconòmic**: *sindicació* i *vaga*.

La **CORONA**. El rei és *cap d'Estat*, no de govern i *regna* però *no governa*. Tan sols *avala* amb la seva *signatura allò que han decidit les Corts* o el *President* de l'estat. Té la **FUNCIÓ SIMBÒLICA** de la *unitat de l'estat*, *convoca* i *dissol* les *Corts*, *convoca eleccions*, *sanciona* i *promulga lleis*, *nomena càrrecs polítics*, és *cap de les forces armades* i *exerceix el dret de gràcia* –*indult*–. **Representa** i **Moder**a, és **INVIOLABLE** (no pot ser jutjat) i **no té RESPONSABILITAT** política, ja que no decideix res.

Les **CORTS** estàn formades pel **CONGRÉS**(cambra baixa) i pel **SENAT**(cambra alta, representa les CC AA).

Cadascuna d'elles s'organitzen amb un **President**, una **Mesa** (amb 4 vicepresidents), unes **Comissions de parlamentaris** (permanents o d'investigacions), el **Ple** (tots els parlamentaris), els **Grups Parlamentaris** (distribuïts segons el color polític) i les **diputacions permanents** –representació proporcional dels grups parlamentaris–.

D'entre les **FUNCIONS** de les Corts testaquen:

- **Funció LEGISLATIVA**: **projecte de llei** –proposta del govern– **proposició de llei** –parlamentaris– o **d'iniciativa** popular – amb 500 000 signatures–
- **CONTROL DEL GOVERN**: **Moció de censura** –presentada per 1/10 part del congrés per enderrocar el govern–. **Moció de confiança** –per comprovar si el president manté el suport de la Cambra. **Preguntes al Govern**. **Comissions d'inverstigació** –no vinculants–
- **FUNCIÓ ELECTIVA** del president del Govern.

Els **parlamentaris** disposen de la **INVIOLABILITAT** (no poden ser processats per les opinions que emetin) i la **IMMUNITAT PARLAMENTÀRIA** (no poden ser detinguts, a menys de delictes *in fraganti*).

El **GOVERN** està format pel **president**, els **vice-presidents** i els **ministres** (són cessats en cas de mort, eleccions, dimissió o pèrdua de confiança o de moció de censura).

D'entre les seves **FUNCIONS**, destaquen: la **direcció política** interior i exterior de la legislatura, la **defensa nacional** i els **projectes de llei**.

El **PRESIDENT** **nomena** i **destitueix** ministres, **convoca** el consell de ministres, **convoca plebiscits** –referèndums-, **declara** pau i guerra, **dissol** les corts, **convoca** eleccions i **avala** el que signa el rei.

El **PODER JUDICIAL** té independència del poder executiu. Segons la **matèria** que train hi ha quatre **processos** jurisdiccions: **civil** (afers privats), **penal** (delictes o faltes), **contenciós-administratiu** (entre ciutadans i Administracions públiques) i **laboral**.

Dins del poder Judicial el **CGPJ (Consejo General del Poder Judicial)** és l'òrgan de govern intern de tots els jutjats i tribunals.

El **MINISTERI FISCAL** promou l'acció de la justícia en defensa de la legalitat, els drets dels ciutadans i l'interès públic.

El **TRIBUNAL CONSTITUCIONAL** està format per 12 membres proposats pel **congrés** (4), pel **govern** (2), pel **CGPJ** (2), i pel **Senat** (4). Té cura que les normes amb rang de llei no atemptin contra la constitució.

El **PARLAMENT DE CATALUNYA** representa el la nostra Comunitat Autònoma i pot legislar, executar i jutjar en matèria autonòmica en els àmbits assumits per l'**estatut** i per la **clàusula residual** de la constitució –les funcions no atribuïdes per la Constitució al govern central i que per omissió corresponen a les CC AA-.

El Parlament **s'organitza** de manera semblant a les Corts de Madrid: un **President**, una **Mesa**, unes **Comissions de parlamentaris**, el **Ple** (tots els parlamentaris), els **Grups Parlamentaris** (distribuïts segons el color polític) i les **diputacions permanents** –representació proporcional dels grups parlamentaris-.

- **FUNCIONS:** legislativa i pressupostària. També té el control polític sobre el President mitjançant **mocions de censura i mocions de confiança**.
- Els **PARLAMENTARIS** disposen de la **inviolabilitat** i la **immunitat parlamentària**.
- El **GOVERN** de la **GENERALITAT** està format per un **PRESIDENT** i el seu **govern** format per **CONSELLERS**.

La Democràcia consolidada (1982-2000)

• ¡Oa, oa, oa! Felipe en la Moncloa!

L'octubre de 1982 les urnes donen el triomf al **PSOE** liderat per **Felipe González Márquez**: La crisi interna de les dretes i dels comunistes deixà **Alianza Popular** de **Fraga Iribarne** amb la meitat de vots que els socialistes (5 milions) i al **PCE** sense un grup parlamentari propi. **Felipe González Márquez**, el futur *jarrón chino*, tenia la majoria absoluta per transformar Espanya i iniciar un *regeneracionisme* com el que havia ideat **Joaquim Costa** a principis del segle XX.

• La Transició econòmica.

La **necessitat** de **reformes econòmiques** és la **prioritat** del nou govern. Una reforma ajornada des dels **Pactes de la Moncloa** de 1977, per raons òbvies. **Les primeres mesures van ser:**

- El ministre d'**Economia** Miguel **Boyer** es marcà com a objectiu **controlar** la **inflació** i **reduir** el **dèficit públic**. Per això dugué a terme una política monetària de tipus **d'interès alt** i de **moderació** salarial. Així es **devaluava** la pesseta per millorar les exportacions. A més dugué a terme una **campanya contra el frau** fiscal, que va fer aparèixer dos **milions** de nous contribuents a **Hisenda**.
- El **ministre d'Indústria**, Carlos **Solchaga** va iniciar un pla de reconversió industrial (sobretot **siderometal·lúrgic**), en **dèficit crònic**. Les **vagues** i el **tancament** de **drassanes** se succeïren. Aquest reajustament incrementà l'atur i fou la causa del **divorci** entre **PSOE** i **UGT**.
- La reconversió dels sectors econòmics a la dinàmica europea **incrementa** la **taxa d'atur** fins a un **22%**, rècord a Europa. **CC OO** convocà la **primera vaga general** de 1985.
- L'única **mesura no liberal** que encara està per aclarir és l'**expropiació** de **RUMASA** a **Ruiz Mateos**, sota pretext que estava prop del **col·lapse**. La va **desquarterar** i la va revendre. El propietari encara reivindica indemnitzacions.

• Altres Reformes.

El govern socialistes encarà **altres reformes** de l'àmbit de l'**administració** i la **gestió** dels interessos públics:

- Reformes de les **forces armades**. El **cop d'Estat** de **Tejero** mostrà la necessitat de crear un **sistema castrense** que fos democràtic i subordinat al poder civil, a més de **modernitzar-lo**, de reduir el nombre d'oficials i, alhora, fent-lo més **modern** i **professional**.
- Administració civil** i l'**assistència sanitària** pública.
- La **Llei orgànica** del poder **judicial**, que estableix que l'**elecció** dels vocals del **Consell General de Poder Judicial** sigui a càrrec de les **Corts**.
- En matèria d'**Ensenyament** es fa la **Llei Orgànica del Dret a l'Educació (LODE)**: que estableix l'ensenyament **obligatori**, la **libertat** de **càtedra**, la **llibertat** de creació de **centres**, els **consells escolars**. Aquesta llei serà el *casus belli* entre **Govern** i **Església catòlica**.

- e) La **despenalització de l'avortament** i la **legalitat del divorci** (o separacions) també serà un d'avanç i de fricció amb el **Vaticà** (reforma del Codi penal de 1988)
- f) La **consolidació de l'Estat** de les **Autonomies** es produeix amb l'aprovació el **1983** dels estatuts de les comunitats que encara no en tenien. Fixeu-vos que **Catalunya** i **P. Basc** obren camí, són eternament criticats i menystinguts i finalment les seves conquestes són aprofitades pels que ho critiquen! Som els dolents...per ser el motor dels canvis.
- g) La **LOAPA** s'anul·la davant l'allau de crítiques i d'aleshores ençà, els governs autonòmics han de presentar els **Estatuts** a les **Corts** i és el **Tribunal Constitucional** qui determina si són vàlids o no, la qual cosa lenteix el procés.
- h) El **terrorisme** continua. Amb els socialistes començà la **guerra bruta** a **ETA**. Durant la **Transició** ja havia existit el **Batallón Vasco Español** que atacà ETA. Però el **1983** es crea el **GAL (Grupo Antiterrorista de Liberación)**, que esdevé *terrorisme d'Estat!* Aquest fet resta amagat durant més de 10 anys. Cal recordar-ho perquè servirà *d'arma arrojadiza* del **PP** per pujar al poder. En aquests anys **ETA** assassina **militars, guàrdies civils** i fins i tot **exetarres** que havien abandonat les armes. El Govern **socialista** pren com a mesura la **separació** de presoners d'ETA per evitar que s'organitzin dins la **presó** i dissenyin atemptats. També els treu **d'Eskadi**. **L'Esquerra abertzale basca** crearà plataformes de suport als etarres empresonats.
- i) **Política Exterior: González Márquez** vol treure **Espanya** de *l'anonimat internacional*. Vol que espanyols se sentin *orgullosos del seu passaport*. Farà les gestions per introduir l'estat en la **CEE** i en l'**OTAN**, tot i que s'hi havia negat rotundament durant el govern de **Calvo-Sotelo**. Finalment guanyà el si, menys a **Catalunya** i **País Basc**.
- j) També en **política exterior** es promou les relacions amb **Iberoamèrica** i amb el **Magrib**. **González** fa **d'Espanya** el *nexe* entre Europa i **Amèrica Llatina**, i entre Europa i el **Nord d'Àfrica**. Aquests dos *nexes* donaran *punts* per a l'entrada d'Espanya a la CEE, tot i les **reticències** d'Alemanya i França. Aquests dos països veien amb preocupació l'entrada d'un país amb fort **potencial agrícola** i **ramader** que eclipsés les seves exportacions. A més, Espanya era un país a **reconstruir** (sempre s'havia dit que *"Àfrica començava als Pirineus"*) i absorbiria totes les subvencions europees. Malgrat tot se signà el tractat d'adhesió l'1 de juny de **1985** i l'1 de gener de **1986** en fou **membre actiu**.

● 1986-1992: Els anys centrals de l'etapa socialista.

Els socialistes **revalidaran l'èxit electoral** a les eleccions de **1986** i **1989** amb majoria absoluta. L'**OTAN** i la **CEE** donen estabilitat a l'Estat espanyol que atreu **capitals** com el grup kuwaitià **KIO**. La **bonança internacional** es reflecteix en l'ascensió *meteòrica* de **Mario Conde** a Banesto en la *política del pelotazo financer*. Josep **Borrell** es dedica a millorar la política **d'infraestructures** en la xarxa de **carreteres: 3 550 km** d'autovies.

S'universalitza l'assistència sanitària amb la Llei general de sanitat.

UGT i CC OO consideren que el govern està **desaprofitant** l'ocasió de fer una bona **política social** com l'**augment** de **salaries** superiors a la **inflació**. És el principi del fi del **tàndem** ideològic UGT-PSOE.

El 14 de desembre de **1988** es convoca una **vaga general**. Mentre Felipe **González Márquez** fa un discurs televisiu per **evitar-la...**es va quedar amb la **paraula** a la **boca** i sense **connexió**.

González entendrà el **missatge** i **revaloritzarà** les **pensions**, s'incrementarà la cobertura de les prestacions **d'atur** i s'estendran les **pensions** no contributives per cobrir una part més gran de la població.

L'**augment** en **matèria d'infraestructures, sanitat i educació** fa que es dispari el deute públic. Les **comunitats** autònomes es van modernitzant internament i s'està tramitant una nova llei d'educació, la **LOGSE**.

• La imatge exterior

Mentre el **1988** Espanya limita la **disponibilitat** dels **EUA** de les **bases militars** cedides per **Franco (Torrejón, Rota i Morón)**, es respecta el pacte **bilateral** entre els dos països.

Espanya presidirà la **Comunitat Europea** durant el primer **semestre** de **1989** i signarà el protocol d'adhesió a l'estructura militar de l'**OTAN**. Fins al moment no hi havia una adhesió militar plena. Així es demostrà en la participació de la primera **Guerra del Golf** de **1991** amb suport logístim per controlar el trànsit marítim (*Olé, Olé*). El **1991** també se celebrarà a **Madrid** la **Conferència de Pau** sobre el **Pròxim Orient**, en què per primer cop parlaran de la pau israelians i palestins.

González Márquez tindrà un paper rellevant en el **Tractat de Maastricht** que fa néixer la **Unió Europea** el **1991**.

Ara bé la cara més *explosiva* va venir donada pels grans esdeveniments **mediàtics** dels **JJ OO** de **Barcelona'92**, l'**Expo** de **Sevilla** i **Madrid Capital Cultural** Europea. Espanya va demostrar que podia organitzar **esdeveniments mundials** i que *Àfrica començava a Àfrica*. **Barcelona**, que fins al moment *girava l'esquena al mar, al món i a Gaudí*, canvià d'orientació i es **modernitzà**. Els **medallistes** lluiran senyeres o banderes espanyoles **indistintament**. Les *ferides* de la Guerra Civil semblen *tancades*.

Sevilla es *maquillarà* per al món i actualitzarà les seves *xarxes de comunicació*, com l'**AVE** Sevilla-Madrid. En menor mesura, **Madrid** tindrà un paper més discret el 1992. Les **autonomies funcionen**, el **centralisme** perd *pistonada*.

• EL PACTE AUTONÒMIC

PP i **PSOE** signen un **pacte autonòmic** segons el qual **Catalunya, P. Basc, Galícia** i **Andalusia** tenen un **sostre competencial** més alt que la resta de comunitats que el tenen més **lent**. És una manera de reconèixer el fet diferencial de les **nacionalitats històriques**, trencarà el **centralisme** i es crearà una **asimetria** competencial d'acord als diferents **ritmes d'evolució** econòmica d'**Espanya**.

• LES OMBRES DE LA GESTIÓ DEL PSOE

Tants anys de Govern **no és sa políticament**. Els polítics *s'embriaguen* de poder i la **corrupció** sempre latent (*la carn és dèbil!*) **brolla**.

- a) El **Cas Guerra** fou el primer d'ells. El germà **d'Alfons Guerra** s'enriquí des del despatx del PSOE, el **1990**.
- b) El **1991** esclatà l'assumpte **Filesa**, una xarxa d'empreses que tenia com a finalitat el **finançament il·legal** del PSOE.
- c) Pels volts dels anys **90** es destaca el cas **GAL**. El *terrorisme d'estat* o guerra bruta contra ETA posa en **dubte internacionalment** el règim democràtic espanyol i, de retruc els **Drets Humans**. Els policies detinguts estaven subvencionats pel **Ministeri de l'Interior**, encapçalat per **Barrionuevo**, i pels **fons reservats**.
- d) L'apartament de **Doñana** de Felípe **González Márquez** també serví *d'arma arrojadiza* per al *nouvingut* José María **Aznar** per desgastar un **PSOE** que necessitava **renovar-se**.

Els **atemptats** terroristes **d'Hipercor**, a **Barcelona**, o el de la **caserna de Saragossa** afebliren encara més el govern davant d'una opinió pública escandalitzada per la corrupció i que exigia mà dura contra el terrorisme. **González** inicià un pacte per aturar l'onada terrorista amb totes les forces polítiques democràtiques (menys **Herri Batasuna**) en l'anomenat **Pacte d'Ajuria Enea**, que calmà els atemptats provisionalment.

Però al govern, ferit per totes aquestes circumstàncies, li esperava una **crisi galopant internacional** que es cobrà 3 milions d'aturats. Al **PSOE** li quedà una **legislatura sense majoria absoluta**.

• 1993-1996: Crispació

L'increment de la **corrupció** interna del **PSOE**, els problemes de **terrorisme** i la **crisi** econòmica disminuïren la **popularitat** dels **socialistes** després de 25 anys al poder. A les eleccions **anticipades** de **1993** van **perdre** la majoria **absoluta**. **Inversament proporcional** a la caiguda de **González** pujà la **popularitat** de José María **Aznar**. El seu partit s'havia refundat: **l'Alianza Popular (AP)** de **Fraga** i de Antonio **Sánchez-Mancha** esdevingué el **PP** de **Aznar**. El seu **discurs catastrofista, espanyolista, antinacionalista, antisocialista, catolicista**, envoltat **d'Opus Dei** i de noves generacions descendents de **franquistes** pujà a les urnes més que en tota la democràcia. Un fet que es correspon amb l'increment de popularitat de la dreta més **rànica** també a Polònia, França, Alemanya i Àustria.

González va entendre el **missatge** dels vots i apostà per un canvi d'estil, més orientat a millores **socials**, tot i que no evità una nova **vaga general** al gener de 1994. **L'arrogància** socialista crea **malestar**: es deroga la **Llei Barronuevo**, també anomenada de la *patada en la puerta*, que autoritzava a les forces de seguretat a **irrompre** a les cases sense autorització judicial, en cas de sospita de **terrorisme**. Als **annals d'aministia internacional** Espanya sortirà com a un dels països on menys es respecten els **Drets Humans!**

Tot i aquests **condicionants**, durant el segon semestre de 1995, **Espanya** torna a presidir la **UE** amb l'objectiu d'encarrilar la unió monetària per al **2000**. a ells es deu el nom de la **moneda** consensuada per tots els països **membres** (d'**ECU** a **EURO**, amb tota la **simbologia**, nomenclatura i bitllets).

Espanya participarà a accions humanitàries a **Bòsnia** i Javier **Solana** va ser elegit secretaria general de l'**OTAN**. Tot un triomf de la **diplomàcia** espanyola a nivell mundial...però els **escàndols** continuaven *intra muros*.

La *corrupció* s'incrementa i el diari **El Mundo** atia el foc:

1. Reapareix el cas **GAL** i és esquitxat el Ministre **Barrionuevo** i Rafael **Vera**, director general de la seguretat de l'Estat.
2. Mario **Conde**, director de **Banesto**, estafa part dels seus inversors i l'estat l'ha d'intervenir. Conde és empresonat.
3. Javier de la **Rosa** que també s'havia enriquit amb la política del pelotazo estafà els **kuwaitians KIO**.
4. El director de la **Guàrdia Civil**, Luis **Roldán**, s'enriquí de manera il·lícita des del seu càrrec, fugí i el trobaren a ... **Laos**.
5. Es cobraren **comissions** il·legals per part de la directora del **Boletín Oficial del Estado** (BOE).
6. Sortiren a la llum **escoltes** il·legals del **Servei d'espionatge CESID**, sobre el mateix rei.
7. Els **socialistes** van ser atacats per la dreta i els diaris de **dreta**, de **trencar** Espanya i de donar més prioritat als **nacionalistes** bascos i catalans que als nacionalistes espanyols. Això es produeix perquè com que no havia obtingut la **majoria absoluta** a les urnes va haver de governar amb qualició amb **PNB** i **CiU**.
8. A això s'afegeix la **retirada** de confiança de **CiU** als **presupostos** de l'estat (*la pela és la pela!*), amb la qual cosa els aliats al poder del **PSOE** se'n separen i queda el **PSOE** en **minoria** al Congrés.

La **situació** és **crítica**. El **1996** es convoquen **eleccions**. Felipe **González Márquez** no s'hi presenta. No trobaran un candidat **carismàtic**. S'hi presentarà Joaquín **Almunia**, més tard ho intentarà Raimon **Obiols**. Però el lideratge socialista està ferit de mort. Des d'aleshores Felipe **González** definirà els **expresidents** com a un *jarrón chino enorme, que se presupone valioso, en un apartamento pequeño...*no saps on posar-lo, fa nosa a tot arreu.

● 1996-2000: PP

La primera legislatura del Partit Popular es va caracteritzar pel **continuisme** polític en relació al **període anterior**:

- **Pacte** amb els **nacionalistes** (PNB, CiU) per consensurar el programa **econòmic**. Recordem que tots **tres són partits de dreta**.
- Amb aquest pacte desenvolupaven les **receptes econòmiques** del capitalisme **neoliberal** imperant a **Europa i EUA**.
- A canvi d'aquest pacte transferiran **competències** a les **Comunitats Autònomes**.
- La **política antiterrorista** serà un altre punt d'acord entre els partits. Diferiran en l'**actuació**.
- **Suprimiran** el **servei militar** obligatori el **1998** i **professionalitzaran** les **forces armades**.
- El **1996** s'integraran plenament en l'estructura militar de l'**OTAN**.
- Es **preparara** el camí **econòmic** per a l'entrada en l'**Euro**, segons les directrius de **Maastricht**.
- Més conflictives seran les relacions amb **Cuba** i **Marroc** que passaran pels pitjors moments de la seva **història**.
- El **1996** se signa un acord sobre les **pensions** i un **Acord Interconfederal** per a l'**Estabilitat de l'Ocupació (1997)** signat pel **Govern**, pels sindicats **UGT, CC OO** i les patronals **CEOE i CEPIME**.
- Se suprimeixen els **governadors civils** d'arrel **franquista** a canvi del **subdelegat del Govern**, que té menys rang i **menys competències**.
- El **PP** es beneficia d'un període de **millora** econòmica **mundial** que li permet tenir més **popularitat**.

Amb tot això la **dreta** fa un esforç de **moderació** i de **diàleg** que es trencarà durant la segona **legislatura (2000-2004)**, en tenir majoria **absoluta**. Tot i aquestes mesures es deixà veure la seva **intransigència** i **rancúnia** en diferents aspectes:

1. Amb motiu del **60è aniversari** de la **Guerra Civil**, i amb motiu de la visita i atorgament de la **dobla nacionalitat espanyola** als **brigadistes internacionals**, el president del parlament Federico **Trillo** es negà a rebre'ls personalment. En la visita **no hi aparegueren** els diputats del **PP**.
2. **Esperanza Aguirre**, aleshores ministra de **Cultura (Airbac, Saramago)** impulsà una reforma del currículum escolar amb més **història d'Espanya** i castellà, que molestà les **CC AA**.

El **terrorisme** atia el foc del **malestar** social i polític estatal: **assassinat** de Gregorio **Ordóñez** (candidat del PP a l'alcaldia de Donostia), el de l'expresident del **Tribunal Constitucional** Francisco **Tomás y Valiente**, la **kale borroka** (accions vandàliques de baixa intensitat), l'atemptat al cotxe blindat de José Maria **Aznar**, el segrest del funcionari de presons **Ortega Lara**, el segrest i assassinat en 48 hores de Miguel Ángel **Blanco**.

La utilització **electoralista** i el *jinete sin cabeza* del **PSOE** farà que revalidi l'èxit a les urnes el 2000, ara amb majoria **absoluta**. La **bonança** econòmica **avalaran** la gestió del **Govern**.

La **majoria absoluta** destapà la cara més **intolerant** del **PP**. **Males relacions** amb **l'oposició**, amb **Cuba**, amb el **Marroc** (recordeu la invasió de **Perejil**), l'atac als **nacionalistes**, i les bones relacions amb l'administració **Bush** que arrossegà **l'Estat** a la **Segona Guerra del Golf**, tot i l'oposició de totes les forces polítiques i de la població. **Inflexibilitat, prepotència i arrogància** defineixen el segon període de l'era **Aznar**.

• Catalunya: l'Era Pujol.

Durant **23** anys **Jordi Pujol** i **Soley** i **Convergència i Unió** van dominar el panorama polític català. Va ser un període de **consolidació** i de **desenvolupament** de l'autonomia de **Catalunya**.

Electoralment les eleccions a la **Presidència** de la **Generalitat** va estar dominada per **CiU**. Les eleccions **municipals**, pel **PSC**. Fins al canvi de segle no es trencarà aquesta tònica. Els candidats socialistes a la **Generalitat** fracassaran (**Joan Raventós**, **Raimon Obiols**, **Joaquim Nadal**) fins arribar a **Pasqual Maragall** i **José Montilla**.

Durant aquest període el *tira i arronsa* amb el govern socialista pretenia trencar el sostre **competencial** que volia imposar a les autonomies. De mica en mica, *arrenquen* lleis com la **Llei de Normalització Lingüística**.

El que no havien aconseguit a les **urnes** va intentar guanyar-se per **via judicial**. El fiscal general de l'estat va voler **enfosquir** les conquestes de **Pujol** amb l'acusació per **frau** del president i de 24 consellers. L'acusació **sense fonament** va caure pel seu propi pes, i **CiU** va sortir **reforçada** a les **urnes** catalana i estatals.

Jordi Pujol s'inspirà en la **Mancomunitat** de principis del segle XX per crear la base de la **Generalitat** de finals de segle. Segons ell la **Generalitat** és **l'Estat a Catalunya**. **CiU no és independentista**, o si més no, no és clarament independentista. Té un **discurs ambigu** perquè si que donarà un **tarannà sobiranista** al Govern català. **Crearà ambaixades**, relacions bilaterals amb **estats estrangers**, la **selecció catalana**, **TV3**, Catalunya **Ràdio**...

Els polítics catalans d'un partit o un altre van posar l'esforç a **modernitzar** el **Principat** i dinamitzar-lo, tot aprofitant els **recursos** de la **UE** i les seves **competències** en matèria de **sanitat** i **ensenyament**.